અમારી ધન્ય ઘડી માનીએ છીએ. જ્ઞાનસેવાનો યત્કિંચિત લાભ ઉઠાવવાનો આજે અ
અવસર સાંપડ્યો છે. તેથી અમને અમાપ હર્ષ ઉપજે છે. અમારા જાણવા પ્રમાણે
રીતનું હરેક સૂત્રના ભાવોને અતિશય સ્પષ્ટ કરતાનું પુસ્તક આજ સુધીમાં કોઈપણ અ
તરફથી પ્રસિદ્ધ થયું નથી, અથવા કોઈએ આવી મહેનત લઈ પરિશીલન કરેલ નથી.

આ પુસ્તકમાં જે કાંઈ ત્રુટી રહી જવા પામી હોય, તે અમને જણાવવા અ
અત્યાગ્રહભરી વિનંતિ છે. આ પુસ્તકમાં હ્રસ્વ, દીર્ઘ ઉપર ઘણીજ સાવચેતી રા
આવી છે, છતાં પ્રેસદોષથી કોઈ ત્રુટી રહેલી હોય તો સુધારીને વાંચવા વિનંતિ છે. આ
પુસ્તકમાં નવીનતા એ છે, કે હરેક સૂત્રમાં શબ્દાર્થ, સૂત્રાર્થ, ભાવાર્થ, પરિમલ (સુ
સૌરભ) અને પ્રશ્નોત્તરીના વિભાગો રાખેલ છે.

અંતે અમારાથી આ પ્રકાશનમાં શ્રી જિનેશ્વર ભગવંતની આજ્ઞા વિરુદ્ધ જે કાંઈ
મંદ કે પ્રેસદોષથી છપાયું હોય, તો અમે તે બદલ ચતુર્વિધ શ્રી સંઘ પાસે "મિ
દુક્કડં" માંગીએ છીએ.

પુના. તા. ૧૫-૮-૫૧.

વિદ્યાપીઠ પાઠ્યપુસ્ત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથાય નમઃ

પ્રારંભિક પાઠ્યક્રમ.

★ વિભાગ પહેલો ★

શ્રી નવકારમંત્રથી સંસારદાવા સૂત્ર સુધી સૂત્રાર્થ સંપૂર્ણ

૧. શ્રી નવકારમંત્ર (પંચમંગલસૂત્ર)

અન્વયાર્થ

નમો-નમસ્કાર હો. અરિહંતાણં-ચાર ઘાતીકર્મોનો જેઓએ
ક્ષય કર્યો છે, તેવા શ્રી તીર્થંકર ભગવંતોને. સિદ્ધાણં-આ
ર્મોનો જેઓએ ક્ષય કર્યો છે, તેવા સિદ્ધ ભગવંતોને. આયરિયાણં
છત્રીશ ગુણે બિરાજમાન આચાર્યમહારાજોને. ઉવજ્ઝાયાણં
પચીશ ગુણે બિરાજમાન ઉપાધ્યાયજી મહારાજોને. લોએ-મ
ષ્યલોકમાં (અઢીદ્વીપને વિષે) વિચરનારા. સવ્વસાહૂણં-૨૭
બિરાજમાન સર્વ સાધુમહારાજો અને સાધ્વીજી મહારાજોને. એ
આ. પંચ-પાંચ. નમુક્કારો-નમસ્કાર. સવ્વ-સર્વ. પાવ-
પ્પણાસણો-વિનાશ કરનાર. મંગલાણં-મંગલોમાં. ચ
... પ્રથમ, ઉત્કૃષ્ટ, પહેલું. હવઇ-છે. મ

સૂત્રાર્થ.

નમો અરિહંતાણં-(૧) ચાર ઘાતીકર્મોનો જેઓએ નાશ કર્યો છે, તેવા **શ્રી અરિહંત ભગવંતોને** નમસ્કાર હો, થાઓ. (કરું છું.)

નમો સિદ્ધાણં-(૨) જેઓએ આઠ કર્મોનો ક્ષય કર્યો છે, મોક્ષ પામ્યા છે, પરમશુદ્ધ બન્યા છે, તેવા **શ્રી સિદ્ધ ભગવંતોને** નમસ્કાર થાઓ.

નમો આયરિયાણં-આચાર્ય મહારાજોને નમસ્કાર થાઓ.

નમો ઉવજ્ઝાયાણં-ઉપાધ્યાયજી મહારાજોને નમસ્કાર થાઓ.

નમો લોએ સવ્વસાહૂણં-અઢીદ્વીપરૂપ મનુષ્યલોકમાં વિચરતા સર્વ **સાધુ મહારાજોને** નમસ્કાર થાઓ.

એસો પંચ નમુક્કારો-ઉપર જણાવેલા એ પાંચે પરમેષ્ઠિઓને [illegible] નમસ્કાર.

[illegible] (સર્વ) [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ભાવાર્થ

આ સૂત્રમાં પાંચ પરમેષ્ઠિઓને નમસ્કાર કરવામાં આવ્યો અને તેમાંના એકને પણ કરેલો ભાવપૂર્વકના નમસ્કારથી ર્વ વિઘ્નો દૂર થાય છે તેથી આ ત્રિભ મંગલમય બને છે. તેનું જું નામ પંચમંગલ મહાશ્રુતસ્કંધ એમ પણ કહેવાય છે આ કાર મંત્રને શ્રી નમસ્કાર મહામંત્ર પણ કહેવાય છે આ મંત્ર પૂર્વોનો સાર મનાય છે. આ મંત્ર શાશ્વતો છે, એટલે નાદિનો છે. તેના બનાવનાર કોઈ નથી. જે તીર્થંકર ભગવાન ય, તે તેને પ્રકાશમાં લાવવાનું જ માત્ર કામ કરે છે. વાંચક દીર્ઘદૃષ્ટિથી નિરીક્ષણ કરશે, તો આ મંત્રમાં એક મુખ્ય અને જોઈ શકશે કે અરિહંત કોઈ ખાસ વ્યક્તિનું નામ નથી. રિ એટલે રાગ ને દ્વેષરૂપી અંતરના શત્રુ, તેને જેઓ સ્વપ- ાક્રમથી હણે તે શ્રી તીર્થંકર વીતરાગ જ અરી અરિહંત ાય છે. આ રીતે મૂળમંત્રમાં ક્યાંય ભગવાનનું પણ નામ નથી ાવનું. ત્યાં આચાર્ય કે ઉપાધ્યાય મહારાજનું નામ તો જ ક્યાંથી! ાનું નામ ગુણયુક્ત કહેવાય છે. વ્યક્તિપૂજા અને દૃષ્ટિરાગ આ ાસનમાં નથી. પાંચ પરમેષ્ઠિના નમસ્કારના આ બે ફળ કહ્યા , નામાંકિત ઔષધથી જેમ રોગ દૂર થાય ને પુષ્ટિ મળે તેમ ા મહામંત્રથી (૧) સર્વ પાપનો નાશ અને (૨) ભાવિમાં ઉત્કૃષ્ટ ંગલની પ્રાપ્તિ થાય, એટલે કે ભૂતકાળના પાપ વિલોને હરે ને વિષ્ય ઉજ્જ્વળ બને. આ નવકારમંત્ર ૬૮ અક્ષરોનો બનેલો સંપૂર્ણ ણાય છે. તેનો જાપ પણ આત્માને હળુકર્મી ને પાવન કરનાર બને છે. નવ લાખ નવકારનો જાપ કરે તેને નારકીમાં

[illegible]

+ [illegible]

+ [illegible]

[illegible]

રૂપ છે. કારણ કે તેમાં ૧૪ પૂર્વોનો સાર છે. મુખ્ય ભાવથી નવકાર મંત્રનું સ્મરણ કરનાર આ ભવસમુદ્રને સહેજે તરી જાય છે તેથી તેને મહામંત્ર કહેવાય છે.

પ્રશ્ન ૨—નવકારમંત્રથી કોનું સ્મરણ અને કોને નમસ્કાર કરાયેલ છે?

ઉત્તર— આ મહામંત્રથી દુનિયામાં સૌથી અતિ પવિત્ર ગણાતા પાંચ પરમેષ્ઠીઓનું સ્મરણ અને તે પાંચેયને નમસ્કાર કરવામાં આવેલ છે.

પ્રશ્ન ૩—પંચપરમેષ્ઠિ એટલે કોણ? તેનાં નામ કહો.

ઉત્તર— પરમેષ્ઠિ એટલે દુનિયામાં ઊંચા સ્થાનને પામેલા મહાન આત્માઓ, તે પાંચ આ પ્રમાણે છે. (૧) અરિહંત (૨) સિદ્ધ (૩) આચાર્ય (૪) ઉપાધ્યાય અને (૫) સાધુ.

પ્રશ્ન ૪—જૈન દર્શનમાંની તટસ્થવૃત્તિ બીજી રીતે સમજાવો.

ઉત્તર— બહુશ્રુત શિરોમણિ પૂ. આ. મ. શ્રી હરિભદ્રસૂરિજી મહારાજ વિરચિત એક શ્લોક પરથી તેનો તુરત ખ્યાલ આવી જશે. જુઓ :-

"पक्षपातो न मे वीरे, न च द्वेषः कपिलादिषु।
युक्तिमद्वचनं यस्य, तस्य कार्यः परिग्रहः॥

ભાવાર્થ એ છે, કે અમારે નામની સાથે સંબંધ નથી. ભલે કપિલ હોય કે મહાવીર હોય. કોઈના પર અમને પક્ષપાત નથી. યુક્તિવાળું કથન હોય તે અમને સ્વીકાર્ય છે.

પ્ર૦ ૭—આ નવકારને શ્રી સિદ્ધચક્ર યંત્ર સાથે શો સંબંધ છે?

ઉ૦— શ્રી સિદ્ધચક્ર યંત્રમાં જેમ નવ પદો છે, તેમ આ પાંચ પરમેષ્ઠિઓમાં બે દેવ પદે છે, ને ત્રણ ગુરુપદે શોભનારા છે. અને ધર્મના આધાર અને ધર્મના દાતા એવા દેવ અને ગુરુ એ બંનેનો આ નવકારમંત્રમાં સમાવેશ હોવાથી આ મહામંત્રમાં દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર અને તપ રૂપ ધર્મનો પણ સમાવેશ ગુણગુણીના સંબંધે રહેલો છે. દેવ અને ગુરુ એ બંને ગુણી છે. અને દર્શન, જ્ઞાન ચારિત્ર તથા તપ એ ચાર આત્માના ગુણો છે. જેમ " લાલ ઘડો " કહેવાથી લાલાશ ઘડાથી અભિન્ન છે, તેને ગુણગુણીનો સંબંધ કહેવાય છે. એ હિસાબે શ્રી સિદ્ધચક્ર અને આ નવકારમંત્ર વસ્તુતઃ એક જ સ્વરૂપે છે. આસો અને ચૈત્રની ઓળીઓમાં અવાંતર રીતે આ નવકારનું જ આરાધન કરી શકાય. એમ શ્રી સિદ્ધચક્ર યંત્રનો અને આ શ્રી નવકાર મહામંત્રનો સુમેળ સધાય છે.

૨. શ્રી પંચિંદિય (સ્થાપના) સૂત્ર.

અન્વયાર્થ.

પંચિંદિય-પાંચ ઇંદ્રિયોને. સંવરણો-કાબૂમાં રાખનાર. તહ-તથા. નવવિહ-નવ પ્રકારની. બંભચેર-બ્રહ્મચર્યવ્રતની. ગુત્તિધરો-ગુપ્તિ (વાડ)ને ધારણ કરનારા. ચઉવિહ-ચાર પ્રકારના. કસાય-કષાયોથી. મુક્કો-મુકાએલા. ઇઅ-એ પ્રમાણે. અટ્ઠારસ-અઢાર. ગુણેહિં-ગુણોવડે. સંજુત્તો-સહિત. પંચ-પાંચ. મહવ્વય-મહા પ્રતિજ્ઞાઓથી, મહાન વ્રતોથી. જુત્તો-યુક્ત. પંચ વિહાયાર-પાંચ પ્રકારના આચારોને. પાલણ-પાળવાને. સમત્થો-સમર્થ. પંચ સમિઓ-પાંચ પ્રકારની સમિતિને ધારણ કરનારા અને તિગુત્તો-મનોગુપ્તિ, વચનગુપ્તિ તથા કાયગુપ્તિ એ ત્રણ ગુપ્તિવાળા. એમ

સવે મળીને. છત્તીસ-છત્રીસ. ગુણ
મજઝ-મારા.

સૂત્રાર્થ

પંચિંદિય સંવરણો-(૫) પાંચ ઇન્દ્રિ
તહ નવવિહ બંભચેરગુત્તિધરો-(૯
(શિયળવ્રતની વાડોને) બ્રહ્મચર્યની ગુપ્તિ
ચઉવિહ કસાયમુક્કો-(૪) ક્રોધ, માન,
ચારે પ્રકારના કષાયોથી દૂર રહેનારા.
ઇય અટ્ઠારસ ગુણેહિં સંજુત્તો-એ અઢાર ગુણે
પંચ મહવ્વયજુત્તો-(૧) હિંસા ન કરવી. (
(૩) ચોરી ન કરવી. (૪) સ્ત્રીને અડવું પણ
જાતનો પરિગ્રહ રાખવો નહીં, એ પાંચ મહ
પંચ વિહાયાર પાલણસમત્થો-(૫) જ્ઞાના
ચારિત્રાચાર, તપાચાર ને વીર્યાચાર એ પાંચે પ્રક
પાલન કરવામાં સમર્થ, એટલે કે પુરુષાર્થવાન
પંચ સમિઓ તિ ગુત્તો-(૫+૩) પાંચ સમિતિઓ
ત્રણ ગુપ્તિઓવાળા મન, વચન ને કાયાના અશુ
ગોપવનારા.
છત્તીસ ગુણો ગુરુ મજઝ-એવા ઉપર વર્ણવેલા છ
વાળા મારા ગુરુ મહારાજ છે. (તેમની

આ સૂત્રમાં ભાવાર્થ

ળા હાથે નવકાર ને પંચિંદિય સૂત્રોથી સ્થાપના કરીને તે સ્થાપેલા
પંનાચાર્યજીની સામે, જાણે ગુરુ મહારાજ પોતે સન્મુખ જ બેઠા
તેમ ધારી સામાયિક આદિ ધાર્મિક ક્રિયાઓ કરી શકાય છે.
, મહારાજના સ્થાને પુસ્તક, નવકારવાળી, સાપડા અથવા સમ્યગ
ર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્રના કોઇ પણ ઉપકરણ વિગેરેને ઊંચા સ્થાને
કીને નવકાર ને પંચિંદિયસૂત્ર બોલી સ્થાપનાચાર્ય સ્થાપવામાં
ાવે છે. તેની સામે પણ ક્રિયા કરવાથી ક્રિયા શુદ્ધ થઈ શકે છે.
ાથી આ સૂત્રનું બીજું નામ સ્થાપનાસૂત્ર પણ કહેવાય છે.

પરિમલ

★ કાયા અને મનને કાબુમાં લાવવામાં પરમ સાધનભૂત પાંચ સમિતિઓ
અને ત્રણ ગુપ્તિઓ, શરીરની અંદર રહેલા આત્મા પર સતત ચોકી
પહેરો ભરે છે. જો ગુરૂમહારાજના આચારોમાં તે ન હોત તો તેમને
પૂજત કોણ? તેના આધારે જ તેઓ વિશુદ્ધ અને પવિત્ર હૃદયના
ગણાય છે, અને દુનિયા પર સારી અસર ને છાપ પાડી શકે છે.
ગુરૂમહારાજના હૃદયમાં રહેલી શુભ લાગણીઓનો પાંચ સમિ
અને ત્રણ ગુપ્તિના પાલનથી સાક્ષાત્કાર થતો દેખાય છે, કે મન, વચ
અને કાયા ઉપર તેઓનો કેટલો કાબૂ છે.

★ ધાર્મિક અનુષ્ઠાનોમાં સમ્યગ્ ઉપયોગપૂર્વક જે પ્રવૃત્તિ કરાય,
નામ સમિતિ, એ તેનો સાદો અર્થ છે. તેમજ ચંચલ મન, વ
કે કાયાને સ્થિર રાખવા, કે અશુભ પ્રવૃત્તિથી દૂર રાખવા એ ગુપ્તિ
અર્થ છે.

★ દુનિયામાં આજે જેમ જુદાજુદા કાર્યો માટે જુદીજુદી સમિ
સ્થાપી તે દ્વારા વ્યવસ્થાતંત્ર ચલાવાય છે, તેમ આત્માનું સીધું
... માટે કેવળજ્ઞાની શ્રીવીતરાગ ભગવંતોએ

★ *બીજાને દુઃખ ઉત્પન્ન થઈ જાય તેવી કટુતા આપણા સ્વાર્થી મુખમાં મોટે ભાગે હોય છે. એટલે વચનની મધુરતા કેળવવા માટે વીતરાગ ભગવંતોએ ભાષાસમિતિ રાખવાનું મુનિરાજોને ખાસ ફરમાન કર્યું છે.*

સરળ પ્રશ્નોત્તરી

પ્રશ્ન ૧–પંચિંદિય સૂત્ર શા માટે છે? તેમાં શું આવે છે?

ઉત્તર —સામાયિક લેતાં સ્થાપનાજી સ્થાપવા માટે આ સૂત્ર નવકારમંત્રની પછી તુરત જ બોલાય છે. તેમાં આચાર્ય મહારાજના ૩૬ ગુણો વર્ણવાયા છે.

પ્રશ્ન ૨–આચાર્ય મહારાજના ૩૬ ગુણો ગણાવો.

ઉત્તર—૫ ઇંદ્રિયોના વિકારોને રોકવા. ૯ શિયળવ્રતની વાડોને સાચવી ૪ કષાયોને જીતવા. ૫ મહાવ્રતોને ધારણ કરવાં. ૫ મહાન આચારોને પાળવા. ૫ સમિતિ અને ૩ ગુપ્તિને ધારણ કરવી, એમ કુલ ૩૬ ગુણ આચાર્ય મહારાજનાં છે આવા ૩૬ ગુણો જેઓમાં હોય તે આચાર્ય મહારાજ પરમેષ્ઠિના ત્રીજા પદને દીપાવે છે. આ ગુણોના કારણે તે ભાવાચાર્ય કહેવાય છે.

પ્રશ્ન ૩–પાંચ ઇંદ્રિયોનું કામ વ્યવહારિક ભાષામાં સમજાવો.

ઉત્તર—(૧) સ્પર્શેંદ્રિય (ચામડી)–સ્પર્શ પારખવાનું કામ કરે છે.
(૨) રસનેંદ્રિય (જીભ)–સ્વાદ જણાવવાનું કામ કરે છે.
(૩) ઘ્રાણેંદ્રિય (નાક)–ગંધ ઓળખવાનું કામ કરે છે.
(૪) નેત્રેંદ્રિય (આંખ)–જોવાનું કામ [illegible] છે)
(૫) શ્રોત્રેંદ્રિય અથવા કર્ણેંદ્રિય (કાન [illegible]વાનું કામ કરે છે. (ઇંદ્રિયોનો ક્રમ પણ [illegible] છે. જેમકે એકેંદ્રિય જીવોને [illegible] સ્પર્શેંદ્રિય હોય છે. બે ઇંદ્રિયને [illegible] બે ઇંદ્રિયો હોય છે. ત [illegible] ચઉરિંદ્રિયને આંખ [illegible]

પ્રશ્ન ૪-પાંચ મહાવ્રતોનું સ્વરૂપ સમજાવો.

ઉત્તર—(૧) પ્રાણાતિપાતવિરમણ-જીવહિંસા ન કરવી તે.
(૨) મૃષાવાદવિરમણ-જૂઠું ન બોલવું તે.
(૩) અદત્તાદાનવિરમણ-ચોરી ન કરવી તે.
(૪) મૈથુનવિરમણ-બ્રહ્મચર્ય પાળવું તે.
(૫) પરિગ્રહવિરમણ-ધન ધાન્યાદિનો સંગ્રહ ન કરવો તે.

સૂક્ષ્મ જીવદયાનું પાલન અને કંચનકામિનીનો ત્યાગ એ આ મહાવ્રતોમાં મુખ્ય તત્ત્વ છે. તે આજની દુનિયા માટે બહુ જ મુશ્કેલ છે, કારણ કે આજની દુનિયા તો સ્ત્રી અને ધનની પાછળ ગાંડી છે. અર્થકામની પૂજારી બની જવાથી હેરાન પરેશાન બની જવા પામી છે, તેથી જ તે તત્ત્વ અત્યંત મહત્ત્વનું છે એમ સ્પષ્ટ સમજાય તેમ છે.

પ્રશ્ન ૫-પાંચ સમિતિઓનાં નામો તથા તેની સમજણ આપો.

ઉત્તર—(૧) ઈર્યા સમિતિ-હાલતાં ચાલતાં રસ્તામાં જોઈને ચાલવું.
(૨) ભાષા સમિતિ-બોલવામાં (સંયમ રાખી) યોગ્ય ને જરૂરી જ બોલવું. તે પણ મધુર અને બીજાનું હિત થાય તેવું.
(૩) એષણા સમિતિ-આહાર, પાણી કે જરૂરી ચીજો દોષરહિત મેળવવી. મુનિરાજ ગોચરી પાણીમાં દોષ ન લાગે તેવી કાળજી રાખે તે.
(૪) આદાનભંડમત્ત નિક્ષેપણા સમિતિ-પાત્ર પ્રમુખ ઉપયોગી ચીજોને લેતાં મૂકતાં પ્રમાર્જના કરવી, યતના રાખવી તે.
(૫) પારિષ્ઠાપનિકા સમિતિ-સ્થંડિલ, માત્રું (ઝાડો, પેશાબ) વિગેરે નકામી ચીજો ફેંકવામાં જીવયતના પાળવી તે.

પ્રશ્ન ૬-ત્રણ ગુપ્તિઓનાં નામ તથા સમજણ આપો.

ઉત્તર—(૧) મનોગુપ્તિ-મનના અશુભ વિચારો પર કાબૂ રાખવો.
(૨) વચનગુપ્તિ-બોલવા પર કાબૂ રાખવો. બીજાને દુઃખ થાય તેવું ન બોલવું.

પ્રશ્ન ૨–પ્રણામ કેવી રીતે થઈ શકે? તેનું નામ શું?

ઉત્તર—બે હાથ જોડી, બે ઢીંચણ જમીન પર લગાડી અને ભૂમિએ લગાડવાપૂર્વક માથું નમાવી પ્રણામ કરાય, તેને "**પંચાંગ પ્રણિપાત**" કહેવાય છે. આ નમસ્કારની પહેલાં, ઘરનાં કે સંસારના બીજા સર્વે પાપવ્યાપારોનો "નિસીહિ" શબ્દથી ત્યાગ કરવામાં આવે છે. બીજા વ્યાપારોને ભૂલી જવાય, તો જ પ્રણામમાં ભાવશુદ્ધિ આવી શકે, એ કારણથી મંદિરે કે ઉપાશ્રયે દેવ કે ગુરુની પાસે જતાં 'નિસીહિ' કહેવાનો રિવાજ ને વિધિ છે, વ્યાપાર શબ્દથી અહીં પ્રવૃત્તિઓ સમજવી.

પ્રશ્ન ૩–નમન અને વંદન એ બેમાં કંઈ ફરક હશે ખરો?

ઉત્તર—"નમો અરિહંતાણં" માં નમસ્કાર કર્યો છે, તે મનથી પણ થાય છે. તેથી તો નવકારવાળીમાં એ નવકાર ગણાય છે. હૃદયના ભાવપૂર્વકના નમસ્કાર તેમાં મુખ્ય છે. ત્યાં શ્રી અરિહંતોને કાયાથી શરીર નમાવીને વંદના કરવાની નથી. તેમાં કેવળ નમસ્કારથી સંતોષ માનવાનો છે. ત્યારે ખમાસમણ [illegible] કાયાને નમાવવી જ પડે. એટલે શરીરને [illegible] નમાવ્યા વિના "ઇચ્છામિ ખમાસમ[illegible] [illegible] શકાય નહીં. આટલો નમન અ[illegible] થઈ શકે છે. બાકી તો બેઉ ક્રિ[illegible] [illegible]નું જ ધ્યેય સાચવવાનું છે

૪. કુમ્ભકાર સૂત્ર

(સુત્તપિટકે [illegible])

[illegible]

[illegible]

સૂત્રાર્થ

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ભાતપાણીનો લાભ દેજોજી–આહાર પાણી વિગેરે જે કોઇપણ ચીજનો ખપ હોય તે વહોરવા પધારશોજી. (કે જેથી હું કૃતાર્થ થાઉં.)

ભાવાર્થ

ગુરુવંદન કરવા જતાં આ સૂત્રથી ગુરુમહારાજોને સુખશાતા પૂછાય છે. એટલે કે દિવસમાં સવાર, બપોર અને સાંજ એમ ત્રણ વાર તારક ગુરુ મહારાજોને વંદના કરી શાતા પૂછવી જોઇએ.

રાત્રિએ ત્રણ વખત વંદના કરવાનું ગૃહસ્થીથી બને તેમ નહીં હોવાથી, સાંજે પ્રતિક્રમણ કર્યા બાદ શ્રાવક ગુરુ મહારાજને તે બદલ "ત્રિકાલ વંદના" કહીને ઘેર જાય છે.

પરિમલ

★ *ગુરુમહારાજને વંદન કરવાની વિધિ એ સૂચવે છે, કે ગુરુમહારાજ મારા કરતાં ઘણાં જ વિશિષ્ટ ગુણિયલ છે. તેમના ઉત્તમ ગુણોને સ્વીકારવાના પ્રતિક રૂપે તેઓનું આ સૂત્રથી બહુમાન પ્રગટ થાય છે. તથા વિનય દ્વારા તેઓનું આકર્ષણ થાય છે.*

★ *વીતરાગ ભગવંતની આજ્ઞા સંપૂર્ણપણે તો સમર્થ ગુરુમહારાજો જ પાળી શકે છે. તેમની અપેક્ષાએ આપણે તો જિનેશ્વરદેવની આજ્ઞા અંશ માત્ર પણ પાળી શકતા નથી. માટે જ આપણા માટે ગુરુમહારાજો પૂજ્ય ગણાય છે.*

★ *જેમ શિક્ષક વિના નિશાળ ચાલી [illegible] નથી તેમ ગામેગામ વિચરતા ગુરુમહારાજો વિના ધર્મનો [illegible]. ગુરુમહારાજ સિવાય ઉત્તમ આત્માઓને [illegible] કોણ આપી શકે ? ભોગવિલાસીના [illegible] ગુરુમહારાજો કંચન કામિનીના [illegible] સચોટ અસર થાય છે.*

મહારાજના પદ પર બેઠવા માટે જ વિહાર કરવામાં આવે છે તેઓએ આખી જિંદગી જૂઠું નહિ બોલવાની પ્રતિજ્ઞા લીધી તેઓ આપણને જે ઉપદેશ આપે છે, તે પણ વીતરાગી ઉપદેશની વાતો જે જે કહ્યું છે, તે પ્રમાણે જ આપે છે. પોતાનું મન-નું કપોલકલ્પિત બોલી શકતા નથી.

સમાંતરવાસીને આપણે જ્યારે મળીએ છીએ, ત્યારે ક્ષેમકુશળ એ છીએ. કે કેમ ઘરમાં બધાં સુખી-આનંદમાં છે ને ? તેમ મહારાજને દિવસમાં વધુ વાર દરેક અવસરે સુખશાતા પૂછવી જ એ. તે પૂછવાની આપણી ફરજ છે. કારણ કે આત્મિક દૃષ્ટિએ ણા સાચા તારનાર સગા તેઓ જ છે. અને તેઓએ ઘરબાર ર્યા હોવાથી, તેઓનાં ખરા સગાં આપણે જ કહેવાઈએ. ભવનાં તારક-સેવકનું આ લક્ષણ છે.

જેનો રોગ વૈદ કે ડૉક્ટર કાઢે છે, તથા પોષ્ટિક સારાં ઉપચારો કાઢી આપે છે, તેમ ગુરુમહારાજ આપણા આત્મામાં રહેલા ગો અને વિકારોને દૂર કરે છે. એટલે તેઓ આપણને શુદ્ધ નારા છે.

વિમાનને જેમ ઠેકાણે પહોંચાડનાર પાયલોટ હોય છે, તેમ ધર્મના માં આપણને દોરનાર ગુરુમહારાજ છે. જેમ પાયલોટ શિક્ષિત ય છે, તેમ ગીતાર્થ ગુરુમહારાજ જિનની આજ્ઞાના જાણ હોય શિક્ષણ લીધા વિના કોઈ પાયલોટ વિમાન ઉડાડે તો નુકશાન ચાડે. તેમ ધર્મ ચલાવનાર ગુરુઓ ચારિત્ર ગુણ વિનાના કે જ્ઞાન નાના હોય તો નુકશાન પહોંચાડે.

માનને ચલાવનાર જેમ સારો પાયલોટ હોય, તો વિમાનની સફર ળ નિવડે. તેમ દૃષ્ટિરાગ પોષનાર નહીં પરંતુ સન્માર્ગ બતાવનાર રા ગુરુનો સુયોગ થાય, તો આપણા ભવનો પણ ફેરો ટળે ને ક્તિએ પહોંચાય.

નાને

જનતાને

આ... માણી

ઓ જેવ

શું સૂચવે ;

૧. શ્રી ઇરિયાવહી (પ્રાયશ્ચિત્ત) સૂત્ર

અન્વયાર્થ

ઇચ્છાકારેણ-આપની ઇચ્છાથી. સંદિસહ-આજ્ઞા આપો. ભગવન્-હે ભગવન્ ! ઇરિયાવહિયં-જવા આવવામાં લાગેલા પાપોથી. પડિક્કમામિ-હું પ્રતિક્રમું ? એટલે કે તે પાપોથી પાછો હઠું ? ઇચ્છં-પ્રમાણ છે. ઇચ્છામિ-ઇચ્છું છું પડિક્કમિઉં-પ્રતિક્રમણ કરવાને. ઇરિયાવહિયાએ-માર્ગમાં ચાલતાં વિરાહણાએ-વિરાધના થવાથી. ગમણાગમણે-જતાં આવતાં પાણક્કમણે-પ્રાણી કે જીવો ઉપર પગ આવી જતાં, ચાંપતાં. બીયક્કમણે-બીજને પગ નીચે ચાંપતાં. હરિયક્કમણે-લીલી વનસ્પતિને ચાંપતાં. ઓસા-ઝાકળ. ઉત્તિંગ-કીડિયારું, કીડીનાં દર-કીડીઓનાં સ્થાનો. પણગ-સેવાળ, લીલ, ફુગ. દગ-કાચું પાણી. મટ્ટી-માટી. મક્કડા-કરોળિયાનાં. સંતાણા-જાળાં. સંકમણે-પગથી ચાંપતાં કે દબાવતાં. જે-જે. મે-મેં. જીવા-જીવો. વિરાહિયા-વિરાધ્યા હોય. એગિંદિયા-એક ઇંદ્રિયવાળા જીવો. બેઇંદિયા-બે ઇંદ્રિયોવાળા. તેઇંદિયા-ત્રણ ઇંદ્રિયોવાળા. ચઉરિંદિયા-ચાર ઇંદ્રિયોવાળા. પંચિંદિયા-પાંચ ઇંદ્રિયોવાળા. અભિહયા-લાતે માર્યા હોય. વત્તિયા-ધૂળવડે ઢાંક્યા હોય. લેસિયા-ભોંય સાથે ઘસ્યા હોય. સંઘાઇયા-ભેગા કર્યા હોય. સંઘટ્ટિયા-સ્પર્શ કર્યા હોય. પરિયાવિયા-કષ્ટ ઉપજાવ્યા હોય. કિલામિયા-ખેદ પમાડ્યા હોય. ઉદ્દવિયા-બીવડાવ્યા હોય કે ત્રાસ પમાડ્યા હોય. ઠાણાઓ ઠાણં-એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે, સંકામિયા-ખસેડ્યા હોય. જીવિયાઓ-જીવિતથી. વવરોવિયા-મૂકાવ્યા હોય. તસ્સ-તે. મિચ્છા-મિથ્યા થાઓ. મિ-મારું. દુક્કડં-પાપ અથવા દુષ્કૃત.

[illegible]
કરી હોય.

એગિંદિયા, બેઇંદિયા, તેઇંદિયા, ચ[illegible], પંચિંદિયા

એક ઇંદ્રિયવાળા—સ્પર્શેન્દ્રિયવા[illegible] અગ્નિ, વાયુ, વનસ્પતિ. **બે** ઇંદ્રિયોવાળા [illegible] શંખ, કોડી, જળો, પોરા, [illegible] ઇંદ્રિયોવાળા—સ્પર્શ, રસના ને ઘ્રાણેંદ્રિય[illegible] કોડા વિગેરે. **ચાર** ઇંદ્રિયોવાળા [illegible] ઇંદ્રિયવાળા

વિંછી, ભમરો, માખી, ડાંસ, મચ્છર, પતંગીઆ વિગેરે. પાંચ ઇંદ્રિયોવાળા—સ્પર્શ, રસના, ઘ્રાણ, ચક્ષુ અને શ્રોત્રેંદ્રિયવાળા નારકી, તિર્યંચ, મનુષ્ય ને દેવતા એ બધાય એકેંદ્રિયથી પંચેંદ્રિય સુધીના જીવોને.

અભિહયા, વત્તિયા, લેસિયા—સામે આવતાને હણ્યા હોય, ધૂળવડે ઢાંક્યા હોય, ભૂમિ સાથે ઘસ્યા હોય કે મસળ્યા હોય.

સંઘાઇયા, સંઘટ્ટિયા-એક બીજાને ભેગાં કર્યાં હોય, અથવા જીવોને માંહોમાંહે એકઠાં કર્યાં હોય, થોડા સ્પર્શવડે પીડા કરી હોય.

પરિયાવિયા, કિલામિયા, ઉદ્દવિયા-કષ્ટ કે પરિતાપ ઉપજાવ્યા હોય, થકવીને મુડદાલ જેવા કર્યા હોય, અથવા ખે પમાડ્યો, ઉપદ્રવ કર્યો કે ત્રાસ પમાડ્યો હોય.

ઠાણાઓ ઠાણં સંકામિયા—એક સ્થાનથી બીજા સ્થાને મૂક કે ખસેડ્યા હોય.

જીવિયાઓ વવરોવિયા—જીવિતથી ચૂકવ્યા હોય, એટલે મર્યા હોય.

તસ્સ મિચ્છામિ દુક્કડં—તે દુષ્કૃતથી લાગેલાં મારા મિથ્યા થાઓ, નાશ થાઓ.

ભાવાર્થ

આત્મશુદ્ધિ કરનારને પોતે કરેલાં પાપોને દૂર કરવાની પ્રથમ આવશ્યકતા હોઈ, લાગેલાં પાપોની આ સૂત્રમાં શુ વામાં આવી છે. તેમજ કયા પ્રકારોથી કયા કયા જીવો માં વર્ણન કરવાનાં આવ્યું છે.

પરિમલ

★ *જૈન દર્શનની દયા અહિંસા કેટલી ઊંડાણ ભરનારી છે. તે "ઇરિયાવહી" સૂત્રમાંથી મળી આવે છે. પારકાના આત્માઓ આ આપણાથી કેવી કેવી રીતે દુભાય છે. ને તેની સૂક્ષ્મ હિંસાથી પણ કેવાં કેવાં પાપો લાગે છે. તે પણ આ સૂત્રમાંથી આપણને જાણવાનું મળે છે. ને તેના પાપથી છૂટવાનું પણ આ સૂત્રથી બને છે.*

★ *"હિંસા માત્ર પચેંદ્રિય જીવોની જ હોઈ શકે છે." તેવું માનનારાઓને આ સૂત્ર પડકાર ફેંકે છે, કે પંચેંદ્રિય સિવાયની એકેંદ્રિયથી ચઉરિંદ્રિય સુધીની હજી ઘણી મોટી દુનિયા છે. તે જીવો પણ હિંસા કરવા લાયક નથી. જીવમાત્રનો વસવાટ એકેંદ્રિયથી પંચેંદ્રિય સુધીમાં છે. તે પણ આ સૂત્રથી સિદ્ધ થાય છે.*

★ *એકેંદ્રિયથી પંચેંદ્રિય સુધીની આવી સૂક્ષ્મ અહિંસા બીજા કોઈ દર્શનકારો બતાવી શક્યા નથી. માટે આ જૈન સિદ્ધાંતો સર્વજ્ઞ કથિત છે એ સિદ્ધ થાય છે.*

સરળ પ્રશ્નોત્તરી

પ્રશ્ન ૧–"ઇરિયાવહી" સૂત્ર શા માટે બોલાય છે? તેનું બીજું નામ શું છે?

ઉત્તર—જતાં આવતાં જમીન ઉપર હાલતાં ચાલતાં આપણા આત્માથી જાણતાં કે અજાણતાં જે કાંઈ અપરાધો થએલ હોય, તેની ક્ષમા માંગવા માટે આ સૂત્ર સામાયિક આદિમાં બોલાય છે, તેને પ્રાયશ્ચિત સૂત્ર પણ કહેવાય છે. બાલમુનિશ્રી "અઇમુત્તાજી"ને આ સૂત્ર બોલતાં બોલતાં, પાપનું પ્રાયશ્ચિત કરવાની વિધિપૂર્વક આલોચના કરતાં કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું હતું. વિરાધનાઓથી મલિન થએલા આત્માને પવિત્ર કરનાર આ મહાન સૂત્ર છે.

૨ "તસ્સ મિચ્છામિ દુક્કડં" નો અર્થ સમજાવો.
આદિ ને પાપ નષ્ટ થયેલાં આત્મા ને પાણી કે માટી
થાય છે. એ તેનો સાચો અર્થ થાય છે.

૩ દરેક ક્રિયાઓમાં "ઇરિયાવહી" સૂત્ર શા માટે પ્રથમ બોલાય છે?

૪ રોગીને પુષ્ટિનું ઔષધ આપવા પહેલાં જેમ વૈદ્ય પ્રથમ રેચ આપે, તેમ આત્માની શુદ્ધિ [illegible] માટે પૂર્વે લાગેલાં પાપોની શુદ્ધિ કરવા દરેક ધર્માનુષ્ઠાનની શરૂઆતમાં ઇરિયાવહી સૂત્ર પહેલું બોલવાનું વિધાન છે.

૬. શ્રી તસ્સ ઉત્તરી સૂત્ર.

અન્વયાર્થ

તસ્સ-તેની. ઉત્તરી-ફરીથી શુદ્ધિ. કરણેણં-કરવા માટે. પાયચ્છિત્ત-પ્રાયશ્ચિત્ત કરણેણં-લેવા માટે. વિસોહી-વધારે શુદ્ધિ. કરણેણં-કરવા માટે. વિસલ્લી-આત્માને શલ્યરહિત. કરણેણં-કરવા માટે. પાવાણં-પાપ. કમ્માણં-કર્મોના. નિગ્ઘાયણટ્ઠાએ-નિર્ઘાત નાશ કરવા માટે. ઠામિ-કરું છું. કાઉસ્સગ્ગં-કાઉસ્સગ્ગ માં.

સૂત્રાર્થ

તસ્સ ઉત્તરીકરણેણં-તે લાગેલાં પાપોની વધારે શુદ્ધિ કરવા માટે (ઇરિયાવહી કર્યા છતાં, તેનાથી શુદ્ધ થયેલ આત્માની વિશેષ શુદ્ધિ માટે.)
[illegible] પ્રાયશ્ચિત્ત કરવા માટે.

વિસલ્લીકરણેણં–માયાશલ્ય, નિયાણશલ્ય ને મિથ્યાત્વશલ્ય એ ત્રણ શલ્યોથી રહિત થવા માટે.

પાવાણં કમ્માણં–પાપ કર્મોનો.

નિગ્ઘાયણટ્ઠાએ–નાશ કરવા માટે.

ઠામિ કાઉસ્સગ્ગં–કાઉસ્સગ્ગમાં રહું છું.

ભાવાર્થ

પાપથી લેપાએલો આત્મા ઇરિયાવહીથી શુદ્ધ તો થાય છે તે છતાં જે કાંઇ હજી અશુદ્ધિ બાકી રહી હોય તેને વિશેષ પ્રકારે શુદ્ધ કરવાનું આ સૂત્રમાં જણાવવામાં આવ્યું છે. સમયે સમયે આત્મા કર્મ બાંધે છે. દોષો પણ ઘણાં લાગે છે. તે પાપોનું પ્રાયશ્ચિત લેવું જોઇએ, એવું શાસ્ત્રોમાં વિધાન છે.

પરિમલ

★ આત્માને શુદ્ધ કરવાના ઉપાયો આ સૂત્રમાં જે બતાવ્યા છે, તે ઘણાંજ મહત્ત્વનાં છે. જેમકે (૧) પાપોનું પ્રાયશ્ચિત લેવું જોઈએ (૨) આત્મા અશુદ્ધ છે, તેને શુદ્ધ કરવાની જરૂર છે. (૩) શલ્યો જ્યાં સુધી હોય ત્યાં સુધી ક્રિયા પ્રાયઃ નિષ્ફળ થાય છે, તે માટે [illegible] ત્રણ શલ્યોને ઓળખવાં જોઈએ, અને તેને દૂર કરવાના પ્રયત્નો કરવાં જોઈએ. (૪) પાપનિર્ઘાત કર્મ [illegible] (૫) કર્મનાશથી આત્મા [illegible]

★ [illegible]

[illegible]

[illegible]

પાઠ્યક્રમ-સૂત્ર ૬.

-ઇરિયાવહી કરતાં પણ કોઈ પાપ રહી જવા પામ્યું હોય
તે પાપની વિશેષ શુદ્ધિ કરવા તથા આત્માની વિશેષ
પ્રકારે પવિત્રતા કરવા માટે આ સૂત્ર બોલાય છે. માયા,
નિયાણુ ને મિથ્યાત્વ એ ત્રણ શલ્યો છે.

૨-શલ્ય એટલે શું? અને તે શું કરે છે?

—પગમાં કાંટો વાગે ને ખૂંચે તથા પેટમાં ગૂંક આવે ને
દુઃખે તેવું આત્મામાં પાપરૂપ શલ્ય કહેવાય છે. એ ત્રણ
કે તેમાંથી એક પણ શલ્ય, આપણામાં તે ખૂંચ્યા કરે
છે. ને પીડા આપે છે, એટલે તે જ્યાં સુધી હોય ત્યાં
સુધી શુદ્ધિ શક્ય નથી, માટે આત્માને શલ્યરહિત કરવાનું
અહીં સૂચન કરવામાં આવ્યું છે. શલ્ય જવાથી સરળતા
અથવા નિખાલસતા નામનો ગુણ પ્રગટ થાય છે

૩-માયા, નિયાણુ ને મિથ્યાત્વ એ ત્રણેય શલ્યોના અર્થ
સમજાવો.

—(૧) પાપને છૂપાવવા ખાતર નિખાલસતા તજીને કપટ
કે છળપ્રપંચ કરવા તે માયાશલ્ય. (૨) મોક્ષ માટેની
ક્રિયાના બદલામાં મોક્ષ ન માંગતાં, અમુક ઇષ્ટ સાંસારિ
માંગણી કરવી તે નિયાણશલ્ય, જેને નિયાણું કહેવા
આવે છે. (૩) કુદેવ, કુગુરુ અને કુધર્મમાં શ્રદ્ધા રાખવી
મિથ્યાત્વશલ્ય. કેવળજ્ઞાની ન હોય તે કુદેવ, પંચ મ
વ્રતધારી ન હોય તે કુગુરુ તથા વિષય કષાયને પોષ
... વિનાનો તે કુધર્મ, એ ત્રણેય શબ્દે

મારા આત્માને રોકું છું. આપના મન, વચનને
ત્યાગની ગંગલના કોઠીને હું સ્થિર થાઉં છું.

ભાવાર્થ

આ સૂત્રમાં કાઉસ્સગ્ગ કરતી વખતે ગતી કરતી
(ન રોકી શકાય તેવી શારીરિક પ્રતિક્રિયા) ની છૂટ
કરવામાં આવ્યું છે. આવી છૂટછાટને "આગાર" કહેવા
અગ્નિ વિગેરે ઉપદ્રવોના બીજા ચાર આગારો સાથે
આગારો છે. માલિકની રજા લઈને ચડતા પગારે કે
હાજર રહેવાય તો વાંધો નથી આવતો, તેમ આગ
પહેલેથી માંગી લેવાથી કાઉસ્સગ્ગ અખંડ રહી શકે

પરિમલ

★ એકાંત ચિત્તે આત્માને પોતાના સ્વરૂપમાં સ્થાપવ
કાઉસગ્ગ, એમ તેનો શીધો ને ટૂંકો અર્થ કરી શ
મન, વચન, ને કાયા એ ત્રણના જે તે યોગો મ
★ ચાલુ જ હોય છે. ઉંઘમાં પણ તે ત્રણેય યોગો
છે, તેને શુભમાં રોકવાના પ્રાથમિક શિક્ષણ તરીકે
વિધાન છે.
★ યોગી બનવા માટેનું કાઉસ્સગ્ગ પ્રથમ પગથિયું
કાયા ઉપરનો મમત્વભાવ કેટલો ઘટ્યો છે.
★ કાઉસ્સગ્ગનું વિધાન છે. માલિકની રજા વિના
નથી, તેમ અરિહંત ભગવંતને નમસ્કાર
પારી શકાય નહિ.
★ ભગવાન શ્રી મહાવીરદેવ જેવા
વસ્ત્રમાં ઘણા લાંબા
હતા, તેના અનુકરણ

નિશ્ચલ પદ નહીં ત્યાંસુધી આખી આગમ ભાષી શકતો નથી. જેમ નહીં ત્યાંસુધી "નમો અરિહંતાણં" કહી અરિહંતને નમસ્કારનો ઉચ્ચાર કરે નહીં ત્યાંસુધી માટે કાઉસ્સગ્ગ ધ્યાનમાં રહેવું એવો નિર્ણય કરવામાં આવે છે.

શરીરનો અંગે અંગે બંધ પડાવવા, કાયાને સ્થિર કરી, વિચાર અને વચનને કાબૂમાં લાવવા, એકાગ્ર ચિત્તે ધ્યાનમાં રહી આત્માની ઢંકાયેલી શક્તિઓને પ્રગટ કરવા, કાઉસ્સગ્ગ એ સર્વોત્તમ સાધન છે.

"હું વોસિરાવું છું" એ શબ્દ એમ કહે છે, કે હું મારા પોતાના કાયાને જ. તે સિવાય ગા. પર પંચાત, પર નિંદા તથા બીજા પર દોષારોપણ કરવાની ટેવને છોડી દે.

સરળ પ્રશ્નોત્તરી

૧—અન્નત્થસૂત્ર શા માટે બોલાય છે?

૨—કાઉસ્સગ્ગ કરતાં છીંક, બગાસું, ઉધરસ કે ઓડકાર વિગેરે અશક્ય પરિહારરૂપ દોષો શરીરથી થઈ જવાનો સંભવ છે. તે રોકી શકાય તેવા નથી. તે માટેની છૂટછાટોના આગારો તેમાં રાખવામાં આવેલા છે. આ સૂત્ર ઘણી ક્રિયાઓ કરતી વખતે ઉપયોગી છે. આગાર સૂત્ર એ ન બોલાય કે બોલવાનું વિધાન ન જ હોય, તો શારીરિક પૂર્ણ તાકાત વિનાના આજના મનુષ્યોનો કાઉસ્સગ્ગ તો કદી સર્વશુદ્ધ થવા પામે જ નહીં.

૧ ૭—કાઉસ્સગ્ગ એટલે શું? એક નવકારમંત્રના કાઉસ્સગ્ગમાં શો લાભ થાય?

૨—કાઉસ્સગ્ગ એટલે અમુક સમય માટે કાયાની પણ મમતા મૂકીને જ આત્મધ્યાનમાં રહેવું તે. ૬૮ અક્ષરના આ નવકાર મહામંત્રની ૮ સંપદાઓ છે, અને ૯ પદો છે. ૫૮ શ્વાસોશ્વાસ

પ્રમાણ ગણાય છે. ૯ શ્વાસોશ્વાસ પ્રમાણ એક નવકારના આ કાઉસ્સગ્ગ શુદ્ધ રીતિએ જે આત્મા કરે, તે ભાગ્યશાળી પુણ્યાત્મા ૧૯,૬૩,૨૬૭ પલ્યોપમનું દેવગતિનું આયુષ્ય બાંધે છે. આ પ્રમાણે નવકારના કાઉસ્સગ્ગનું ભાવફળ પ્રગટ કહેલું છે. એજ પ્રમાણે વધારે મોટા કાઉસ્સગ્ગોનું ફળ પણ વધારે વધારે ગણવાનું હોય છે.

પ્રશ્ન ૩–કાઉસ્સગ્ગમાં દૃષ્ટિ કેવી રીતે રાખવી?

ઉત્તર —કાઉસ્સગ્ગમાં દૃષ્ટિ નાસિકાના અગ્રભાગ પર, અગર સ્થાપનાજી કે પ્રભુપ્રતિમાજી સન્મુખ રાખવી જોઈએ. આજુબાજુ દૃષ્ટિ રાખવાથી કાઉસ્સગ્ગ શુદ્ધ થઈ શકતો નથી. નવકારના કાઉસ્સગ્ગમાં પરમેષ્ઠિ ભગવંતોનું શરણ-સ્મરણ અને ચિંતન શ્રેષ્ઠ છે.

પ્રશ્ન ૪–અન્નત્થ સૂત્રમાં ગણાવેલા ૧૨ આગારો ઉપરાંતના બીજા વધારાના ચાર આગારો કયા લેવાના હોય છે?

ઉત્તર —(૧) દીવાનું અજવાળું કે પ્રકાશ પડતાં ઓઢવા વસ્ત્ર લેવું, અથવા અગ્નિ લાગતાં ખસવું. (૨) ઉંદર, બિલાડી આડી આવતાં (૩) ચોર કે રાજાના ભયથી (૪) સર્પના ભયથી અથવા ભીંત પડતી હોય તો આઘાપાછા થવું. એ પ્રમાણે બધા મળી ૧૨+૪=૧૬ આગારો શાસ્ત્રમાં જણાવ્યા છે.

પ્રશ્ન ૫–કાઉસ્સગ્ગમાં વર્જવાના ૧૯ દોષો જણાવો.

ઉત્તર —કાઉસ્સગ્ગમાં વર્જવાના દોષો નીચે મુજબ છે. (૧) પગ ઊંચો રાખે કે વાંકો રાખે. (૨) શરીર [illegible] હલાવ્યા કરે. (૩) થાંભલા વિગેરેનો ટેકો લેવો. (૪) [illegible] આદિ પર માથું લગાડી ટેકો લેવો. (૫) [illegible] ને પાની ભેગી રાખે. (૬) [illegible] (૭) [illegible] ગોપવેલ અંગ પર હાથ [illegible] [illegible] ઘોડાના ચાકડાની જેમ [illegible] [illegible] ની જેમ માથું

નીચું રાખે. (૧૦) વિધિ ઉપરાંત વસ્ત્ર ઊંચું કે નીચું રાખે. (૧૧) મચ્છર વિગેરેના ભયથી કે લજ્જાવશ હૃદયને વસ્ત્રોથી ઢાંકે. (૧૨) ઠંડી વિગેરેના કારણે આખું અંગ ઢાંકે. (૧૩) સંખ્યા ગણવા આંગળી કે પાંપણ હલાવ્યા કરે અથવા નવકારવાળી ગણે. (૧૪) કાગડાની જેમ આંખના ડોળા ફેરવ્યા કરે. (૧૫) કપડાં મેલાં થશે એ ડરથી ગોઠ્ઠા વાળી ગોપવી રાખે. (૧૬) ગાંડાની જેમ માથું હલાવ્યા કરે. (૧૭) મુંગાની જેમ "હું હું" જેવા ઉચ્ચારો કરે. (૧૮) આલાપક ગણતાં પીધેલની જેમ બડબડાટ કર્યા કરે. (૧૯) વાંદરાની જેમ ચલચિત્ત બની આમતેમ જોયા કરે, કે હોઠ ફફડાવ્યા કરે.

૮. શ્રી લોગસ્સ (નામસ્તવ) સૂત્ર.

અન્વયાર્થ

લોગસ્સ-ત્રણ લોકમાં રહેલા જીવોને વિષે. ઉજ્જોઅગરે-ઉદ્યોત કરનારા. ધમ્મ-ધર્મરૂપ. તિત્થયરે-(તારે તે તીર્થ) તીર્થના સ્થાપનારા. જિણે-અંતરના રાગદ્વેષરૂપી શત્રુઓને જીતનારા. અરિહંતે-૪ ઘાતી કર્મોને હણનારા અરિહંતોને. કિત્તઇસ્સં-સ્તુતિ, કીર્તના, સ્તવના કરીશ. ચઉવીસં પિ-ચોવીશે જે આ અવસર્પિણીમાં આ ભરતક્ષેત્રમાં ૨૪ તીર્થપતિઓ થઈ ગયા, તે તથા [અપિ શબ્દથી] ઐરવતક્ષેત્રમાં તથા મહાવિદેહક્ષેત્રમાં તીર્થપતિઓ થયા અને છે તે. કેવલી-કેવળજ્ઞાની ભગવંતોને સ્તવીશ)

ઉસભં-(૧) ઋષભદેવને. અજિઅં-(૨) અજીતનાથને ચ-અને (બધે આ અર્થ જાણવો.) વંદે-વાંદુ છું. (બધે આ સંબંધ સમજવો.) સંભવં-(૩) સંભવનાથને. અભિણંદણં-(૪) અભિ-[illegible]

[illegible]

દૂર કર્યા છે. રયમલા-(કર્મ) રજ અને (મલ) મેલ જેમણે [illegible]
પહીણ-ક્ષય કર્યાં છે. જરા, [illegible], મરણ [illegible]
મરણ (જેમણે એવા) ચઉવીસંપિ ચોવીસેય (અપિ એટલે મ[illegible]
વિદેહ અને ઐરવતના પણ). જિણવરા સામાન્ય કેવળીઓ[illegible]
ઉત્તમ. તિત્થયરા-તીર્થંકરો. મે-મારા ઉપર. પસીયંતુ પ્ર[illegible]
થાઓ. કિત્તિય-દેવેંદ્રોથી સ્તુતિ કરાએલા. વંદિય-વંદન કરાએલ[illegible]
મહિયા-પૂજાએલા. જે એ-જે આ. લોગસ્સ-લોકમાં. ઉત્તમા [illegible]
સિદ્ધા-સિદ્ધ થયા છે, તેઓ મને. આરુગ્ગ [illegible]
બોહિલાભં-(બોધિ એટલે સમકિત) [illegible] લા[illegible]
સમાહિ-સમાધિ, મનનું સ્વસ્થપણું. [illegible] ઉત્તમ[illegible]
દિંતુ-આપો. ચંદેસુ-ચંદ્રોથી. નિમ્મલયરા [illegible] આ[illegible]
ચ્ચેસુ-સૂર્યો કરતાં પણ. અહિય [illegible] પ્રકાશ ક[illegible]
નારા. સાગરવર-મોટામાં મોટા [illegible] તેના જેવ[illegible]
અથવા તેનાથી પણ [illegible] ગંભીર એવા
સિદ્ધા-સિદ્ધ ભગવાનો. સિદ્ધિં [illegible] દિસંતુ-આપો.

સૂત્રાર્થ

લોગસ્સ ઉજ્જોઅગરે-લોકને વિષે અથવા ત્રણ ભુવનમાં ઉદ્યોત કરનારા

ધમ્મતિત્થયરે જિણે-ધર્મરૂપ તીર્થ (સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકારૂપી ચતુર્વિધ શ્રી સંઘ) ના સ્થાપનારા તથા રાગ ને દ્વેષ એ બે મહા શત્રુના જિતનારા.

અરિહંતે કિત્તઇસ્સં-અરિહંત ભગવંતોની સ્તુતિ, કીર્તન કરીશ.

ચઉવીસંપિ કેવલી-તે ચોવીશે ભગવંતો અને તેવા બીજા પણ કેવળજ્ઞાનથી પૂર્ણ તીર્થંકર ભગવંતોને [સ્તવીશ]. ૧.

ઉસભમજિઅં ચ વંદે-શ્રી ઋષભદેવ અને શ્રી અજીતનાથ પ્રભુઓને વાંદુ છું.

સંભવમભિણંદણં ચ સુમઇં ચ-શ્રી સંભવનાથ, શ્રી અભિનંદનસ્વામીજી અને શ્રી સુમતિનાથ ભગવાનને.

પઉમપ્પહં સુપાસં-શ્રી પદ્મપ્રભજિનને અને શ્રી સુપાર્શ્વનાથસ્વામીને.

જિણં ચ ચંદપ્પહં વંદે-અને રાગદ્વેષને જિતનાર એવા આઠમા તીર્થંકર શ્રી ચંદ્રપ્રભ જિનેશ્વરને હું નમસ્કાર કરું છું. [૨]

સુવિહિં ચ પુપ્ફદંતં-શ્રી સુવિધિનાથ અથવા જેમનું બીજું નામ શ્રી પુષ્પદંત પ્રભુ છે તેમને.

સીઅલ સિજ્જંસ વાસુપુજ્જં ચ-શ્રી શીતળનાથ, શ્રી શ્રેયાંસનાથ અને શ્રી વાસુપૂજ્યસ્વામીને.

વિમલમણંતં ચ જિણં-શ્રી વિમળનાથ, શ્રી અનંતનાથ ભગવાનને તથા રાગદ્વેષ વિગેરે અંતર શત્રુઓને જિતનાર એવા.

આરુગ્ગ બોહિલાભં—તેઓ મને આરોગ્યપૂર્વક (શુદ્ધ દેવ, ગુરુ ધર્મની શ્રદ્ધારૂપ) સમકિતની પ્રાપ્તિ.

સમાહિવરમુત્તમં દિંતુ—ઉત્તમ ઉત્કૃષ્ટ અને શ્રેષ્ઠ એવી ચિત્તની સ્થિરતાવાળી સમતારૂપી સમાધિને આપો. અથવા આપના સ્મરણથી તે મળો. [૬]

ચંદેસુ નિમ્મલયરા—ચંદ્રોથી પણ વધારે નિર્મળતાવાળા.

આઇચ્ચેસુ અહિયં પયાસયરા—સૂર્યો કરતાં પણ વધારે (જ્ઞાન) પ્રકાશ આપનારા.

સાગરવરગંભીરા—સ્વયંભૂરમણ મહાસમુદ્રની જેમ ગંભીર.

સિદ્ધા સિદ્ધિં મમ દિસંતુ—એવા સિદ્ધ ભગવંતો મને મોક્ષ આપો, અથવા આ સ્તુતિરૂપી આરાધનાના ફળથી મને મોક્ષ મળો.

ભાવાર્થ

આ સૂત્રનું બીજું નામ "નામસ્તવ" છે. તેમાં આ ભરત ... માં અવસર્પિણીમાં થયેલા ૨૪ તીર્થંકર ભગવંતોની ... કે સ્તુતિ કરવામાં આવી છે. આ ગાથાઓમાં ૧૬ મા, ૧૭ ... ૧૮ મા એ ત્રણે પ્રભુ ચક્રવર્તીની અને તીર્થં... ઋદ્ધિઓ પામ્યા હતા. પ્રતિક્રમણાદિમાં ઘણું ... ના લોગસ્સનો કાઉસ્સગ્ગ ૨૫ શ્વાસોચ્છ્વાસનો કરવાનો હોય ... લોગસ્સનો "ચંદેસુ નિમ્મલયરા" સુધી કાઉસ્સગ્ગ કરાય છે. ... તેથી ત્યાં ૨૫ પદ પૂરા થાય છે. જે ભગવં... કે ત્યાં સુધીમાં લોગસ્સના ૨૫ પદ ... ગુણાનુસ્મરણ કરીને આ ભવમાં તેઓ પાસે અનેક પ્ર... કરવામાં આવી છે.

પરિમલ

[illegible] ઉવસગ્ગહરં લોગસ્સ ગણવામાં આવે છે. અને [illegible] ગણવાનું વિધાન આવતું નથી.

★ તીર્થંકર ભગવાન પાસે જઈને શું શું માંગવું તે લોગસ્સમાં પણ શિખવાડવામાં આવ્યું છે. કે "મારા પર પ્રસન્ન થાઓ. મને ધર્મ કરવા આરોગ્ય આપો. સમકિત અને સમાધિ આપો. છેવટે મને મોક્ષ પણ આપો."

★ અનેક દુઃખોથી ભરેલા સંસારમાંથી મોક્ષ ન મળે ત્યાં સુધી ધર્મની આરાધના કરવા આરોગ્યની પણ જરૂર છે. પસાર થનારા આપણને સમાધિની પણ જરૂર છે. તેમ આ ૨૪ ઉત્તમ પુરુષોની સ્તુતિની પણ જરૂર છે. એમ આ સૂત્રમાંથી આપણને જાણવા મળે છે.

સરળ પ્રશ્નોત્તરી

પ્રશ્ન ૧–લોગસ્સ સૂત્રનું બીજું નામ શું? [illegible] આવે છે?

ઉત્તર —લોગસ્સનું બીજું નામ 'નામસ્તવ' છે. તેમાં શ્રી ઋષભદેવ પ્રભુથી માંડીને શ્રી મહાવીર [illegible] પર્યંત ૨૪ તીર્થંકર ભગવંતોને વંદના [illegible] છે. તેમાં ચોવીશ પ્રભુજીના નામો [illegible] 'નામસ્તવ' કહે છે

પ્રશ્ન ૨–એક લોગસ્સનો કાઉસ્સગ્ગ કેટલા [illegible] શ્વાસ પ્રમાણ ગણવો?

ઉત્તર —લોગસ્સના પદ ૨૮ [illegible] શ્વાસ ૧ પ[illegible] પ્રમાણ [illegible] શ્વાસોશ્વાસ થાય પરંતુ [illegible] કાઉસ્સગ્ગ[illegible] પ્રમાણ ૨૫ શ્વાસોશ્વાસ [illegible] આવેલ છે.

પ્રશ્ન ૩–પુષ્પદંત. અરિષ્ટનેમિ અને વર્ધમાન એ ક્યા પ્રભુજીના નામો છે?

ઉત્તર [illegible] પુષ્પદંત શ્રી સુવિધિનાથજીનું. અરિષ્ટનેમિ શ્રી નેમિના[illegible] પ્રભુનું અને વર્ધમાન શ્રી મહાવીરપ્રભુનું બીજું નામ [illegible]

કાઉસ્સગ્ગમાં નવકાર વિગેરે નહીં ગણે તો ચાલે કે નહીં ?

મન ચંચલ હોવાથી કેવળ મુંગા ને શૂન્ય બેસી રહેના-રનું મન આલંબન વિના શુભ યોગ કે વ્યાપારમાં સ્થિર રહી શકાતું નથી, તે કારણથી તેનો કાઉસ્સગ્ગ કર્મ ખપાવવામાં સમર્થ થઇ શકતો નથી. તેથી જ શુદ્ધ સ્થાન અને ઉત્તમ ધ્યાનપૂર્વકના મૌનને કાઉસ્સગ્ગ કહેવામાં આવેલ છે.

શ્રી કરેમિ ભંતે (સામાયિક સૂત્ર)

અન્વયાર્થ

કરેમિ-હું કરું છું. ભંતે-હે ભગવાન! સામાઇયં-સામાયિક. [...]વજ્જં-(સાવદ્ય) પાપવાળા. જોગં-વ્યાપારોનો, પચ્ચક્ખામિ-[...]ગ કરું છું. જાવ-જ્યાંસુધી. નિયમં-નિયમને. પજ્જુવાસામિ-[...] સેવું (પર્યુપાસના કરું) છું ત્યાંસુધી. દુવિહં-બે પ્રકારે આ[...] તિવિહેણં-ત્રણ પ્રકારે. મણેણં-મનથી. વાયાએ-વચનથી (અ[...] કાએણં-શરીર વડે. ન કરેમિ-કરું નહીં (અને) ન કારવેમિ-બી[...] પાસે કરાવું નહીં. તસ્સ-તે (પૂર્વના થએલ પાપયોગોથી) ભંતે-[...] ભગવંત! પડિક્કમામિ-હું પાછો હઠું (પ્રતિક્રમું) છું. નિંદા[...] (તે પાપયોગોને) હું આત્મસાક્ષીએ નિંદું છું અને ગરિહા[...] ગુરુમહારાજની સાક્ષીએ વિશેષ નિંદું છું અને અપ્પાણં-પ[...] લેપાએલા મારા આત્માને. વોસિરામિ-હું વોસિરાવું છું.

સૂત્રાર્થ

[...] ક્રોધમાનાદિથી

રોના પચ્ચક્ખાણ કરું છું, એટલે આ સામાયિકમ
પ્રવૃત્તિ હું કરીશ નહીં.

જાવ નિયમં પજ્જુવાસામિ–જ્યાં સુધી હું આ
છું ત્યાં સુધી, બેઘડીના નિયમવાળા આ સામાયિક

દુવિહં તિવિહેણં–બે પ્રકારે અને ત્રણ યોગો વડે
મુજબ)

મણેણં, વાયાએ, કાએણં–મનથી, વચનથી અને
(૩ યોગ)

ન કરેમિ, ન કારવેમિ–(એ સાવદ્ય યોગોને) ન કરુ
બીજા પાસે ન કરાવું. ૨ પ્રકારે એટલે મનથી કરુ
કે કરાવું નહીં, વચનથી કરું નહીં કે કરાવું નહીં,
કાયાથી કરું નહીં ને કરાવું પણ નહીં.

તસ્સ ભંતે! પડિક્કમામિ–હે ભગવંત! તે ત્રણ યોગો
બે પ્રકારે પૂર્વે કરેલાં જે પાપો તે (તસ્સ) ને હું પ્ર
છું, તે પાપોથી હું પાછો હઠું છું.

નિંદામિ ગરિહામિ–આત્મસાક્ષીએ નિંદું છું [illegible] ગુ
રાજની સાક્ષીએ વિશેષ પ્રકારે નિંદું છું. [illegible]
એકરાર કરવાથી વિશેષ રીતે પાપ[illegible] થવાય

અપ્પાણં વોસિરામિ–અને [illegible] પાપથી વોિ
છું. (સાવદ્ય યોગોની વાસના[illegible] [illegible] કરી સમત
સમાધિના આસ્વાદનો [illegible] અનુભવ કરાવું છું)

ભાવાર્થ

આ સૂત્રનું બીજું નામ સામાયિક સૂત્ર છે. આ સૂત્ર
[illegible]નું સારભૂત [illegible] છે. [illegible] કે સર્વ સૂત્રોનો
"સમતા" [illegible]

... ભોસાવ છે. આ સત્રમાં ભિન્નભિન્ન અપેક્ષાએ ઉભી
સમાયેલા છે. જૈન ધર્મના કેન્દ્રીય આચારોને પ્રતિ-
... આ મૂળભૂત સૂત્ર છે.

પડિમણ

... તાઓ સામાયિક કરી શકતા નથી. તિર્યંચોમાં પણ તે બહુ દુર્લભ
... માત્ર મનુષ્યના ભાગ્યમાં જ ભૂખાને સામાયિક હોય છે. તેથી જ
... પુણ્ય ભાગ્યશાળી મનાય છે. આવું ઉત્તમ સામાયિક ન કરે તો
મનુષ્યને ભાગ્યશાળી માનવો રહેતો નથી.

સાવદ્ય પ્રવૃત્તિઓનો ત્યાગ, પાપનો પશ્ચાત્તાપ, તથા સમતા ને
મુક્તિ માટેનો પ્રયાસ, આ બધાં આ સૂત્રનાં મહત્ત્વનાં રહસ્યો છે.
"અહિંસા પરમો ધર્મ:" એ આપણે કહીએ છીએ. તે સંપૂર્ણ
રીતે સામાયિકમાં જ પાળી શકાય છે. "હિંસા ન કરવી તે
અહિંસા" કહેવાય છે, તેથી તેની સાદી વ્યાખ્યા છે. તેથી પણ
જો આપણે વધીને વધીએ, તો કહી શકીએ કે "પ્રાણીમાત્રની
હિંસા નહીં કરવાની પ્રતિજ્ઞા લેવી તેજ સાચી, શુદ્ધ ને ઉંડી
અહિંસા છે." તેવી પ્રતિજ્ઞા લેવાનું અને તેનું પાલન કરવાનું આ સૂત્ર
શિખવાડે છે.

★ બીજા પાસે હિંસા કરાવે કે બીજાને જૂઠું બોલવાની સલાહ આપે,
તે પણ ગુનેગાર છે. તેને પણ પાપ લાગે છે, એ "કારવેમિ"નો
ઉંડો અર્થ છે.

★ કરેમિ ભંતે એ અહિંસાનું મૂળભૂત સૂત્ર છે.

★ ગુરુ આગળ પાપનો પશ્ચાત્તાપ કરવો એ મુક્તિ તરફનું સાચું
પ્રયાણ છે.

... સ્વચ્છંદતાપૂર્વક નાચતા ઘો...

સરળ પ્રશ્નોત્તરી

ત્રણ જોગ ને બે કરણ શા માટે?

-મન, વચન ને કાયાના ત્રણ યોગોથી ન કરવું ને ન કરાવવું તે યોગકરણ છે. પૂજ્ય મુનિરાજોને સામાયિકનાં પચ્ચક્ખાણમાં ત્રણ જોગ અને (ન કરવા, ન કરાવવા સાથે પાપનું અનુમોદન પણ ન કરવું એમ) ત્રણ કરણ હોય છે. શ્રાવક વર્ગથી ધીરેલી રકમનું વ્યાજ, કે કોન્ટ્રાકટથી ચણાતા પોતાના મકાન વગેરેની અનુમતિ પૌષધ કે ઉપધાનમાં જતી કરી શકાતી નહીં હોવાથી શ્રાવકોને સાવદ્યની અનુમતિ છૂટી શકતી નથી. આથી સાધુ મહારાજોને ત્રિવિધ-ત્રિવિધ અને શ્રાવકોને દુવિધ-ત્રિવિધ પચ્ચક્ખાણ હોય છે.

પ્રશ્ન ૨-સામયિક ઉત્તમ શા માટે લેખાય છે?

-સામયિકમાં કોઈપણ વ્યાપારોનો પ્રવેશ નહીં હોવાથી તે ઉત્તમ લેખાય છે. પૈસા ખરચ્યા વિના ધર્મ કરવો હોય તેવાઓ માટે પણ આ સામાયિક ધર્મમાં સ્થિર કરે છે. માટે તે બહુ ઉત્તમ છે. તદ્દન નિર્ધન એવા પુણિયા શ્રાવકનું સામાયિક ખુદ ભગવાન શ્રી મહાવીરદેવે વખાણ્યું હતું.

૩-કરેમિ ભંતે સૂત્રમાં નોંધપાત્ર મહત્ત્વની કયી કયી વસ્તુઓ છે?

ઉ૦ -તેમાં નીચેની વિગતોની ખાસ નોંધ લેવા લાયક છે. (૧) સાવદ્ય યોગોના પચ્ચક્ખાણ કરવાનું તેમાં આવે છે. (૨) ઘડી એટલે ૪૮ મિનિટ સુધી એકજ ઠેકાણે સમતાપૂર્વક બેસવાનું તેમાં વિધાન છે. (૩) પોતાની [illegible] પાસે પણ પાપ બંધ કરાવવાનું પુણ્ય [illegible] અતીત કાલના પાપકર્મોને

જાવ મણે હોઇ નિયમસંજુત્તો-જ્યાં સુધી (મન નિયમ વડે સહિત હોય એટલે કે) કરેમિ ભંતે સૂત્રની પ્રતિજ્ઞામાં પ્રતિબદ્ધ હોય ત્યાં સુધી.

છિન્નઇ અસુહં કમ્મં-અશુભ પાપ કર્મને છેદે છે. (એટલે કે સામાયિક કર્મનાશ કરવાનો મહાન ઉપાય છે.)

સામાઇય જત્તિયા વારા-જેટલીવાર સામાયિક કરે તેટલી વાર (૧)

સામાઇયંમિ ઉ કએ-વળી સામાયિક કરતો હોય ત્યારે જ શ્રમણ (એટલે સાધુ) સામાયિક કરે કે કરતો હોય તો જ, બીજા નહીં.)

સમણો ઇવ સાવઓ હવઇ જમ્હા-શ્રાવક સાધુ જેવો થાય છે, માટે છે. તેનો કાળ (૧૨ અથવા ૪૮ મિનીટ) ઓછામાં ઓછો હોય, તેને જ શ્રાવક કહેવાય, તેને દુનિયાની વ્યવસ્થા-ઓની નહીં.

એએણ કારણેણં-એ કારણથી.

બહુસો સામાઇયં કુજ્જા-શ્રાવકોએ ઘણી ઘણી વાર સામાયિક કરવાં જોઇએ.

સામાયિક વિધિએ લીધું, વિધિએ પાર્યું, વિધિ કરતાં જે કોઇ અવિધિ હુઓ હોય, તે સવિ હું મન, વચન, કાયાએ કરી તસ્સ મિચ્છામિ દુક્કડં.

૧૦ મનના, ૧૦ વચનના, ૧૨ કાયાના એવં ૩૨ દોષ માંહે જે કોઇ દોષ લાગ્યો હોય, તે સવિ હું મન, વચન, કાયાએ કરી તસ્સ મિચ્છામિ દુક્કડં.

ભાવાર્થ

આ સૂત્ર સામાયિક પારતી વખ[illegible]
યિકના ૩૨ દોષોનો ત્યાગ કરવાપૂર્વક
કરવાનું જણાવ્યું છે. સામાયિક કરતા
જેવો બને છે. એમ કહેવા દ્વારા શ્રાવક
સામાયિકથી સાધુ જેવું જીવન જીવવાનું
સૂત્ર બોલતી વખતે જમણો હાથ કટ[illegible]
ઉપર સ્થાપન કરવામાં આવે છે. તે સામ[illegible]
સૂચક છે. આ સૂત્રની બેઉ ગાથા ૧૮
સ્વામીજી મહારાજ વિરચિત શ્રી આવશ્ય[illegible]

પરિમલ

★ સામાયિકનું વ્રત પૂર્ણ થાય ત્યારે ખુશી થ[illegible]
જે સમતા અને શાંતિ સામાયિકમાં રહી
રાગ, દ્વેષ, સ્વાર્થ અને ચિંતાથી ભરેલાં
ક્યાંથી સંભવી શકે ? એટલે સામાયિક જ્ય[illegible]
ફરીફરી અને વારંવાર સામાયિકો કરવાની મ[illegible]
છે, તે આ સૂત્રમાં બતાવવામાં પણ આવ્યું છે

★ સ્થાપનાજીની સામે સ્થાપના સ્થાપતી વખતે
રખાય તેવી રીતે) સ્થાપનાજીમાં ગુરુ આરોપ[illegible]
અવળો હાથ ઉંચો રાખી, નવકાર ને પંચિંદિય
સ્થાપન કરાય છે. સામાયિક પૂર્ણ થયા પ[illegible]
રીતે સવળો રાખી (કોઈ પાસે કાંઈ મા[illegible]
તેવી રીતે) નવકાર બોલી, સ્થાપના [illegible]
મેલી સ્થાપનાને વિસર્જન કરવા[illegible]

★ સામાયિ[illegible]

ાવક સામાયિકમાં સાધુમહારાજની જેમ છએ જીવનિકાયની
હિંસાથી મુક્ત બને છે. સાધુમહારાજની જેમ સત્ય અને હિત-
કારક જ બોલવું, શિયળની વાડો સાચવવી, ચોરી નહીં કરવી,
પૈસા રાખવા નહીં. આવી ઘણી સરખામણીઓ સામાયિકવ્રતમાં
મળતી હોવાથી, સામાયિક એ સાધુધર્મની વાનગી ગણાય છે. ધન્ય
છે ! સામાયિકવ્રત બતાવનારા મહા પુરુષોને !

જેમ ભેંસ ખીલે બંધાય, તેમ સામાયિકથી મન સમતામાં બરાબર
પરોવાએલું રહે છે, એટલે સામાયિકમાં બીજી અનેક ચિંતાઓથી
મુક્ત થવાના કારણે, ચંચલ એવા મનને પણ શુભ વ્યાપારમાં
રોકી રાખવામાં આવે છે, તેથી તે પુણ્યશાળી આત્માના અશુભ
કર્મોના ચૂરેચૂરા કેમ ન થાય ?

★ જે સંસારી આત્માઓ પાસે સામાયિક જેવું મોક્ષે જવા મા
સાધન નથી હોતું, ને જેઓ અવિરતિ અથવા અવ્રતીપણામાં પડ
છે, તેવા આત્માઓને મુક્તિ મળી શકતી નથી. એ અર્થે "સમ
ઇવ સાવઓ" વાક્યમાંથી મળી રહે છે. શ્રાવકના સામાયિ
પાંચ મહાવ્રતધારી શ્રમણ સાથેની આ સમાનતા લેવાની છે.
પાંચે પરમેષ્ઠિઓમાં કોઈ પણ સામાયિક વિનાના નથી,
પૂજ્ય સાધુ-સાધ્વીજી, મહારાજો પણ આ સામાયિકથી જ
મેળવવા પ્રયત્ન કરે છે. તેવા મુનિરાજોની સાથે અહીં શ્રા
સરખામણી વારંવાર સામાયિક કરવાથી કરેલ છે. શ્રાવકો
યિકના રસિયા છે, ને મુનિરાજો પણ સામાયિકના પા
રસિયા છે. તેટલા પુરતી અહીં સરખામણી સમજવી.

સરળ પ્રશ્નોત્તરી

ોલાય છે ?

તર —કહ્યું છે કે—

સામાઇય પોસહ સંઠિય, જીવસ્સ જાઇ જો કાલો,
સો સફલો બોધવ્વો, સેસ સંસાર ફલ હેઉ.

"સામાયિક અને પૌષધમાં રહેલા માનવીનો જે કાળ જાય છે. તે સમય જ સફળ છે. બાકીનો વખત ભવ-ભ્રમણનો સાધક જાણવો." આ પ્રમાણે શ્રી તીર્થંકર ભગવંતોએ સામાયિકનું આટલું બધું મહત્ત્વ બતાવ્યું છે.

* * *

(૧૧) શ્રી જગચ્ચિંતામણિ (ચૈત્યવંદન) સૂત્ર

અન્વયાર્થ

ઇચ્છાકારેણ-ઇચ્છાએ કરીને. સંદિસહ-આજ્ઞા આપો. ભગવન-હે ભગવંત! ચૈત્યવંદન-જિનવંદના કરું? (ગુરુમહારાજ અથવા વડિલ આજ્ઞા આપે, કે કરો) ઇચ્છં!-જેવી આજ્ઞા.

જગચિંતામણિ-વિશ્વમાં ભવ્ય જીવોને માટે ઇચ્છિત આપનાર ચિંતામણિ રત્ન સમાન. જગનાહ-ત્રણ ભુવનના નાથ. જગગુરુ-સમસ્ત દુનિયાના ગુરુ. (હિતોપદેશ આપી સત્યમાર્ગ દર્શાવનાર.) જગરક્ખણ-વિશ્વનું રક્ષણ કરનાર. જગબંધવ-વિશ્વના છએ કાયના પ્રાણીમાત્રના બંધુ સમાન. જગસત્થવાહ-ત્રણેય લોકના જીવો માટે સાર્થવાહ સમાન. જગભાવવિઅક્ખણ-વિશ્વમાં રહેલા ચરાચર પદાર્થોના ભાવ જાણવામાં વિચક્ષણ. અટ્ઠાવયસંઠવિઅરૂવ-અષ્ટાપદ પર્વત ઉપર સ્થાપન થયા છે, રૂપ એટલે બિંબ (પ્રતિમા, મૂર્તિ) જેમનાં એવા. કમ્મટ્ઠવિણાસણ-આઠ કર્મોનો નાશ કરનાર. ચઉવીસંપિ-ચોવીશે પણ (૨૪) જિણવર!-હે તીર્થંકર ભગવંતો! જયંતુ-જયવંતા વર્તો, જય પામો. અપ્પડિહયસાસણ-અપ્રતિહત કોઇથી નહીં હણાયેલું એટલે શાશ્વત છે શાસન જેઓનું એવા અખંડિત શાસનવાળા.

કમ્મભૂમિહિં ૫ ભરતભૂમિ. ૫ ઐરવતભૂમિ ને ૫ વિદેહક્ષેત્ર એમ ૧૫ કર્મભૂમિઓમાં. પઢમ-પ્રથમ નામના પહેલા. સંઘયણિ-સંઘયણ (શરીરના બાંધા) વાળા. ઉક્કો ઉત્કૃષ્ટપણે. સત્તરિસય-એકસો સિત્તેર (૧૭૦). જિણવર જિણવરો. વિહરંત-વિચરતા. લબ્ભઇ-મળી શકે છે. નવકોડિ (૯) નવ ક્રોડ. કેવલીણ-કેવલજ્ઞાની મુનિઓની સંખ્યા હોય તથા કોડિસહસ્સ નવ-(૯) નવ હજાર ક્રોડ. સાહુ-સામાન્ય ઓની. ગમ્મઇ-જાણવી. વળી સંપઇ-વર્તમાન કાલે-હા જિણવર વીસ-(૨૦) જે વીશ જિનેશ્વરો. સીમંધરસ્વામી પ મહાવિદેહ ક્ષેત્રોમાં વિચરી રહ્યા છે મુણિ બિહુંકોડિહિં-બે મુનિવરો. વરનાણ-ઉત્તમ કેવલ જ્ઞાનવાળા છે. (અ સમણહ-ત્યાગી ને શ્રમણ એવા સાધુ મહાત્માઓ. કોડિસ દુગ્ગ-બે હજાર ક્રોડ (વીસ અબજ). ને થુણિજ્જઇ-સ્તવીએ સ્તુતિ કરાય છે. નિચ્ચવિહાણિ-નિત્ય સવારે ઉઠીને.

જયઉ-જયવંતા વર્તો. સામિય!-હે સ્વામી! (હે ભગવા રિસહ-શ્રી ઋષભદેવસ્વામી. સત્તુંજિ-મહાતીર્થ શ્રી શત્રુંજય રાજ ઉપર (પાલીતાણા.) ઉજ્જિતિ-શ્રી ગિરનારજી મહા ઉપર. (જુનાગઢમાં) પહુ-પ્રભુ. નેમિજિણ-શ્રી નેમિનાથ વાન. વીર-શ્રી મહાવીરસ્વામીજી. સચ્ચઉરિ-સત્યપુરી (સ નગર) ના. મંડણ-શોભાવનાર. ભરુ-અચ્છહિં-ભરુચ નગ મુણિસુવ્વય શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામી. મુહરિ પાસ-મુહરિ પાર્શ્વ ભગવાન (ટીંટોઇ ગામમાં.) દુહ-ભક્તવર્ગના દુઃખ અને દુ દુરિતોના (પાપકર્મોના.) ખંડણ-નાશ કરનાર. અવર-અ વિદેહિં-મહાવિદેહ ક્ષેત્રોમાં. તિત્થયરા-તીર્થંકર ભગવંતો. દિસિ-પૂર્વ આદિ ચારે દિશાઓમાં અને વિદિસિ-ઇશાન ચારે વિદિશા-ખૂણાંઓમાં. જિંકેવિ-જે કોઇ પણ. તીઅ-અ (ભૂત) કાલ. અણાગય-અનાગત (ભવિષ્ય) કાલ અને સંપઇ વર્તમાન કાલમાં (થએલા, થવાના કે હાલમાં વિચરતા હોય

-વાંદું છું. જિણસવ્વેવિ-સર્વે જિનેશ્વરોને.
સત્તાણવઇ-(૯૭) સત્તાણું. સહસ્સા-હજાર. લખ્ખા છપ્પન્ન-
પન (૫૬) લાખ અટ્ઠકોડિઓ-આઠ ક્રોડ. બત્તીસય-(૩૨)
ત્રીસસો. બાસિયાઇં-બ્યાસી. તિઅલોએ-દેવ, મનુષ્ય ને પાતાલ
એ ત્રણ લોકને વિષે આવેલા. ચેઇએ-જિન ચૈત્યોને. વંદે-વાંદું
છું. પન્નરસ-(૧૫) પંદર. કોડિ-ક્રોડ. સયાઇં-સો. કોડિબાયાલ-
બેંતાલીસ (૪૨) ક્રોડ. લખ્ખ-લાખ. અડવન્ના-અઠ્ઠાવન. છત્તીસ-
૬) છત્રીશ. સહસ્સ-હજાર. અસીઇં-(૮૦) એંશી. સાસય-
શ્વત. બિંબાઇં-પ્રતિમાજીઓને. પણમામિ-મસ્તક નમાવી પ્રણામ
રું છું.

સૂત્રાર્થ

જગચિંતામણિ! જગનાહ!-ત્રણે ભુવનના પ્રાણીઓના
(સુખી થવાના) મનોવાંછિત પૂરવાને ચિંતામણિરત્ન સમાન
ણ ભુવનના સ્વામી!
રુ! જગરક્ખણ! પંચેંદ્રિય જીવોને ઉપદેશ આપી
નારા હે ગુરુદેવ! તથા અભયદાનના મહાન ચમત્કારિક
ત્રવડે છએ કાયના જીવોનું રક્ષણ કરનારા!
બંધવ! જગસત્થવાહ! હે વિશ્વબંધુ! (વેર ઝેરને દૂર
રી વિશ્વબંધુત્વનો મહામૂલો ને આદર્શમય ઉપદેશ
આપનારા) મોક્ષાભિલાષી દુનિયાને મોક્ષે લઇ જવા માટેના
હે સાર્થવાહ! (મુક્તિપુરીનો સંઘ લઇ જનાર અધિપતિ
સંઘવી.)
ગભાવવિઅક્ખણ! ષડ્દ્રવ્ય તથા જીવાદિક નવ તત્ત્વોના
રહસ્યોને દર્શાવવાને વિષે વિચક્ષણ એટલે ચકોર અ
મહાજ્ઞાની!
અટ્ઠાવય સંઠવિઅ રૂવ-અષ્ટાપદ મહાતીર્થની ઉપર ભ

મહારાજ્ય સ્થાપન કર્યા છે એવા (મૂળ) ...

કમ્મટ્ઠ વિણાસણ–જ્ઞાનાવરણીય આદિ આઠે કર્મોનો ... કર્યો છે, (ને મુક્તિ મેળવી છે) જેમણે.

ચઉવીસંપિ જિણવર–એવા ચોવીશે જિનેશ્વર ભગવં...

જયંતુ, અપ્પડિહયસાસણ–જેઓનું શાસન કદી ... પણ હણાયું કે ઝાંખું થયું નથી એવા શ્રી જિ... ભગવંતો જયવંતા વર્તો. (૧)

કમ્મભૂમિહિં કમ્મભૂમિહિં પઢમસંઘયણિ–અસિ, ... કૃષિ એ ત્રણ કર્મથી જ્યાં આજીવિકા ચલાવાય, ... કર્મભૂમિનાં પંદર ક્ષેત્રોને વિષે પહેલા વજ્રઋષભ... સંઘયણવાળા.

ઉક્કોસય સત્તરિસય–ઉત્કૃષ્ટપણે (વધારેમાં વધારે) ... સિત્તેર.

જિણવરાણ વિહરંત લબ્ભઇ–તીર્થંકર ભગવાનો વિ... મળી શકે છે.

નવકોડિહિં કેવલીણ–ને ૧૭૦ તીર્થપતિઓનો કેવલ... ઓનો પરિવાર કુલે નવ ક્રોડનો હોય છે.

કોડિ સહસ્સ નવ સાહુ ગમ્મઇ–અને સામાન્ય સા... શકે (તે ૧૭૦ ભગવાનોના) નવહજાર ક્રોડ (૯૦ અ... હોય છે.

સંપઇ જિણવર વીસ–વર્તમાનકાલમાં શ્રી સીમંધર ભગવાન પ્રમુખ ૨૦ તીર્થંકર ભગવાનો પાંચ મહ... ક્ષેત્રોમાં વિચરે છે તથા

મુણિ બિહું કોડિહિં વરનાણ–બે ક્રોડની સંખ્યામાં જ્ઞાનને ધારણ કરનારા મહામુનિઓ છે.

પઢમસંઘયણિ ઉક્કોસયં-... કમ્મભૂમિહિં કમ્મભૂમિ...

સમણહ કોડિ સહસ્સદુગ-બે હજાર ક્રોડ (૨૦ અબજ) સામાન્ય સાધુમુનિરાજો વિચરે છે તે સર્વને.

થુણિજ્જઈ નિચ્ચ વિહાણિ-હંમેશને માટે મંગળ પ્રભાતે સ્તવવામાં આવે છે. (૨)

જયઉ સામિય! જયઉ સામિય! રિસહ! સત્તુંજિ-તીર્થાધિરાજ શ્રી શત્રુંજય ગિરિરાજ ઉપર ભગવાન શ્રી ઋષભદેવસ્વામી! જયવંતા રહો.

ઉજ્જિંતિ પહુ નેમિજિણ-તથા શ્રી ગિરનારજી મહાતીર્થ ઉપર શ્રી નેમિનાથ પ્રભુ (જયઉ=જયવંતા વર્તો.)

જયઉ વીર! સચ્ચઉરિમંડણ-સત્યપુરી (સાચોર નગર)ના આભૂષણરૂપ ચરમતીર્થપતિ શ્રી મહાવીર સ્વામી ભગવાન જયવંતા વર્તો.

ભરુઅચ્છહિં મુણિસુવ્વય!-(ભૃગુકચ્છ) ભરુચ નગરમાં દેવાધિદેવ શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામી પ્રભુ!

મુહરિપાસ! દુહદુરિઅખંડણ-(ટીંટોઈ ગામમાં) શ્રી મુહરિ પાર્શ્વનાથ ભગવાન! જે ભક્તવર્ગના દુઃખો અને દુરિતોનો નાશ કરનારા છે (તે તથા)

અવર વિદેહિં તિત્થયરા-બીજા પાંચે મહાવિદેહ ક્ષેત્રોને વિષે જે જે તીર્થંકર ભગવંતો છે. (તે તથા)

ચઉદિસિ વિદિસિ જિંકેવિ-ચારે દિશામાં કે ચારે વિદિશાઓમાં બીજા પણ જે કોઇ ભગવંતો.

તીઆણાગયસંપઇઅ-ભૂત, ભવિષ્ય અને વર્તમાન કાલ સંબંધી થયા, થવાના કે હાલ છે.

વંદું જિણ સવ્વેવિ-તે સર્વ તીર્થંકર દેવોને હું વાંદું છું. (૩)

સત્તાણવઇ સહસ્સા-સત્તાણું હજાર.

લક્ખા છપ્પન્ન અટ્ઠ કોડિઓ-આઠ ક્રોડ, છપ્પન લા
બત્તીસય બાસિયાઇં-ત્રણ હજાર બત્રીસ ને બ્યાસિ.
(૮,૫૭,૦૦,

તિઅલોએ ચેઇએ વંદે-એટલા (સ્વર્ગ, મૃત્યુ ને પા
એ ત્રણેય લોકના જિનપ્રાસાદોને હુ વાંદું છું. (૪)
પન્નરસ કોડિ સયાઇં-પંદર સો ક્રોડ. (૧૫ અબજ)
કોડિ બાયાલ લક્ખ અડવન્ના-બેંતાલીસ ક્રોડ અઠ્ઠાવન
છત્તીસ સહસ્સ અસીઇં-છત્રીશ હજાર ને એંશી (
૧૫,૪૨,૫૮,૩૬,૦૮૦)
સાસયબિંબાઇં પણમામિ-એટલા શાશ્વતા જિનબિં
તે સર્વેને હું પ્રણામ કરું છું.

ભાવાર્થ

આ સૂત્ર શ્રી ગૌતમ ગણધર ભગવાને શ્રી અષ્ટાપદ
યાત્રા કરવા ગયા ત્યારે રચ્યું હતું એમ કહેવાય છે. ચૈત્યોમાં
આ રીતે થવી જોઇએ, તેમ આ સૂત્ર શિખવાડે છે. આ
બીજું નામ ચૈત્યવંદન સૂત્ર છે. ઘણાં ચૈત્યોની વંદના આ
આવે છે. ભગવાન સમક્ષ બેસીને ડાબો પગ અડધો ઊંચો
આ ચૈત્યવંદન બે હાથ કમલના ડોડાના આકારની મુદ્રામાં
કરવામાં આવે છે.

પરિમલ

★ *દિવસના કલાક જેમ ૨૪ થી વધે નહીં તેમ અઢી દ્વીપ મનુષ્ય ક્ષેત્રમાં તીર્થંકરો ૧૭૦ થી કદી વધે નહીં.*

★ *ગણધર ભગવાનની અષ્ટાપદજીની તીર્થયાત્રા આપણને મહા વારંવાર યાત્રા કરવાની પ્રેરણા આપે છે.*

★ *ઉપદેશથી ગુરૂતત્ત્વ અને અભયદાનથી સાચું રક્ષણ આ સૂત્રના મહાન રહસ્યમય તત્ત્વો છે.*

• વીતરાગો સાથે કેમ અને શી શી વાતો કરવી, તેનો આ સૂત્રમાંથી બોધ મળે છે.

• "સંપઇ" શબ્દ જુગજૂના ઇતિહાસ જોવાનું સૂચન કરે છે. હાલમાં એટલે શ્રી વીરપ્રભુના શાસન વખતે. શ્રી અજિતનાથ ભગવાનના વારામાં ૧૭૦ ક્ષેત્રોમાં ૧૭૦ તીર્થંકરો વિચરતા હતા. તે અસંખ્યાતા વર્ષોના ઊંડા ભૂતકાળમાં ડોકિયું કરવા આ સૂચના છે.

★ રાજાને ત્યાં પુત્ર જન્મે છે, ને તેને દેખીને સૌને આનંદ થાય છે. રાજા જમાણ આપે છે, પછી તે રાજકુમારને ગાદીએ બેસાડે ત્યારે રાજા તરીકે શોભે છે. તેમ જિન પ્રતિમાની અંજનશલાકા થાય ત્યારે તે મૂર્તિમાં પ્રાણ પ્રતિષ્ઠાપન થાય છે, પછી ચૈત્ય (મંદિર)માં સ્થાન પ્રતિષ્ઠા થાય છે; ત્યાં વંદના, સ્તુતિ ને સ્તવના થાય તેને ચૈત્યવંદન કહે છે.

★ ચૈત્યો હોવાં જ જોઈએ, પ્રભુની મૂર્તિની પાસે હંમેશ ભક્તિ કરવી જ જોઈએ, તે વંદના પણ મુક્તિની ઉપાસનાનો જ એક પ્રકાર છે, એમ આ સૂત્રોમાંથી જાણવા મળે છે.

★ એક મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં ૩૨ વિજયો હોય છે, તે પાંચ મહાવિદેહની ૧૬૦ વિજય થાય. પાંચ ભરતક્ષેત્રો અને પાંચ ઐરવત ક્ષેત્રો મળીને ૧૭૦ થાય. આવી વિશાળ દુનિયા તો કેવલજ્ઞાનીઓએ મનુષ્યોની જ દેખી છે, ને પ્રરૂપી છે. એ સિવાયની બીજી દુનિયા તો પરાર્ધો યોજન પ્રમાણ કહી છે.

★ શાશ્વતા બિંબો અને શાશ્વતા ચૈત્યો છે, તેની ગણત્રી આ સૂત્રમાં તેના કર્તા ગણધરદેવે કરાવેલ છે. કેવલજ્ઞાની સિવાય ત્રણ ભુવનના શાશ્વત બિંબોની આ પ્રમાણે ગણના કોણ કરાવી શકે? અહીં બેઠા બેઠા તે દરેક બિંબોને વંદના કરવાનો લાભ લેવાનું આ સૂચન છે.

તાપસો તે ગિરિ પર ચઢી શક્યા ન હતા. આ
તેવી શકિતઓ પ્રગટ નહીં હોવાથી આપણે
નથી.

૧૯–મૂર્તિને વંદન કરવાથી લાભ થાય?

૧૨ —હા. ઘણો ઘણો લાભ થાય છે. "આપણે એ
જડ પાષાણને વંદન કેમ કરાય, એમ કે
મતવાળાઓ પણ જડ મનાતા ફોટાઓને,
કે પત્થરના બનાવેલા અમૂક આકારને વં
માને છે, અને લાભ માની ભજે છે. દુનિય
કે સોની નોટ ક્યાં જડ નથી? દવા જડ
તે પીવાથી શરીરમાંનો રોગ દૂર થાય છે, તે
આકારની મૂર્તિને નમન, દર્શન, વંદન ને
દુર્ગતિ દૂર થાય છે. ઘરેણાં, મકાન, ઝ
ચાંદી એ દરેકની કિંમત હોય છે. તેમ
પ્રભુની મૂર્તિ તો આપણને વીતરાગ બન
છે. તેની કિંમત કેટલી આંકવી જોઇએ?
વંતની પ્રતિમાજી જો નજર સમક્ષ ન હો
દશાની કે વીતરાગતાની પ્રત્યક્ષ ઝાંખી
બાળકને મીઠાઇ જોતાં જ મુખમાંથી પાણી
વૈરાગ્યના પિપાસુને વીતરાગ જેવા વૈરાગી
જ વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન કરાવે છે. મૂર્તિથી શ
લાભ છે? માટે કલ્યાણ અર્થી આપ
જિનેશ્વર ભગવંતની મૂર્તિ નૌકાની જે
છે. રાગીની મૂર્તિ મોક્ષ આપી શકે જ ન
મૂર્તિ વીતરાગપણું બતાવતી હોવાથી તે
પૂજ્ય છે. સ્ત્રી શસ્ત્રની કે ત્રિશૂલ આદિ
રાગદર્શક હોવાથી મોક્ષ આપવાની તેના
શકતી બતાવતી નથી.

(૧૨) શ્રી જંકિંચિ સૂત્ર.

અન્વયાર્થ

જંકિંચિ-જે કોઇ. નામતિત્થં-નામતીર્થ. સગ્ગે-સ્વર્ગલોકમાં. પાયાલિ-આપણી પૃથ્વીની નીચે પાતાલ લોકમાં. માણુસે લોએ-મનુષ્યલોકમાં. જાઇં-જે જે અથવા જેટલી જેટલી. જિણ-જિનેશ્વર ભગવંતોની. બિંબાઇં-પ્રતિમાઓ (હોય). તાઇં-તે તે અથવા તેટલી તેટલી. સવ્વાઇં-સર્વેને (મૂર્તિઓને). વંદામિ-હું વાંદુ છું.

સૂત્રાર્થ

જંકિંચિ નામતિત્થં-જે જે નામતીર્થો હોય, જેમકે શ્રી શત્રુંજય નામનું તીર્થ. (૪ પ્રકારનાં તીર્થો હોય છે. નામતીર્થ, સ્થાપનાતીર્થ, દ્રવ્યતીર્થ અને ભાવતીર્થ. તેમાંનું આ પ્રથમ છે.)

સગ્ગે પાયાલિ માણુસે લોએ-સ્વર્ગલોક, પાતાલલોક અને મનુષ્યલોક, એ ત્રણેય લોકમાં જે જે તીર્થો હોય અને તે તીર્થોમાં.

જાઇં જિણબિંબાઇં-નાની અથવા મોટી જિનેશ્વર ભગવંતોની જેટલી જેટલી પ્રતિમાઓ હોય.

તાઇં સવ્વાઇં વંદામિ-તે સર્વે ભવ્ય જિનમૂર્તિઓને હું ભાવપૂર્વક વાંદું છું.

ભાવાર્થ

સ્વર્ગલોક, પાતાલલોક અને મૃત્યુલોકમાં-(ઊર્ધ્વ, અધો અને મધ્યલોકમાં) જે જે તીર્થસ્થાનો છે, અને તે તે તીર્થોમાં જેટલી જેટલી જિનેશ્વર ભગવંતોની પ્રતિમાઓ છે, તે સર્વેને આ સૂત્રથી વંદના કરાય છે. તીર્થયાત્રાઓ વારંવાર કરવી જોઇએ,

(૧૩) શ્રી નમુત્થુણં (શક્રસ્તવ) સૂત્ર.

અન્વયાર્થ

નમુત્થુણં-નમસ્કાર કરું છું. અરિહંતાણં-અરિહંતોને. ંતાણં-ભગવંતોને. આઇગરાણં-જેઓ શ્રુતધર્મ શાસ્ત્રોની ની જે આદિ અથવા શરૂઆત કરનારા છે, તેમને. તિત્થ- -તીર્થંકરોને. સયં-પોતાની મેળે. સંબુદ્ધાણં-બોધ પામેલા. -પુરુષોને વિષે. ઉત્તમાણં-ઉત્તમ. પુરિસસીહાણં-પુરુષોમાં સમાન. પુરિસવર-પુરુષોમાં શ્રેષ્ઠ. પુંડરીઆણં-પુંડરીક ના ઉત્તમ કમળની જેમ ઉત્તમ. ગંધહત્થીણં-હાથીની જાતિ- ં જેમ ગંધહસ્તિ ઉત્તમ મનાય છે, તેમ પુરુષજાતિમાં ગંધ- જેવા જેઓ ઉત્તમ છે, તેમને. લોગુત્તમાણં-લોકમાં ઉત્તમ. નાહાણં-લોકના નાથ. લોગહિઆણં-લોકનું હિત કરનારા જીવોનું કલ્યાણ કરનારા) લોગપઇવાણં-વિશ્વમાં પ્રદીપ-દીવા ન. લોગપજ્જોઅગરાણં-વિશ્વમાં પ્રદ્યોત-જ્ઞાનપ્રકાશના રનારા. અભય-ભયરહિતપણું. દયાણં-આપનારા. (અભયદાન- ઓનું જીવન બક્ષનારા.) ચક્ખુદયાણં-વિવેકચક્ષુને આપ- . મગ્ગદયાણં-મુક્તિમાર્ગને બતાવનારા. સરણદયાણં-શરણ નારા. બોહિદયાણં-બોધિ, સમકિતને આપનારા. ધમ્મદયાણં- ની પ્રાપ્તિ કરાવનારા. ધમ્મદેસયાણં-ધર્મનો ઉપદેશ દેનારા. નાયગાણં-ધર્મના જે સ્થાપક-નાયક છે. ધમ્મસારહીણં-ધર્મ- ી રચના ચલાવનારા જે સારથિ છે. ધમ્મવર-ઉત્તમ (ધર્મરૂપ.) ંત-ચાર ગતિનો અંત કરનાર જે ધર્મચક્ર તેને ધારણ કર- . ચક્કવટ્ટીણં-ધર્મચક્રવર્તી. અપ્પડિહય-સર્વત્ર અસ્ખલિત. ણ-ઉત્તમ જ્ઞાન; અને દંસણ-દર્શનને. ધરાણં-ધારણ કરનારા. -નાશ થયું છે. છઉમાણં-છદ્મસ્થપણું જેઓનું ગયા (કેવલ- થી પૂર્વની દશાને છદ્મસ્થ કહેવ ...ત્તાણું

દ્વેષરુપી અંતરશત્રુઓને જિતનારા. જાવયાણં-બીજાઓને દ્વેષ જિતાવનારા. તિન્નાણં-પોતે સંસારસમુદ્રથી તરેલા તારયાણં-સંસારથી બીજાઓને તારનારા. બુદ્ધાણં-પોતે [illegible] પામેલા તથા બોહયાણં-અન્ય ભવિજીવોને બોધ કરાવ[illegible] મુત્તાણં-ઘાતી અઘાતી કર્મોથી મુક્ત થએલા તથા મોયગા[illegible] તે કર્મપિંજરામાંથી બીજા લઘુકર્મી આત્માઓને છોડા[illegible] સવ્વન્નૂણં-સર્વજ્ઞ-કેવલજ્ઞાની તથા સવ્વદરિસીણં-(કેવ[illegible] નામનો ગુણ પ્રગટ થવાથી) સર્વે દેખનારા તે પ્રભુને તથા [illegible] સિવં-ઉપદ્રવ રહિત. અયલં-અચલ, સ્થિર. અરુઅં-રોગ[illegible] મણંતં-જેનો અંત નથી. અક્ખયં-આવ્યા પછી જેનો [illegible] વિનાશ નથી. અવ્વાબાહં-વ્યાબાધા-પીડારહિત. અપુણરા[illegible] જ્યાંથી ફરી આ પૃથ્વીપર જન્મ લેવા આવવાનું નથી [illegible] સિદ્ધિગઈ સિદ્ધ-મોક્ષગતિના. નામધેયં-નામવાળા. ઠાણં-સ્થા[illegible] સંપત્તાણં પામેલા એવા. નમો જિણાણં-જિનેશ્વર ભગવા[illegible] [illegible] જિયભયાણં-સાત ભયોને જિત્યા છે જે[illegible] [illegible] અઇઆ-ભૂતકાળમાં. સિદ્ધા-સિદ્ધ થયેલા [illegible] ભવિસ્સંતિ-સિદ્ધ થશે. અણાગએ કાલે-આવ[illegible] [illegible] સંપઇ અ વટ્ટમાણા સાંપ્રતિકાલમાં હમણાં [illegible] [illegible] મહાવિદેહમાં વિચરી રહ્યા છે, તે. સવ્વે સ[illegible] [illegible] (મન, વચન ને કાયાથી.) વંદા[illegible]

ભાવાર્થ

[illegible]

નામકર્મવાળા છે, તથા જે પોતે પોતાની મેળે બોધ પામેલા છે. [૨]

રિસુત્તમાણં, પુરિસસીહાણં-પુરુષોમાં જે ઉત્તમ અને મહાન છે તથા પુરુષોમાં જે સિંહસમાન છે.

રિસવરપુંડરિઆણં, પુરિસવરગંધહત્થીણં - પુરુષજાતિમાં પુંડરીક કમળની જેમ ઉત્તમ, હાથીઓમાં જેમ ગંધહસ્તિ સર્વોત્તમ ગણાય છે, તેમ પુરુષોને વિષે જે ઉત્તમ ગંધહસ્તિ જેવા છે. [૩]

ગુત્તમાણં, લોગનાહાણં, લોગહિયાણં-લોકમાં જેઓ ઉત્તમ તરીકે સુપ્રસિદ્ધ થયા છે તથા અનાથ અને અશરણ જનસમાજના જેઓ શિરછત્રરૂપ નાથ અથવા માલિક છે. જીવ માત્રનું હિત ઇચ્છનારા ને હિત કરનારા છે.

ગપઈવાણં, લોગપજ્જોઅગરાણં-લોકને વિષે પ્રદીપ સમાન અને ભવિજીવોને ઉપદેશ આપી જ્ઞાનનો પ્રકાશ તથા ઉદ્યોત પાથરનારા. [૪]

ભયદયાણં, ચક્ખુદયાણં, મગ્ગદયાણં-છએ કાયના સર્વે જીવોને અભયદાન આપનારા, વિવેક અને જ્ઞાનરૂપી ચક્ષુના આપનારા, મુક્તિમાર્ગનાં બતાવનારા.

રણદયાણં, બોહિદયાણં-ભવભ્રમણથી કંટાળેલાઓને શરણ આપનારા, સમકિતની (શુદ્ધ દેવ, ગુરુ, ધર્મની શ્રદ્ધા) પ્રાપ્તિ કરાવનારા. [૫]

મ્મદયાણં, ધમ્મદેસયાણં, ધમ્મનાયગાણં - સર્વવિરતિ ... દેશવિરતિ ... ધર્મ બતાવનારા, સર્વ-

ધમ્મસારહીણં, ધમ્મવરચાઉરંતચક્કવટ્ટીણં-ધર્મ (રૂપી) રથને હાંકનારા સારથિ. (જેમ મેઘકુમારનો સંયમ શિથિલ ભાવરૂપી રથ ભગવાન મહાવીરે સન્માર્ગે વાળીને સ્થિર કર્યો તેમ) ચાર ગતિના જન્મ મરણના સમસ્ત દુઃખોનો અંત કરનારા ધર્મ (રૂપ) ચક્રના ધરનારા જે ધર્મ-ચક્રવર્તી છે. [૬]

અપ્પડિહયવરનાણદંસણધરાણં-સર્વત્ર અસ્ખલિત એવા સર્વોચ્ચ કેવળજ્ઞાન અને કેવલદર્શનને ધરનારા (ધારણ કર-નારા). કેવળી ભગવંતને પ્રથમ સમયે જ્ઞાન અને પછી બીજા સમયે દર્શન હોય છે, તેનું પણ અહીં સૂચન કર-વામાં આવેલ છે.

વિયટ્ટછઉમાણં-અજ્ઞાનવાળું છદ્મસ્થપણું જેમનું હવે વ્યાવૃત્ત એટલે નિવૃત્ત અથવા નષ્ટ થયું છે, એટલે જેમનાં ચાર ઘાતી કર્મોનો નાશ થયો છે તેવા. [૭]

જિણાણં જાવયાણં-રાગ ને દ્વેષરૂપી કર્મશત્રુને જિતનારા અને બીજાઓને રાગદ્વેષ જિતાવનારા.

તિન્નાણં તારયાણં-સંસારસમુદ્રથી જે પોતે તરેલા છે, અને હળુકર્મી આત્માઓને પ્રતિબોધ કરી તારનારા.

બુદ્ધાણં બોહયાણં-પોતે બોધ પામેલા, તથા બીજા અન્ય આત્માઓને બોધ આપનારા.

મુત્તાણં મોઅગાણં-પોતે કર્મોના બંધનથી મુક્ત થયેલા અને બીજાઓને તેનાથી મુક્ત કરી મુક્તિએ પહોંચાડનારા એવા. [૮]

સવ્વન્નૂણં સવ્વદરિસીણં-કેવલજ્ઞાનથી સર્વ ભાવોને

સિવમયલમરુઅમણંતમક્ખય–ઉપદ્રવ વિનાના, સ્થિર, જ્યાં રોગ માત્ર નથી તેવા, જેનો અંત નથી તેવા, જેનો ક્ષય થવાનો નથી તેવા [આ બધા મોક્ષના વિશેષણો છે.]

મવ્વાબાહમપુણરાવિત્તિ–સર્વ પ્રકારની પીડાઓથી રહિત તથા પહોંચેલ મુક્તિપદેથી પાછા અહીં આવીને કદી જન્મ લેવાનો નથી તેવા.

સિદ્ધિગઇ નામધેયં–મોક્ષગતિ નામના.

ઠાણં સંપત્તાણં–શ્રેષ્ઠ (મોક્ષ) સ્થાનને પામેલા.

નમો જિણાણં જિયભયાણં–રાગ તથા દ્વેષને તથા સર્વ ભયોને જીતનારા શ્રી જિનેશ્વર ભગવંતોને મારા ભાવપૂર્વક નમસ્કાર થાઓ. [૯]

જે અ અઇયા સિદ્ધા–જે ભૂતકાલને વિષે (તીર્થંકર પદને પામીને) સિદ્ધ થયા હોય.

જે અ ભવિસ્સંતિણાગએ કાલે–જે ભવિષ્યકાલમાં સિદ્ધ થશે.

સંપઇ અ વટ્ટમાણા–અને વર્તમાનકાલને વિષે વિચરતા જે વીશ વિહરમાન તીર્થંકર ભગવંતો છે.

સવ્વે તિવિહેણ વંદામિ–તે સર્વે ભગવંતોને મનથી, વચનથી અને કાયાથી હું વાંદું છું. [૧૦]

ભાવાર્થ

ઇન્દ્રમહારાજ પ્રભુના કલ્યાણક સમયે આ સૂત્રના ઉચ્ચારણ દ્વારા ઇન્દ્રસભામાં શ્રી તીર્થંકર ભગવાનની સ્તુતિ કરે છે, તેથી આ શાશ્વત સૂત્ર ઘણું જ પ્રખ્યાત છે. આ સૂત્રમાં શ્રી જિનેશ્વર ભગવાનના વાસ્તવિક ગુણોને વિવિધ ઉપમા અલંકારથી અલંકારિક

★ ચક્રવર્તી ચક્રથી છ ખંડ સાધે, અને તે ધર્મચક્રથી ...
ચક્રથી ચાર ગતિનો અંત કરે છે, અને તે ધર્મચક્રથી
ની ચારે ગતિઓનો અંત કરાવે છે.

સરળ પ્રશ્નોત્તરી

૧–નમુત્થુણંના રચનાર કોણ છે? અને તે ક્યારે રચેલ છે?
—ઇંદ્રમહારાજ જ્યારે સિંહાસન કંપે છે ત્યારે આ સૂત્ર બોલે છે તેમજ તીર્થંકર ભગવંતનું જન્મ કલ્યાણક ઉજવવા પ્રભુજીને લઇ મેરુશિખર પર જાય છે, ત્યાં કળશાભિષેક કરી પ્રભુની ભક્તિપૂર્વક જે સ્તુતિ કરે છે, તે સ્તુતિ આ સૂત્રમાં છે. તીર્થની અપેક્ષાએ એ નમુત્થુણંના રચનાર ગણધર ભગવંતો છે. બાકી તો સૂત્ર શાશ્વત છે. આ સૂત્રમાં પ્રભુની ૩૫ વિશેષણો દ્વારા સ્તુતિ કરવામાં આવી છે.

પ્રશ્ન ૨–નમુત્થુણંનું બીજું નામ શું?
ઉત્તર —શક્રસ્તવ અથવા ઇંદ્રસ્તુતિ.

પ્રશ્ન ૩–આ સૂત્રમાં ભગવાનનાં આટલાં બધાં વિશેષણો કેમ?
ઉત્તર —દુનિયામાં પણ દેખાય છે, કે જેટલો અભ્યાસ હોય, તે પ્રમાણે ડીગ્રીઓ અપાય છે. આ અભ્યાસીઓ બધા અપૂર્ણ જ્ઞાનવાળા હોય છે. ત્યારે ભગવાન તો પૂર્ણ જ્ઞાની, કેવળજ્ઞાની છે. અપૂર્ણ હોય તેને જ ચોકબંધ ...ીઓ અપાય છે. તો પછી પૂર્ણ જ્ઞાનીને કેટલી હોઇ ...? આથી સમજી શકાય તેમ છે, કે તીર્થંકર ભગ...નને આ સૂત્રમાં જણાતાં આટલાં બધા વિશેષણો છે, ...ઘણાં નથી. તેમાંનું એક પણ વિશેષણ ભગવંતની ...ધુ પડતી મહત્તા દેખાડવા માટે નથી. અનંત ગુણી ભગવાનનાં અનંત ગુણો પાસે એ વિશેષણો તો અલ્પ-

માત્ર જ છે, તથા જે ગણાવ્યા છે, તે પા
છે. પ્રભુના ખાસ ખાસ ગુણોનું આ સૂત્ર

પ્રશ્ન ૪-૩૫ વિશેષણો શું સૂચવે છે?

ઉત્તર —તીર્થંકર ભગવાન સિવાય અન્યત્ર તેવું
વતું નથી, જેમ બીજાઓને પરના ઉપદે
છે, તેમ તીર્થંકરોને રહેતી નથી. તેમના
તેમના સિવાય બીજા કોઈ પચાવી પણ
તેઓના માર્ગદર્શન વિના ક્યાંય પણ
થયો નથી, અને થનાર નથી. તેમની દ
હિત થઈ શકતું જ નથી. ભવથી ભય પા
જીવાત્માઓ તેમના શરણ વિના તરી શ
સંસારથી તરવાનું તેમના વિના કોઈ શિ
હોતું જ નથી. આવું આવું આ વિશેષ
ઘણું શિખવાનું મળે છે.

(૧૪) શ્રી જાવંતિ ચેઈઆઈ

અન્વયાર્થ

જાવંતિ-જેટલાં. ચેઇઆઇં-ચૈત્યો છે. ઉડ્ઢે-
અ-અને. અહે-અધોલોકમાં. તિરિઅલોએ-
સવ્વાઈ-સર્વેને. તાઈ-તે. વંદે-હું વંદના કરું છું.
સંતો-રહેલો છતાં, રહ્યો થકો, (રહ્યો રહ્યો) તત્થ-
રહેલાં (ચૈત્યો)ને.

સવ્વાઈ તાઈ વંદે-તે સર્વે જિનાલયોને હું વંદન કરું છું.
ઈહ સંતો તત્થ સંતાઈ-ભલે હું આ સ્થળે રહ્યો છું, છતાં ત્યાંના ભવ્ય જિનાલયોની ભાવવાહિતાનો લાભ મેળવવાના હેતુથી સર્વે ચૈત્યોને સમષ્ટિગત યાદ કરીને હું વંદના કરું છું.

ભાવાર્થ

ત્રણ ભુવનમાં રહેલાં ચૈત્યોને આ સૂત્રમાં વંદના કરવામાં આવેલ છે. દેવમંદિરોના દર્શન કરવા મનુષ્યો જઈ શકવાના નથી, એટલે અહીંના મંદિર વિગેરેમાં ચૈત્યવંદના કરતી વખતે ત્યાંના દૂરના ચૈત્યોને પણ યાદ કરવા આ સૂત્ર શિખવાડે છે.

પરિમલ

★ *શુભ કાર્યોમાં જેટલી જેટલી અનુમોદના કરીએ, તેટલો તેટલો પુણ્યબંધ થાય છે. અહીં જાત્રાઓની અનુમોદના કરીએ તેમાં પણ આત્માને મહાન લાભ થાય છે. ઉત્તમ કાર્યોમાં અનુમતિ ન આપે, ને ઉપેક્ષાભાવ રાખે, તો પાપનો લેપ લાગે છે, એમ જ્ઞાનીઓનું કથન છે. પાણીને ઢાળ હોય તો નીચે પડતાં વાર લાગતી નથી. ઉંચે ચઢાવવામાં મશીન ગોઠવવું પડે છે, તેમ ધર્મીને ઉત્તેજન જે ન મળે અથવા તેને અંતરાયરૂપ થવાથી, કે તેની પ્રત્યે ઉપેક્ષા કરવાથી, કે સારો સાથ ન મળવાથી નીચે પડતાં વાર લાગતી નથી. તેથી અનુમોદના પણ એક પ્રોત્સાહન છે. અનુમોદના પોતાનો પણ લાભ કરનાર બને છે. આવાં સારાં કામોની અનુમોદનાથી શુભ કાર્ય કરનાર ઉંચી ભાવનાએ ચઢે છે. એ રીતે આ ચૈત્યોની વંદના કરાય, અને કરનારની અનુમોદના કરાય તો અપાર લાભ મળે.*

સગાંસંબંધીઓને યાદ કરવાનું સહેજે મન થાય છે, કારણ તેઓ પ્રત્યે પ્રીતિ છે. તેમ સમકિતની સાંકળ દેવગુરુધર્મની સાથે પ્રીતિ

અત્યારે પણ આપણે ક્યાં માનતા નથી? નોકર કામ કરે, કે પત્ની રસોઈ બનાવે, તેમાં જેમ શ્રદ્ધા રાખવામાં આવે છે, તેમ આ જ્ઞાનીઓનાં વચનમાં પણ શ્રદ્ધા રાખીએ, તો શું વાંધા જેવું છે? અજ્ઞાનીનાં વચનમાં તો શંકાને પણ સ્થાન છે, પરંતુ કેવળી ભગવંતોના વચનમાં તો શંકાને સ્થાન જ નથી. શિક્ષક ઉપર પણ વિદ્યાર્થી વિશ્વાસ રાખે તો જ વિદ્વાન થાય.

૫) શ્રી જાવંત કે વિ સાહૂ સૂત્ર.

અન્વયાર્થ

જાવંત-જે (મહાવ્રતધારી). કે વિ-કોઈ પણ. સાહૂ-સાધુ જો. ભરહ-૫ ભરતક્ષેત્રોને વિષે. એરવય-૫ ઐરવતક્ષેત્રોને મહાવિદેહે-૫ મહાવિદેહક્ષેત્રોને વિષે. સવ્વેસિં-સર્વે સાધુ જોને. તેસિં-તે. પણઓ-પ્રણામ કરું છું. તિવિહેણ-મન, ને કાયાથી. તિદંડ-ત્રણેય દંડથી. (મનદંડ, વચનદંડ ને ડથી) વિરયાણં-વિરામ પામેલા તે પૂજ્યોને.

સૂત્રાર્થ

ંત કે વિ સાહૂ-જે કોઈ પણ મહાવ્રતધારી સાધુમહા-ાજો વિચરે છે.

હેરવયમહાવિદેહે અ-૫ ભરત, ૫ ઐરવત અને ૫ મહાવિદેહ ક્ષેત્રોમાં (એ ૧૫ કર્મભૂમિઓમાં) અને તેમાં પણ ત્યાંના આર્યક્ષેત્રોમાં જ.

વેસિં તેસિં પણઓ-તે સર્વે સાધુમહારાજોને (પ્રણામ કરું છું) હું વાંદું છું.

જીવી રહ્યા હોય છે. તેથી જ ત્રણ હ[illegible] જીવવામાં અતિશય મહત્ત્વ નમાએલું [illegible] દરેક જીવોએ પોતાના જીવનને [illegible] જીવોની સાથે સરખાવી લેવાનું અહીં [illegible] કે પવિત્ર કોણ અને અપવિત્ર કોણ [illegible] નાથી ભાન થાય છે.

(૧૬) શ્રી પંચ પરમેષ્ઠિ નમ[illegible]

અન્વયાર્થ

નમો [illegible] અર્હત્-અરિહ[illegible]
આચાર્ય [illegible] ઉપાધ્યાય [illegible] સર્વસા[illegible]

સૂત્રાર્થ

નમોર્હત્સિદ્ધાચાર્યોપાધ્યાયસર્વસાધુભ્ય[illegible]

[illegible]

ભાવાર્થ

[illegible]

નિયાણું કહે છે.) તુહ-તમારા. સમયે-સિદ્ધાંતમાં, ોમાં. તહ વિ-તો પણ. મમ-મને. હુજ્જ-મળજો, ા-આજ્ઞાપાલન, પૂજા, ભક્તિ. ભવે ભવે-આ ભવ, ભવોભવને વિષે. તુમ્હ-તમારા. ચલણાણ-ચરણોની ૩) દુક્ખક્ખઓ-(મને દુઃખ ગમતું નથી માટે) દુઃખોનો વા ક્ષય. કમ્મક્ખઓ જે કર્મો ચાર ગતિમાં રખડાવે ર્મોનો સર્વથા નાશ. સમાહિમરણં-અને મરણ વખતે જેથી દુર્ગતિનાં દુઃખો સહવાં ન પડે.) બોહિલાભો- ી પ્રાપ્તિ. અ-અને. સંપજ્જઉ-પ્રાપ્ત થાઓ. મહ- અં-આ. તુહ-તમને. નાહ-હે નાથ! પણામકરણેણં- પૂર્વકના પ્રણામ કરવાથી. (૪) સર્વમંગલ-સર્વે મંગ- માંગલ્ય-જે શ્રેષ્ઠ છે. સર્વ કલ્યાણ-સર્વ કલ્યાણોનું. મૂળ કારણ છે. પ્રધાનં-પ્રધાન શ્રેષ્ઠ છે. સર્વધર્માણાં- માં. જૈનં-શ્રી જિનેશ્વર (તીર્થંકર) પ્રભુનું. જયતિ- વર્તે છે. શાસનં-સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક ને શ્રાવિકારૂપી વિધ સંઘરૂપી શાસન. (દેવ, ગુરુ ને ધર્મની પ્રચલિત ાને જૈન શાસન કહેવાય છે) (૫)

સૂત્રાર્થ

યરાય! જગગુરુ!-હે વીતરાગ! વિશ્વમાત્ર પર એક જ બુદ્ધિ રાખી, ઉપદેશ દઇને તારનારા હે ત્રણ લોકના ! તમારો જય હો.

પભાવઓ ભયવં!-હે ભગવાન! સાચી ા હું પ્રાર્થના કરું છું, તેના ફળ- ી મને નીચે જણાવેલા ગુણો

ેવા જન્મ મરણનાં દુઃખોથી

થાય. મંદિરમાં પ્રભુની પ્રતિમા છે, તે સ્થાપના જિન કહેવા
એ સ્થાપિત જિનનાં પૂજા, સત્કાર આદિ આ સૂત્રના અ
થાય છે. એટલે આ સૂત્રથી મૂર્તિ અને મૂર્તિની પૂજા સિદ્ધ થા

★ પ્રભુમૂર્તિને વંદન, પૂજા, સત્કારાદિ કરવા દ્વારા મેળવવાના
માટે શ્રદ્ધા ધૈર્યાદિપૂર્વક કાઉસ્સગ્ગ કરાય છે. પછી કાઉસ્સગ્ગ
થાય તેટલો પ્રભુના વંદન પૂજાદિમાં આદર દૃઢ થાય છે.

★ દરેક ચીજ, ચાર ચાર નિક્ષેપાઓથી સિદ્ધ થાય છે. નામ,
પના, દ્રવ્ય અને ભાવ એ ચાર નિક્ષેપા છે. તેમાં આ સ્થા
નિક્ષેપાથી સિદ્ધ થતી જિનમૂર્તિ દેરાવાસી તેમ જ સ્થાનકવાસ
બંને વર્ગોને માન્ય એવા શ્રી અનુયોગદ્વારાદિ શાસ્ત્રોને અનુસાર
છે. તેથી જિનપૂજા અવિચ્છિન્ન પ્રચલિત છે.

★ શ્રી જિનેશ્વર ભગવંતની મૂર્તિના દર્શન કરવાથી સમકિત નિ
થાય છે. મૂર્તિ પાસે કાઉસ્સગ્ગ થઈ શકે છે, મૂર્તિની પૂજા ઉ
આત્માર્થીએ કરવી જ જોઈએ, સ્થાપિત મૂર્તિ પાસે વંદનાદિ
વાથી કર્મ ખપે છે. પ્રાણવાન શરીરની જેમ આ પાષાણની બ
વેલી મૂર્તિની પ્રાણપ્રતિષ્ઠા કરાય છે, ત્યાર પછી તે પૂજ્ય
પ્રાણવાન બને છે. અને તેથી જ "જિન પ્રતિમા જિનસારિખી
એમ કહેવાય છે. આટલાં ઉદ્બોધનો આ સૂત્રમાંથી આપણ
જાણવા મળે છે.

★ બળાત્કારથી આ કાઉસ્સગ્ગ કરાતો નથી, લાભ કે નુકશાન
વિચાર કર્યા વિના તે હું કરતો નથી, ચંચલતાથી અથવા લોભ
ખોટી આશાઓથી આ કરતો નથી, પરંતુ શ્રદ્ધા, બુદ્ધિ, અ
સંતોષથી વીતરાગના ગુણોને ઓળખીને તેમ જ સ્મરણ કરી
આ કાઉસ્સગ્ગ કરી રહ્યો છું, એવો અર્થ શ્રદ્ધાદિ વિશેષણોમાંથ

સરળ પ્રશ્નોત્તરી

શ્ન ૧–"અરિહંતચેઇયાણં" સૂત્રનું બીજું નામ શું? તે ક્યારે બોલાય?

તર —તેનું બીજું નામ "ચૈત્યસ્તવ" છે. ચૈત્યવંદન કરતાં જય વીયરાય સૂત્ર કહ્યા પછી, ને કાઉસ્સગ્ગની પહેલાં તે બોલાય છે.

શ્ન ૨–ચૈત્યવંદનના કાઉસ્સગ્ગનું પ્રમાણ કેટલું?

ત્તર —ચૈત્યવંદનના કાઉસ્સગ્ગમાં એક નવકાર જ ગણવાનો હોય છે.

શ્ન ૩–કાઉસ્સગ્ગને અંતે શું બોલાય?

ત્તર —અરિહંત ભગવાનને નમસ્કાર કરવા "નમો અરિહંતાણં" બોલી, "નમોઽર્હત્" કહીને થોય (સ્તુતિ) બોલવી, ચૈત્યવંદન કરતી વખતે આ "અરિહંત ચેઇયાણં" સૂત્ર ઉભા થઇને બોલાય છે.

(૨૦) શ્રી કલ્લાણકંદં (સ્તુતિ) સૂત્ર.

અન્વયાર્થ

કલ્લાણકંદં–સમગ્ર કલ્યાણોનું જે મૂળ છે. (એટલે કે જે કલ્યાણ મનુષ્યોને ઇષ્ટ છે, તે કલ્યાણ અંકુરાઓરૂપ છે, તેના મૂળ-કંદ સમાન આ પ્રભુ જ છે.) પઢમં–પહેલાં. જિણિંદં–(જિન એટલે સામાન્ય કેવળી, તેમાં ઇંદ્ર જેવા) શ્રી ઋષભદેવ (ભગવાન) જિનેન્દ્રને. સંતિં–સોળમાં શ્રી શાંતિનાથ ભગવાનને. તઓ–તેમની પછી. નેમિજિણં–બાવીશમા શ્રી નેમિનાથ જિનેશ્વરને. મુણિંદં–પ્રતિજ્ઞાધારી મુનિઓમાં ઇંદ્રસમાન. પાસં–પ્રગટપ્રભાવી શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવંતને. પયાસં–ત્રણ ભુવનમાં જ્ઞાનનો

[illegible] તેવા [illegible] ના બાળકો.

[illegible] (જિનેશ્વરો) [illegible] આનંદ (ર
તેવા હે (જિનેશ્વરો! અમને) પવિત્ર વસ્તુઓમાં કે
સંપૂર્ણ આરોગ્ય એવા મોક્ષને આપો.

[illegible] જિણિંદા! સુરિંદવંદા–દેવગણથી વંદાએલા
જિનેંદ્રો! (અમને મોક્ષ આપો.)

કલ્લાણવલ્લીણ વિસાલકંદા–વૃક્ષ કે મંડપના
વેલ લાંબી પથરાય છે, કે ઉંચી ચડે છે, તેમ કલ્ય
પ્રસરતી વેલડીઓના જે ભગવંતો વિશાળ મૂળ સમાન

નિવ્વાણમગ્ગે વરજાણકપ્પં–(વીતરાગ દેવકથિત
જ્ઞાનનો પ્રભાવ આ ગાથામાં વર્ણવાય છે.) જંગલમાં
ન પડયો હોય તેવે સ્થળે સાયકલ, ગાડું, ગાડી, મ
રથ ચાલી શકે નહીં; પણ પત્થર, ડામર કે કોંક્રિટનો
રસ્તો હોય, તો તેના પર એ વાહનો સહેલાઇથી ચાલ
છે. તેમ મોક્ષનો માર્ગ શ્રી તીર્થંકર ભગવંતોએ બ
છે. એટલે તે માર્ગે જ્ઞાનરૂપી રથમાં બેસીને જનાર સડ
ચાલી શકે છે. અથવા સંસારસમુદ્રને તરવા જેમ વહા
સ્ટીમર હોય, તેવું મોક્ષ જવા માટે પ્રભુનું એ જ્ઞાન સ
ભૂત છે.) સમ્યગ્ દર્શન, સમ્યગ્ જ્ઞાન અને સમ્યગ્ ચ
ત્રવાળા મુક્તિપંથે ચાલવા માટે ઉત્તમ રથ સમાન જે
છે, તે જ્ઞાન કે જિનસિદ્ધાંતને. (વરજાણકપ્પં એ
પદનું વિશેષણ છે.)

પણાસિયાસેસકુવાઇદપ્પં [illegible]

(૨૧) શ્રી સંસારદાવાનલ સ્તુતિ.

(શ્રી મહાવીરસ્વામી ભગવાનની સ્તુતિ.)

અન્વયાર્થ

સંસાર-જન્મીને જ્યાં મરવાનું છે તે. દાવાનલ-અગ્નિનું જાજ્વલ્યમાન મહાન પરાકાષ્ટાનું સ્વરૂપ તે, દવાગ્નિ. દાહ-ભડકાથી દાઝેલાને થતી બળતરાને (બુઝાવવામાં.) નીરં-પાણી સમાન. (શ્રી વીરપ્રભુને) સંમોહ-મહામોહરૂપી. ધૂલી-ધૂળને. હરણે-દૂર કરવા, ઉડાડવા. સમીરં-પવન સમાન. માયા-કપટ પ્રપંચ જાળરૂપી. રસા-પૃથ્વીને. દારણ-ખોદવામાં. સાર-અણીદાર, ધારવાળું, તીક્ષ્ણ. સીરં-હળ સમાન. નમામિ-નમસ્કાર કરું છું. વીરં-શ્રી મહાવીરસ્વામી ભગવાનને. ગિરિસાર-મેરુપર્વત જેવા. ધીરં-ધીર એવા (શ્રી વીર ભગવાનને.) (૧)

ભાવ-ભાવપૂર્વક. અવનામ-નમસ્કાર કરનાર. સુર-વૈમાનિક દેવોના. દાનવ-ભવનપતિ આદિ દાનવોના અને. માનવ-મનુષ્યોના. ઈન-સ્વામીઓના. ચૂલા-મુગટોમાં રહેલા. વિલોલ-ચંચલ, ચપલ. કમલ-કમલોની. આવલિ-શ્રેણીથી. માલિતાનિ-સુશોભિત બનેલ. (આ પદ "જિનરાજપદાનિ"નું વિશેષણ છે.) સંપૂરિત-સારી રીતે પૂરેલા છે, અથવા પૂર્ણ કર્યા છે. અભિનત-નમેલા. લોક-ભક્તવર્ગના. સમીહિતાનિ-મનોવાંછિતો જે ભગવંતોએ. કામં-અત્યંત, હાર્દિક. નમામિ-નમસ્કાર કરું છું. જિનરાજ-એવા સર્વે જિનેશ્વર ભગવંતોના. પદાનિ-ચરણોને. તાનિ-તે. (૨)

બોધાગાધં-અગાધ જ્ઞાનથી ગંભીર, અથવા આગમરૂપી સમુદ્ર જ્ઞાનરૂપી ગંભીરતાથી યુક્ત છે. સુપદ-અનેકાંતવાદથી ભરેલા સારા સુરમ્ય પદોની. પદવી-ગોઠવણી, રચનારૂપ. નીરપૂર-જલ પ્રવાહના પૂરથી પરિપૂર્ણ. અભિરામં-જે મનોહર છે. (

મહાજ્ઞાનને) જીવાહિંસા-છએ કાયના જીવમાત્રની અહિંસાના પાલનરૂપ. અવિરલ-(વિરલ-છૂટાછૂટા) આંતરારહિત, ચાલુ અખંડિત ધારાવાળા. લહરી-('અહિંસા પરમો ધર્મ:'ના) તરંગો કે મોજાંના. સંગમ-મેલાપથી, ભેગા મળવાથી. અગાહ-વિશાળ, અગાધ, અલ્પ બુદ્ધિવાળા મનુષ્યોને સમજવા મુશ્કેલ બનેલ. દેહં-મહાન કાયાવાળા, શરીરવાળા, (એ જ્ઞાનસમુદ્રને.) ચૂલા-સિદ્ધાંતોની ચૂલિકારૂપ. વેલં-ભરતીવાળા, ગુરુ-મોટા મોટા ગંભીર અર્થવાળા. ગમ-પાઠોરૂપી મણિ-મહાન રત્નોથી. સંકુલં-ભરપૂર, વ્યાપ્ત. દૂરપારં-દૂર છે કાંઠો જેનો અથવા જે સિદ્ધાંત સમુદ્રનો પાર પામવો બહુ જ મુશ્કેલ છે. (એવા સમ્યગ્ જ્ઞાનને.) સારં-પ્રધાન, મુખ્ય. વીરાગમ-વીર ભગવાનના પ્રરૂપેલ ૪૫ આગમ સિદ્ધાંતોરૂપી જ્ઞાન. જલનિધિં-મહાસાગરને, સમુદ્રને. સાદરં-આદરપૂર્વક, હૃદયના ભાવથી, બહુમાનસહિત. સાધુ-સારી રીતે. સેવે-હું સેવું છું, એટલે તે જ્ઞાનસમુદ્રની હું ભક્તિ કરું છું. (૩)

આમૂલ-ઊંડા મૂળ સુધી, આલોલ-ડોલતું. ધૂલી-મકરંદ, પરાગ કે રજની. બહુલ-ઘણી. પરિમલ-સુગંધીને વિષે. આલીઢ-આસક્ત. લોલ-ચપળ. અલિ-ભમરાઓની. માલા-પંક્તિઓના. ઝંકાર-ગણગણાટના. આરાવ-ગુંજારવોથી. સાર-શ્રેષ્ઠ. અમલ-નિર્મળ. દલ-પત્ર (પાંખડી)વાળા. કમલ-કમલરૂપી. આગાર-ઘરની. ભૂમિ-ભૂમિમાં. નિવાસે-જેનો (આ પદ "દેવિ!"પદનું વિશેષણ છે.) નિવાસ છે, એવી દેવી. છાયા-રૂપ તથા કાંતિના. સંભાર-સમૂહથી. સારે-સુશોભિત. વર-પ્રધાન, ઉત્તમ પ્રકારનું. કમલકરે-કમળ જેના હાથમાં હોય છે. તાર-દેદિપ્યમાન. હાર-ચતુર્દશ પૂર્વરૂપી કંઠમાં પહેરેલા હારો વડે. અભિરામે-મનોહર છે અંગ જેનું. વાણીસંદોહ-દ્વાદશાંગીરૂપ વીતરાગની વાણીનો જાણે વીતરાગનું એક સાક્ષાત્ પ્રતિબિંબરૂપ છે.) સમૂહ એજ

એક મહત્ત્વ એ છે કે, તેમાં એક પણ જોડાક્ષર નથી. આવી કૃતિ-કવિતા બહુ ક્વચિત જ મળે છે.

પ્રશ્ન ૨–"સંસારદાવા"ને ટૂંકમાં સમજાવો.

ઉત્તર —તેની પહેલી ગાથામાં પ્રભુશ્રી મહાવીરદેવની સ્તુતિ છે. બાકીની ત્રણ ગાથાઓમાં અનુક્રમે સર્વજિન, જિન અને શાસનદેવીની સ્તુતિઓ છે.

પ્રશ્ન ૩–સંસારદાવા સૂત્ર ક્યારે બોલાય?

ઉત્તર —પ્રાયઃ અષ્ટમીને દિવસે પ્રતિક્રમણમાં થોય તરીકે આ બોલાય છે. પાક્ષિક વિગેરે મોટા પ્રતિક્રમણોમાં સ[illegible] તરીકે તે બોલાય છે. સ્ત્રીઓ પ્રતિક્રમણમાં "નમોઽસ્તુ"ના બદલે પણ તે બોલે છે.

પ્રશ્ન ૪–અહીં શ્રુતદેવીને નમસ્કાર કેમ કર્યો?

ઉત્તર —આ સ્તુતિમાં દેવીને નમસ્કાર કરાયો નથી. સાધુમુનિ અવિરતિવાળી દેવીને નમવાની સ્તુતિ પ્રતિક્રમણમાં [illegible] શકે નહીં. આ દેવી વરદાન આપી શકે છે. તેથી પાસે અહીં તો માત્ર મુક્તિ સુખ મળે, તે માટે પ્રા[illegible] કરી છે. એ રીતે ચોથી થોય પૂ. સાધુ–સાધ્વીજી મહા[illegible] પણ બોલી શકે છે, એમ શાસ્ત્રોમાં વિધાન છે.

卐 卐 卐

મૂળ સૂત્રો

૧. શ્રી નવકાર મંત્ર.

નમો અરિહંતાણં નમો સિદ્ધાણં નમો આયરિયાણં નમો ઉવજ્ઝાયાણં નમો લોએ સવ્વસાહૂણં, એસો પંચ નમુક્કારો સવ્વ પાવપ્પણાસણો મંગલાણં ચ સવ્વેસિં પઢમં હવઇ મંગલં.

૨. શ્રી પંચિંદિય સૂત્ર.

પંચિંદિય સંવરણો તહ નવવિહ બંભચેર ગુત્તિધરો, ચઉવિહ કસાયમુક્કો ઈય અટ્ઠારસ ગુણેહિં સંજુત્તો. (૧) પંચ મહવ્વયજુત્તો પંચ વિહાયાર પાલણ સમત્થો, પંચ સમિઓ તિગુત્તો છત્તીસ ગુણો ગુરુ મજ્ઝ. (૨)

૩. શ્રી ખમાસમણ સૂત્ર.

ઇચ્છામિ ખમાસમણો વંદિઉં જાવણિજ્જાએ નિસીહિઆએ મત્થએણ વં મ

૪. શ્રી ઇચ્છકાર સૂત્ર.

ઇચ્છકાર સુહરાઇ (સુહદેવસિ) સુખ
તપ, શરીર નિરાબાધ સુખ સંજમજાત્રા
નિર્વહો છો જી? સ્વામિ! શાતા છે જી
ભાતપાણીનો લાભ દેજો જી.

પ. શ્રી ઇરિયાવહી સૂત્ર.

ઇચ્છાકારેણ સંદિસહ ભગવન્! ઇરિયા
વહિયં પડિક્કમામિ? ઇચ્છં. ઇચ્છામિ
પડિક્કામિઉં ઇરિયાવહિયાએ વિરાહણાએ
ગમણાગમણે પાણક્કમણે બીઅક્કમ
હરિયક્કમણે ઓસા-ઉત્તિંગ-પણગ-દગ
મટ્ટી—મક્કડાસંતાણા—સંકમણે જે
જીવા વિરાહિયા, એગિંદિયા, બેઇંદિ
તેઇંદિયા, ચઉરિંદિયા, પંચિંદિયા, અભિ
હયા, વત્તિયા, લેસિયા, સંઘાઇયા, સં
દ્દિયા, પરિયાવિયા, કિલામિયા, ઉ
વિયા ઠાણાઓ ઠાણં સંકામિયા, જી

૬. શ્રી તસ્સ ઉત્તરી સૂત્ર.

તસ્સ ઉત્તરીકરણેણં પાયચ્છિત્તક
વેસોહીકરણેણં વિસલ્લીકરણેણં પ
કમ્માણં નિગ્ઘાયણટ્ઠાએ ઠામિ
સગ્ગં.

૭. શ્રી અન્નત્થ સૂત્ર.

અન્નત્થ ઊસસિએણં નીસસિ
ખાસિએણં છીએણં જંભાઇએણં ઉ
વાયનિસગ્ગેણં ભમલીએ પિત્તમુ
સુહુમેહિં અંગસંચાલેહિં, સુહુમેહિં
સંચાલેહિં, સુહુમેહિં દિટ્ઠિસંચાલેહિં
માઇએહિં આગારેહિં અભગ્ગો અ
હિઓ હુજ્જ મે કાઉસ્સગ્ગો જાવ
હંતાણં ભગવંતાણં નમુક્કારેણં ન

સાગરવરગંભીરા સિદ્ધા સિદ્ધિં મમ દિસંતુ (૭).

(૯) શ્રી કરેમિ ભંતે સૂત્ર.

કરેમિ ભંતે સામાઈયં, સાવજ્જં જોગં પચ્ચક્ખામિ, જાવ નિયમં પજ્જુવાસામિ, દુવિહં તિવિહેણં મણેણં વાયાએ કાએણં, ન કરેમિ ન કારવેમિ તસ્સ ભંતે પડિક્કમામિ નિંદામિ ગરિહામિ અપ્પાણં વોસિરામિ.

૧૦. શ્રી સામાઇયવયજુત્તો સૂત્ર.

સામાઇયવયજુત્તો જાવ મણે હોઇ નિયમસંજુત્તો, છિન્નઈ અસુહં કમ્મં સામાઈય જત્તિઆ વારા (૧). સામાઇયમ્મિ ઉ કએ સમણો ઇવ સાવઓ હવઇ જમ્હા, એએણ કારણેણં બહુસો સામાઇયં કુજ્જા (૨). સામાયિક વિધિએ લીધું, વિધિએ પાર્યું, વિધિ કરતાં જે કોઇ અવિધિ હુઇ હોય,

સહસ્સસદુઅ થુણિજ્જઈ નિચ્ચ વિહાણિ (૨). જયઉ સામિય! જયઉ સામિય! રિસહ! સત્તુંજિ, ઉજ્જિંતિ પહુ નેમિજિણ, જયઉ વીર! સચ્ચઉરિમંડણ, ભરુઅચ્છહિં મુણિસુવ્વય! મુહરિપાસ! દુહદુરિઅખંડણ અવર વિદેહિં તિત્થયરા ચિહું દિસિ વિદિસિ જિંકેવિ તીઆણાગયસંપઈઅ વંદું જિણ સવ્વેવિ. (૩). સત્તાણવઈ સહસ્સા લક્ખા છપ્પન્ન અટ્ઠ કોડિઓ બત્તીસય બાસિયાઈં તિઅલોએ ચેઇએ વંદે (૪). પન્નરસ કોડિ સયાઇં કોડિ બાયાલ લક્ખ અડવન્ના છત્તીસ સહસ્સ અસીઇં સાસયબિંબાઈં પણમામિ (૫).

૧૨. શ્રી જંકિંચિ સૂત્ર.

જંકિંચિ નામતિત્થં સગ્ગે પાયાલિ

૧૭. શ્રી ઉવસગ્ગહરં સ્તોત્ર.

ઉવસગ્ગહરંપાસંપાસં વંદામિ કમ્મઘણ-મુક્કં, વિસહરવિસનિન્નાસં મંગલકલ્લાણ-આવાસં (૧). વિસહરફુલિંગમંતં કંઠે ઘારેઇ જો સયા મણુઓ, તસ્સ ગહ રોગ-મારી દુટ્ઠજરા જંતિ ઉવસામં (૨). ચિટ્ઠઉ દૂરે મંતો તુજ્ઝ પણામો વિ બહુફલો હોઈ, નરતિરિએસુ વિ જીવા પાવંતિ ન દુક્ખ દોગચ્ચં (૩). તુહ સમ્મત્તે લદ્ધે ચિંતામણિ-કપ્પપાયવબ્ભહિએ, પાવંતિ અવિગ્ઘેણં જીવા અયરામરં ઠાણં (૪). ઇઅ સંથુઓ મહાયસ! ભત્તિબ્ભર નિબ્ભરેણ હિયએણ, તા દેવ! દિજ્જ બોહિં ભવે ભવે પાસ જિણચંદ! (૫).

૧૮. શ્રી જય વીયરાય સૂત્ર.

જય વીયરાય! જગગુરુ! હોઉ મમં તુહ પભાવઓ ભયવં! ભવનિવ્વેઓ મગ્ગાણ-

સારિયા ઇટ્ઠફલસિદ્ધિ (૧). લોગવિરુદ્ધ-ચ્ચાઓ ગુરુજણપૂઆ પરત્થકરણં ચ સુહ ગુરુજોગો તવ્વયણસેવણા આભવમખંડા (૨). વારિજ્જઇ જઇ વિ નિયાણબંધણં વીયરાય! તુહ સમયે, તહવિ મમ હુજ્જ સેવા ભવે ભવે તુમ્હ ચલણાણં (૩). દુક્ખક્ખઓ કમ્મક્ખઓ સમાહિમરણં ચ બોહિલાભો અ સંપજ્જઉ મહ એઅં તુહનાહ! પણામકરણેણં (૪). સર્વમંગલ-માંગલ્યં, સર્વકલ્યાણકારણં પ્રધાનં સર્વ-ધર્માણાં જૈનં જયતિ શાસનં (૫).

૧૯. શ્રી અરિહંતચેઇઆણં સૂત્ર.

અરિહંતચેઇઆણં, કરેમિ કાઉસ્સગ્ગં (૧). વંદણવત્તિયાએ, પૂઅણવત્તિયાએ, સક્કારવત્તિયાએ, સમ્માણવત્તિયાએ, બોહિલાભવત્તિયાએ, નિરુવસગ્ગવત્તિ-

યાએ (૨). સદ્ધાએ, મેહાએ, ધીઇએ, ધારણાએ, અણુપ્પેહાએ, વડ્ઢમાણીએ ઠામિ કાઉસ્સગ્ગં. (અન્નત્થ).

૨૦ શ્રી કલ્લાણકંદં સૂત્ર.

કલ્લાણકંદં પઢમં જિણિંદં સંતિં તઓ નેમિજિણં મુણિંદં, પાસં પયાસં સુગુણિક્કઠાણં ભત્તીઇ વંદે સિરિવદ્ધમાણં (૧). અપાર સંસારસમુદ્દપારં પત્તા સિવં દિંતુ સુઇક્કસારં, સવ્વે જિણિંદા સુરવિંદવંદા કલ્લાણવલ્લીણ વિસાલ કંદા (૨). નિવ્વાણમગ્ગે વરજાણકપ્પં પણાસિયાસેસકુવાઇદપ્પં, મયં જિણાણં સરણં બુહાણં નમામિ નિચ્ચં તિજગપ્પહાણં (૩) કુંદિંદુગોક્ખીરતુસારવન્ના સરોજહત્થા કમલે નિસન્ના વાએસિરી પુત્થયવગ્ગહત્થા સુહાય સા અમ્હ સયા પસત્થા (૪).

૨૧. શ્રી સંસારદાવાનલ સ્તુતિ.

સંસારદાવાનલદાહનીરં સંમોહધૂ

સમીરં માયારસાદારણસારસીરં
મિ વીરં ગિરિસારધીરં (૧). ભાવાવ
સુરદાનવમાનવેન ચૂલાવિલોલકમલા-
માલિતાનિ, સંપૂરિતાભિનતલોક-
હિતાનિ, કામં નમામિ જિનરાજ-
નતાનિ (૨). બોધાગાધં સુપદપદવી-
પૂરાભિરામં જીવાહિંસાવિરલલહરી
માગાહદેહં, ચૂલાવેલં ગુરુગમમણિ-
લં દૂરપારં સારં વીરાગમજલનિધિ
રં સાધુ સેવે (૩). આમૂલાલોલ-
બહુલપરિમલાલીઢલોલાલિમાલા,
ઝંકારારાવસારામલદલકમલાગારભૂમિ-
વાસે! છાયાસંભારસારે! વરકમલકરે!
તારહારાભિરામે! વાણીસંદોહદેહે! ભવવિ-
રહવરં દેહિ મે દેવિ! સારમ્ (૪).

સમીરં, ...માયારસારાગુસારસીરં
ામિ વીરં ગિરિસારધીરં (૧). ભાવાવ
મસુરદાનવમાનવેન ચૂલાવિલોલકમલા-
ત્રમાલિતાનિ, સંપૂરિતાભિનતલોક-
મીહિતાનિ, કામં નમામિ જિનરાજ-
દાનિતાનિ (૨). બોધાગાધં સુપદપદવી-
ીરપૂરાભિરામં જીવાહિંસાવિરલલહરી-
સંગમાગાહદેહં, ચૂલાવેલં ગુરુગમમણિ-
સંકુલં દૂરપારં સારં વીરાગમજલનિધિં
ર સાધુ સેવે (૩). આમૂલાલોલ-
ીબહુલપરિમલાલીઢલોલાલિમાલા,
કારારાવસારામલદલકમલાગારભૂમિ-
ાવાસે! છાયાસંભારસારે! વરકમલકરે!
ારહારાભિરામે! વાણિસંદોહદેહે! ભવવિ-
રહવરં દેહિ મે દેવિ! સારમ્ (૪).

ઇતિ પ્રથમ વિભાગ સમાપ્ત

[illegible]

[illegible]

[illegible] ભવે [illegible] નામે ચક્રી થયા [illegible] પૂર્વના આયુષ્યવાળા [illegible]

[illegible] ભવે [illegible] થયા.

[illegible] ભવે [illegible] દેવલોકમાં દેવ થયા.

[illegible] ભવે ૮૦ લાખ પૂર્વના આયુષ્યવાળા [illegible] નામે ચક્રી થયા

નવમે ભવે ઇશાન દેવલોકમાં દેવ થયા.

[illegible] લાખ પૂર્વના આયુષ્યવા

સત્તરમા ભવે મહાશુક્ર નામના દેવલોકમાં દેવ થયા.

અઢારમે ભવે પોતનપુરીમાં ૮૪ લાખ પૂર્વના આયુષ્યવાળ
ત્રિપૃષ્ઠ વાસુદેવ થયા. આ ભવમાં મામૂલી ભૂલના કારણે ગીત
શોખીન નોકરના કાનમાં નોકર પાસે તપાવેલું સીસું રેડાવ
તે કર્મનો ઉદય તીર્થંકરના ભવમાં ગોવાળીઆએ કાનમાં ખી
ઠોકયા એ કઠોરરૂપે આવ્યો.

ઓગણીસમા ભવે સાતમી નારકીમાં ૩૩ સાગરોપ
ઓ ભોગવીને, વીશમે ભવે સિંહ થયા.

એકવીશમે ભવે ચોથી નારકીએ ગયા. પછી વચ્ચે
ઘણા નાના નાના તિર્યંચાદિના ભવોમાં ભમ્યા.

બાવીશમા ભવે મનુષ્ય થયા.

ત્રેવીશમા ભવે મૂકા નામની નગરીમાં ૮૪ લાખ
આયુષ્યવાળા પ્રિયમિત્ર ચક્રવર્તી થયા. ત્યાં શ્રી પોટ્ટિલા
પાસે દીક્ષા લીધી, ને ક્રોડ વર્ષનું ચારિત્ર પાળીને ચો
ભવે મહાશુક્ર નામના દેવલોકે દેવ થયા.

પચ્ચીશમા ભવે જંબુદ્વીપના જ ભરતક્ષેત્રમાં છ
રીમાં ૨૫ લાખ વર્ષના આયુષ્યવાળા નંદન નામે રાજ
ત્યાં દીક્ષા લઇને જાવજ્જીવ માસખમણથી વીશ સ્થા
કર્યું. એક લાખ વર્ષનું ચારિત્ર પાળીને તીર્થંકરનામ
ચ્યું. આ તપમાં ૧૧,૮૦,૬,૪૫ માસ ખમણ કર્યાં.

છવ્વીશમા ભવે દશમા પ્રાણત દેવલોકમાં પુષ્પો
નમાં ૨૦ સાગરોપમની સ્થિતિવાળા દેવ થયા.

સત્તાવીશમા ભવે તો સાક્ષાત્ ૨૪મા તીર્થ
... તીર્થંકર થઈ શાસન સ્થાપી, અ

[illegible] [illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible] મંગળ પ્રભાતે [illegible] ત્રિશલા માતાએ [illegible]
[illegible]
[illegible]
પુત્રરત્નનો જન્મ થયો. પ્રભુ જન્મ થતાંની સાથે જ નારકીઓ [illegible]
પણ ઝગમગાટ ઝગમગાટ થઈ ગયા. ૫૬ દિક્કુમારિકાઓ પ્ર[illegible]
સેવાનો [illegible] [illegible] સેવા આવી પહોંચી. દેવરાજ [illegible]
સૌધર્મેન્દ્રનું આસન કંપાયમાન થતાં જ ઇન્દ્ર મહારાજ [illegible]
સપરિવાર અપૂર્વ ભક્તિનો લાભ લેવા સેવામાં હાજર થયા. મા[illegible]
તથા પ્રભુને વિનયપૂર્વક વંદન કરી, માતાજી પાસે પ્રભુનું પ્ર[illegible]
બિંબ મૂકી, માતાજીની આજ્ઞા લઈ, સ્નાત્ર મહોત્સવ ઉજવ[illegible]
ભગવંતને મેરુ પર્વત ઉપર લઈ ગયા. ત્યાં અનેક પ્રકારના તી[illegible]
જળોથી પ્રભુને સ્નાન કરાવી, માતા પાસે મૂકીને નંદીશ્વર [illegible]
આનંદોત્સવ ઉજવી, દેવદેવીઓ સ્વસ્થાનકે ગયા. સિદ્ધાર્થરાજ[illegible]
પણ પુત્ર જન્મોત્સવ એવો ઉજવ્યો, કે બધાને એમ લાગતુ[illegible]
જાણે ધરતી પર નાનકડું સ્વર્ગ જ ખડું થયું છે. જન્મો[illegible]
એવો સુંદર ઉજવાયો કે સારાયે નગરમાં આનંદ..... આનં[illegible]
છોળો ઉછળી, અને સિદ્ધાર્થરાજાએ લોકોને દાન આપી દાનિ[illegible]

રાજમહેલથી દીક્ષાનો મોટો ભવ્ય વરઘોડો નિકળી ફર્યો. જેમાં દેવદેવેન્દ્રો, વિદ્યાધરો, નરનારીઓ વગેરે હા થઈ રહ્યા હતાં. જેમાં ઘોડાઓ, હાથીઓ, પા રથ વિગેરે અપરંપાર સાજ યોજવામાં આવ્યો હતો જાતના વાજીંત્રોના નાદોના ગુંજારવોથી પ્રેક્ષકોના હૃદય હતા. વરઘોડાને મોખરે ઇન્દ્રધ્વજ ચાલતો હતો. મધ્ય સુશોભિત પાલખીમાં વર્ધમાનકુમાર શોભતા હતા. શી અજબ કાંતિ ? શી તેમની શોભા ? સુંદર વસ્ત્રાભૂષણો પહેર્યાં હતાં. ચંદનાદિ સુગંધિત દ્રવ્યોના વિલેપનથી સુગંધિ પ્રસરતી હતી. લાખો અને ક્રોડો માનવીઓ ચો વળ્યાં હતાં. વરઘોડો નગરમાં ફરી નગર બહાર આવેલ ભવ્ય વૃક્ષની નીચે ઉતર્યો.

કારતક વદ ૧૦ ને દિવસે ચોથા પ્રહરમાં પરિવાર નંદિવર્ધન રાજા તથા દેવદેવેન્દ્રો અને મનુષ્યગણની હાજર ભવ્ય ઉત્સાહપૂર્વકના અજોડ સમારોહ સાથે ત્રીસ વર્ષની

ગણધર થનાર છે એમ જાણતા હોવા છતાં ભગવાને તેમને પોતાના જ્ઞાનથી [illegible] જાણતી નહીં કે પહેલા [illegible] પણ નહીં. જ્યારે [illegible] માન કરીને સામા આવ્યા, ત્યારે જ પ્રભુએ [illegible] ગયો. ક્ષત્રિયકુંડ અને કુંડગ્રામ [illegible] દૂર પણ નથી. છતાં [illegible] તે જ્ઞાની ભગવંતે [illegible]. [આપણે કાંઈ [illegible] પણ જાણતા હોઈએ તો ચાર આંગળની [illegible] ઊડીએ, કે હું પણ કાંઈ છું! આ કેવી તુચ્છતા?]

★ ભગવાન જેવા ઉત્તમોત્તમ આત્માનું મૃત્યુ કદી પણ ફાંસીથી, ગોળીથી, ઝેરી પાણી માટે કે કૂવામાં પડીને થાય જ નહીં. કમોતે મરવાનું ઉત્તમ આત્માને હોય જ નહીં. તેમ મરે તે દેવ હોઈ શકે જ નહીં. જીવમાત્રને તારનાર ભગવાનનું નિર્વાણ તો શાંત અને સુખમય જ હોય, દુઃખમય નહીં. ["ઉત્તમ ગતિ માટે અંતિમ પળો પણ સારી હોવી જોઈએ." એમ જાણી આપણે સમાધિ માટે કેટલા પ્રયાસો કરીએ છીએ?]

★ ઉલ્ટી પ્રરૂપણા કરનાર હોય, તો પણ તેનો તિરસ્કાર કરવો જોઈએ નહીં. કારણ કે મરીચિ જેવા ભગવાનના જીવે પણ ઉત્સૂત્ર બોલી, ત્રિદંડી જેવો નવો કલ્પિત વેશ કાઢી, સંસાર વધાર્યો. તો પછી અન્ય મતાનુયાયીઓમાં પણ કે તીર્થંકરનો જીવ નહીં જ હોય, તેમ કહેવાય નહીં. એટલે જિનવચનથી વિપરીત આચરનારાઓનું અપમાન કરવાથી કોઈ તીર્થંકરનો જીવ હોય, તો શું તેની આશાતના થાય? આત્મા કર્મવશ હોવાથી "કર્મની ગતિ ગહન છે" એમ માની સમભાવના કેળવવી જોઈએ. [આપણે અભિમાનમાં આવીને રોજે કેટલીએ વાર અનેકોના તિરસ્કાર કરતા હોઈશું?]

★ ભગવાનને ભણવા માટે નિશાળે મૂકવાનો નિર્ણય થયો. ઠાઠમાઠથી વરઘોડા સહિત પ્રભુ પંડિત પાસે પણ ગયા. દુનિયાને સમોસરણમાં બેસીને મુક્તિનો અને વિશ્વબંધુત્વના બોધપાઠવાળો સંદેશ જેઓ આપવાના હતા, અને જેઓ જન્મથી જ અવધિજ્ઞાની હતા, તેવા ભગવંત છેવટ સુધી ગાંભીર્ય રાખી શક્યા, ને "હું જ્ઞાની છું, ને તમે આ શું કરો છો?" એવું કહ્યું નહીં, એ કેટલી બધી ગંભીરતા કહેવાય? [આપણામાં આવું ગાંભીર્ય ક્યારે આવશે?]

ભગવાનને ઉત્કૃષ્ટ, મધ્યમ અને જઘન્ય ઉપસર્ગ થયા તે નીચે મુજબ જાણવા.

જઘન્ય ઉપસર્ગ—કટપૂતના દેવીનો શીત ઉપસર્ગ થયો તે.
મધ્યમ ઉપસર્ગ—સંગમદેવે પ્રભુ ઉપર કાળચક્ર મૂક્યું તે.
ઉત્કૃષ્ટ ઉપસર્ગ—ગોવાળે કાનમાં નાંખેલા ખીલા કાઢયા તે.

ભગવાનના નિકટના સગાસ્નેહિઓનાં નામ.

પિતા—સિદ્ધાર્થ રાજા	સ્ત્રી—યશોદા
માતા—ત્રિશલાદેવી	પુત્રી—પ્રિયદર્શના
બંધુ—નંદિવર્ધન	જમાઈ—જમાલી
બ્હેન—સુદર્શના	મામા—ચેડારાજા

મહાવીર ભગવંતની નિશ્રામાં તીર્થંકર નામકર્મ જેમણે બાંધ્યું તેમના નામો.

(૧) શ્રેણિક (૨) સુપાર્શ્વ રાજા (૩) ઉદાયી (૪) પોટિલ (૫) દ્રઢાયુ (૬) શંખશ્રાવક (૭) શતકશ્રાવક (૮) સુલસા અને

ભગવાન મહાવીરદેવના જીવનચરિત્રને લગતા કેટલાક પ્રશ્નોત્તરો.

પ્રશ્ન ૧–ભગવાન મહાવીરદેવ કયા ભવમાં અને કેવા સંજોગોમાં સમકિત પામ્યા.

ઉત્તર —નયસારના પહેલા ભવમાં જંગલમાં ભૂલા પડેલા મુનિરાજને દાન આપી હર્ષિત થઈ જ્યારે તે મુનિવરને માર્ગે ચડાવ્યા, ત્યારે તેઓએ ઉપદેશ આપ્યો, કે આ તો તમે દ્રવ્યમાર્ગ બતાવ્યો, પણ સાચો તો ભાવમાર્ગ છે! સુદેવ, સુગુરુ, અને સદ્ધર્મની સાચી ઓળખ થાય તેજ ભાવમાર્ગ છે. તે ઉપદેશ સાંભળી નયસાર સમકિત પામ્યા.

પ્રશ્ન ૨–શ્રી મહાવીર સ્વામીજીએ "નીચગોત્રનો" બંધ કયા ભવમાં અને શા કારણે કર્યો ?

ઉત્તર —મરીચિના ભવમાં ત્રિદંડીના વેશમાં જ્યારે ભરત મહારાજાએ તેમને વંદન કર્યું ત્યારે મરીચિએ પોતાના કુળનું ખૂબ અભિમાન કર્યું અને નાચ્યા, તે કુળમદ થવાથી નીચગોત્રના કર્મનો બંધ કર્યો.

પ્રશ્ન ૩–શ્રી મહાવીર સ્વામીજીએ પોતાનો સંસાર કયા કારણે વધાર્યો ?

ઉત્તર —મરીચિના ભવમાં કપિલ નામના કોઈ કુલપુત્રના પૂછવાથી "શ્રી ઋષભદેવ ભગવાના સાધુઓ પાસે પણ ધર્મ છે, અને મારી પાસે પણ ધર્મ છે." તેવી "ઉત્સૂત્રપ્રરૂપણા" કરવાથી અનંતો સંસાર વધાર્યો. સિદ્ધાંત વિરુદ્ધ અપલાપ કરવો તેને ઉત્સૂત્રપ્રરૂપણા કહે છે. તે એક જાતનું મહાપાપ છે.

પ્રશ્ન ૪–શ્રી મહાવીરસ્વામી પ્રભુએ ૨૭ ભવોમાં કઈ કઈ મોટી પદવીઓ ભોગવી ?

૧૨—૧૮મા ભવે "ત્રિપૃષ્ઠ" નામે વાસુદેવ થયા. ૨૩મા ભવે મહાવિદેહમાં "પ્રિયમિત્ર" નામે ચક્રવર્તિ થયા. ૨૭મા ભવ "મહાવીરસ્વામી" નામે તીર્થંકર થયા.

પ્રશ્ન ૫ શ્રી મહાવીરસ્વામીએ નંદનમુનિના ભવમાં કેટલી તપસ્યા કરી અને શું લાભ મેળવ્યો ?

ઉત્તર—શ્રી નંદમુનિના ૨૫મા ભવમાં ૨૫ લાખ વર્ષના આયુ-ષ્યમાં ૧૧ લાખ ૮૦ હજાર ૬૪૫ માસક્ષમણ કર્યાં અને તે તપની સાથે સાથે શ્રી વીશસ્થાનક પદનું આરાધન કરી તીર્થંકર નામકર્મ ઉપાર્જન કર્યું.

પ્રશ્ન ૬—શ્રી મહાવીરસ્વામી ભગવાન બ્રાહ્મણકુળમાં કેમ આવ્યા અને ત્યાંથી ૮૨ દિવસ પછી દેવતાએ ક્ષત્રિયકુળમાં કેમ મૂકયા ?

ઉત્તર—મરીચિના ભવમાં બાંધેલ નીચગોત્રના કર્મનો ઉદય ૮ દિવસ સુધી ચાલે તેટલો બાકી રહી ગયો હતો. તે બ્રાહ્મણકુળમાં ૮૨ દિવસ રહ્યા, અને ૮૩ મે દિવસે ઉદય પુરો થતાં શક્રેંદ્રનું આસન ચલાયમાન થયું. પોતાની ફરજ સમજીને પ્રભુને ક્ષત્રિયકુળમાં શ્રી સિદ્ધ રાજાને ત્યાં દેવ પાસે ફેરફાર કરાવ્યો.

પ્રશ્ન ૭—શ્રી વીર ભગવંતે ગર્ભમાં કયો અભિગ્રહ કર્યો હતો

ઉત્તર—ભગવાને માતપિતાના સ્નેહના કારણે ગર્ભમાં હલન-ચ કરવું બંધ કરેલું, પરંતુ તેથી માતાને ઘણું દુઃખ ભગવાને જ્ઞાનથી તે જાણ્યું. એટલે ભગવાને મા મોહથી ગર્ભમાં જ અભિગ્રહ કર્યો કે "માતા-પિ હયાતિ સુધી મારે દીક્ષા લેવી નહીં."

... અભિગ્રહ અત્યારે આપણે લઈ શકીએ ... માતાની હતા

ક્યાં છે ? આ અભિગ્રહમાં માતા-પિતા પ્રત્યેનો અવિહડ રાગ અને ભક્તિ એ કારણ મુખ્ય હતું. તેથી આપણે પણ માતા-પિતાની ભક્તિ કરવા બોધ લેવો જોઈએ. પ્રભુની જેમ અભિગ્રહ કરવાની વાતો કરનારાઓએ માતા-પિતાની પછી તો દીક્ષા લેવી જ જોઈએ, એવો અર્થ થાય છે. આપણા માટે તો ખરી વાત એ છે, કે માતાપિતાની પછી તો બધું માથે પડે ને દીક્ષા લેવામાં ઘણાં અંતરાયો આવે, તેથી આપણાથી આવો અભિગ્રહ લેવાય નહીં. એ ભગવંતે પણ જનમ્યા પહેલાં એ અભિગ્રહ લીધો હતો. જનમ્યા પછી લેત નહીં, કારણ, કે એવા સંયોગો પછી બનવા જ અસંભવિત ગણાય.

પ્રશ્ન ૮—ભગવાનનું "મહાવીર" એવું નામ કોણે આપ્યું ?

ઉત્તર—આલમકી ક્રીડા કરતાં ભગવાનની પરીક્ષા કરવા આવેલ એક દેવ ભગવાનથી હાર્યો, તેથી દેવતાએ "મહાવીર" નામ રાખ્યું. માતાપિતાનું પાડેલું નામ તો શ્રી 'વર્ધમાનકુમાર' હતું.

પ્રશ્ન ૯—જૈનેંદ્ર વ્યાકરણ ક્યારે પ્રગટ થયું ?

ઉત્તર—માતાપિતાના સ્નેહને વશ થઈને ભગવાન નિશાળે ભણવા ગયા. ઇંદ્ર મહારાજાએ અવધિજ્ઞાનથી તે જાણ્યું, એટલે બ્રાહ્મણનું રૂપ કરીને તુરત જ આવ્યા. ભણાવનાર પંડિતને પણ નહીં આવડતા એવા કેટલાએક પ્રશ્નો બ્રાહ્મણે ભગવાનને પૂછ્યા, તેના જવાબ ભગવાને બરાબર આપ્યા. તે સાંભળી પંડિતે પણ ભગવાનને નમસ્કાર કર્યો. પછી બ્રાહ્મણે કહ્યું કે હું ઇંદ્ર છું, ને આ ભગવાન તો મહાજ્ઞાની છે: તેમને ભણવાની જરૂર હોય નહીં. તેઓ સ્વયંબુદ્ધ છે. લોકો આ જાણીને તાજુબ થયા, તે વખતે "જૈનેંદ્ર વ્યાકરણ" પ્રગટ થયું.

મુખ્ય તીર્થોની ટૂંકી માહિતી.

ગુજરાત :–

નંબર	તીર્થ સ્થળ	તીર્થંકર ભગવાન	નજીકનું સ્ટેશન	વિશેષ માહિતી
૧	શ્રી શંખેશ્વરજી	પાર્શ્વનાથ	વિરમગામ	ગત ચોવીશીના અપ્રતિમ ચમત્કારિક ભગવાન. રાધનપુર માઇલ ૩૪.
૨	ભોયણી	મલ્લિનાથ	ભોયણી	ઢેલડા સ્ટે. મા. ૩
૩	માતર	સુમતિનાથ	મહેમદાવાદ	ખેડા મા. ૪ નડિયાદ મા.૧૪
૪	પાનસર	મહાવીર	પાનસર	ગામમાં પણ જિનાલય છે.
૫	કાવિ	ઋષભ-ધર્મ	કાવિ	જંબુસર મા. ૧૬. ખંભાત મા. ૨૨.
૬	સેરિસા	પાર્શ્વનાથ	કલોલ	વામજ મા. ૫. માહમાં મેળો ભરાય છે.
૭	દેલવાડા (આબુ)	નેમ–આદિ.	આબુરોડ	અચલગઢ મા. ૫. ઓરિયા મા. ૭॥
૮	ગંધાર	પાર્શ્વ–વીર	ભરૂચ	આમોદ મા. ૨૦
૯	ઇડર (પહાડ)	શાંતિનાથ	ઇડર	શત્રુંજય ઉજ્જયંતાવતા[ર] મંદિર છે.
[illegible]	તારંગાગિરિ	અજિતનાથ	તારંગાહીલ	કુમારપાલ મહારાજાએ બંધાવેલું.
				... મા. ૪૫

★ ભગવાનને ભણવા માટે નિશાળે મૂકવાનો નિર્ણય થયો
ઠાઠમાઠથી વરઘોડા સહિત પ્રભુ પંડિત પાસે પણ ગયા
દુનિયાને સમોસરણમાં બેસીને મુક્તિનો અને વિશ્વબંધુત્વન
બોધપાઠવાળો સંદેશ જેઓ આપવાના હતા, અને જેઓ
જન્મથી જ અવધિજ્ઞાની હતા, તેવા ભગવંત છેવટ સુધી
ગાંભીર્ય રાખી શકયા, ને "હું જ્ઞાની છું, ને તમે આ શ
કરો છો?" એવું કહ્યું નહી, એ કેટલી બધી ગંભીર
કહેવાય? [આપણામાં આવું ગાંભીર્ય ક્યારે આવશે?

ભગવાનને ઉત્કૃષ્ટ, મધ્યમ અને જઘન્ય ઉપસર્ગ થયા તે નીચે મુજબ જાણવા.

જઘન્ય ઉપસર્ગ—કટપૂતના દેવીનો શીત ઉપસર્ગ થયો તે.
મધ્યમ ઉપસર્ગ—સંગમદેવે પ્રભુ ઉપર કાળચક્ર મૂક્યું તે.
ઉત્કૃષ્ટ ઉપસર્ગ—ગોવાળે કાનમાં નાંખેલા ખીલા કાઢયા તે.

ભગવાનના નિકટના સગાસ્નેહિઓનાં નામ.

પિતા—સિદ્ધાર્થ રાજા
માતા—ત્રિશલાદેવી
બંધુ—નંદિવર્ધન
બહેન—સુદર્શના
સ્ત્રી—યશોદા
પુત્રી—પ્રિયદર્શના
જમાઈ—જમાલી
મામા—ચેડારાજા

મહાવીર ભગવંતની નિશ્રામાં તીર્થંકર નામકર્મ જેમણે બાંધ્યું તેમના નામો.

(૧) શ્રેણિક (૨) સુપાર્શ્વ રાજા (૩) ઉદાયી (૪) પો
(૫) દ્રઢાયુ (૬) શંખશ્રાવક (૭) શતકશ્રાવક (૮) સુલસા શ
(૯) રેવતી.

ગણધર થનાર છે" એમ જાણતા હોવા છતાં ભગવાને તેમને પોતાના જ્ઞાનથી તે વાત જણાવી નહીં કે પહેલા બોલાવ્યા પણ નહીં. જ્યારે ઇન્દ્રભૂતિજી માન કરીને સામા આવ્યા, ત્યારે જ પ્રથમ વાર્તાલાપ થયો. ક્ષત્રિયકુંડ અને કુંડલપુર બહુ દૂર પણ નથી. છતાં આવી ગંભીરતા તે જ્ઞાની ભગવંતે દાખવી. [આપણે કાંઇ થોડું પણ જાણતા હોઇએ, તો ચાર માણસોની વચ્ચે બોલી ઉઠીએ, કે હું પણ કાંઇક છું! આ કેવી તુચ્છતા?]

ભગવાન જેવા ઉત્તમોત્તમ આત્માનું મૃત્યુ કદી પણ ફાંસીથી, ગોળીથી, સોટા પાણી મારે કે કુવામાં પડીને થાય જ નહીં. કમોતે મરવાનું ઉત્તમ આત્માને હોય જ નહીં. તેમ મરે તે દેવ હોઇ શકે જ નહીં. જીવમાત્રને તારનાર ભગવાનનું નિર્વાણ તો શાંત અને સુખમય જ હોય, દુઃખમય નહીં. ["ઉત્તમ ગતિ માટે અંતિમ પળો પણ સારી જ હોવી જોઇએ." એમ જાણી આપણે સમાધિ માટે કેટલા પ્રયાસો કરીએ છીએ?]

ઉલ્ટી પ્રરૂપણા કરનાર હોય, તો પણ તેનો તિરસ્કાર કરવો જોઇએ નહીં. કારણ કે મરીચિ જેવા ભગવાનના જીવે પણ ઉત્સૂત્ર બોલી, ત્રિદંડી જેવો નવો કલ્પિત વેશ કાઢી, સંસાર વધાર્યો. તો પછી અન્ય મતાનુયાયીઓમાં પણ કોઈ તીર્થંકરનો જીવ નહીં જ હોય, તેમ કહેવાય નહીં. એટલે જિનવચનથી વિપરીત આચરનારાઓનું અપમાન કરવામાં કોઈ તીર્થંકરનો જીવ હોય, તો શું તેની આશાતના ન થાય? આત્મા કર્મવશ હોવાથી "કર્મની ગતિ ગહન છે" એમ માની સમભાવના કેળવવી જોઇએ. [આપણે અભિમાનમાં આવીને રોજે કેટલીએ વાર અનેકોના તિરસ્કાર કરતા હોઇશું?]

[illegible]

[illegible]

'ભગવાન! મારે શું કરવું?'

'બાર વ્રતો અંગીકાર કર!' જ્ઞાનીએ માર્ગ બતાવ્યો.

ભગવંતના ઉપદેશથી બાર વ્રતોનો રાજાએ અંગીકાર કર્યો અને રાજા સિંહરથને સંસાર એ જેલખાનું લાગવા માંડ્યું. જીવનનો અંત આ રાજ્યગાદી અને [illegible] જણાયાં. [illegible] ભગવાનની હિતકર વાણી સાંભળીને [illegible] તેનું મન પૂર્ણ લાગી રહ્યું હતું. મગજ ઉપર કોઈ [illegible] જામી ગયો. 'ટૂંક વખતમાં આવી પુદ્ગલ-લીલાને સમેટી લઈ આત્મશ્રેય કઈ રીતે સાધવું?' એ વિચારોની દોડધામ ચાલતી હતી. 'રાજ્યની લગામ અને પુત્રી મનોરમાને કોને સ્વાધીન કરું?' એ પ્રશ્નમાં રાજા અટવાયો હતો, તેવામાં રાજ્યના અધિષ્ઠાયિકા દેવીએ પ્રત્યક્ષ થઈને કહ્યું, કે—

'હે રાજન્! તું ચિંતા કર નહીં! બધા સારાં વાના થશે.'

'પણ દેવી! મારું આયુષ્ય ઘણું જ અલ્પ છે, અને મા[illegible] સંયમ લેવાની ઉત્કટ ભાવના છે, કોઈ ઉપાય સૂઝતો નથી.'

'હે રાજન્! હું કહું તેમ કર! હું પંચદિવ્ય પ્રગટ કરીશ. એ પંચદિવ્યથી જેના ગળામાં પુષ્પમાળાનું આરોપણ થાય, તે[illegible] તું તારું રાજ્ય અને પુત્રી મનોરમાને અર્પણ કરજે ને પ[illegible] ખુશીથી ચારિત્ર લેજે!' આ પ્રમાણે દેવીએ રાજાને સુલભ[illegible]

અને દેવપાલ તેના ઉપર આરુઢ થયો. દૈવી પ્રભાવથી
ણ હાથીની જેમ તે આમતેમ ફરવા લાગ્યો. આ ચમત્કાર
રાજ્યનો અધિકારી વર્ગ અને રાજસેવકો આશ્ચર્યમુગ્ધ
યા, અને પરસ્પર વાતો કરવા લાગ્યા કે-" રાજા દેવપાલને
દેવસહાય લાગે છે. તે વિના માટીના હાથીને જીવંત બનાવી
કે નહીં. હવે આપણે બધા તેને અનુકુળ નહીં થઇએ, તો
જા આપણને હેરાન પરેશાન કરી મૂકશે. એક તો રાજસત્તા
અને તેમાં વળી દેવસહાય, પછી તેમાં શું પૂછવાનું હોય ? માટે
ધારશે ત્યારે હાથ-પગમાં લોઢાની બેડી નાંખી જેલના સળિ-
ાની પાછળ ધકેલી દેશે, અને જો તે સંતુષ્ટ હશે તો આપણને
ારી રીતે રાહત આપશે; માટે આપણે બધા રાજા દેવપાલની પાસે
જઇએ અને થએલા અપરાધોની માફી માંગીએ."

રાજ્યનો મંત્રિવર્ગ અને રાજસેવકો દેવપાલની પાસે આવી
હાથ જોડી કહેવા લાગ્યા કે-'હે કૃપાળુ રાજન્! આપના
પરાધો અમે ઘણાં કર્યા છે, ક્ષમા કરો! અજ્ઞાની એવા અમે,
ાપના પ્રતાપ, તેજ અને ઐશ્વર્યને જાણ્યા સિવાય આપની
મવજ્ઞા કરી છે, તે અમારી મહાન્ ભૂલ થઈ છે.'

'તમે તમારો ધર્મ ચૂકીને જે વર્તન ચલાવ્યું છે, તે ઠીક
કર્યું નથી; પરંતુ તમે થએલા અપરાધોની માફી માગો છો,
એટલે મારે રાજધર્મ તરીકે માફી આપવી જોઇએ: એથી માફી
આપું છું. પણ હવે પછી ફરી માફી માગવાનો અવસર
આવે. તે ખ્યાલમાં રાખવાનું ચૂકશો નહીં!'

'આપની આજ્ઞા અમે માથે ચડાવીએ છીએ.'

[illegible] રીતે સર્વ અનુકૂળ થયા પછી રાજા દેવપાલે જિનદ[illegible]
[illegible] જિનદત્ત શેઠ આ[illegible]

(૫)

હવે તો દેવપાલ રાજા નિરંતર ધર્મ આરાધનામાં અનુરક્ત રહેતા હતા. રાજકારભાર હળવો કરી નાંખ્યો હતો. સંસાર અને રાજ્યનાં સુખો તેમને તુચ્છ લાગતાં હતાં. આત્મા વૈરાગ્યવાસિત બન્યો હતો, અને એથી સંસારમાં ઉદાસીનભાવે રહેવા લાગ્યા.

એક વેળાએ રાજા-રાણી નગર બહાર ફરવાને માટે ગયાં જેવામાં રાણીએ કાષ્ઠના ભારાને ઉપાડી આવતા એક પુરુષને જોયો. તેને જોતાં જ રાણી મૂર્છા પામી. રાજાએ સમયસૂચકતા વાપરી શીતોપચાર કર્યો. શુદ્ધિ આવતાં રાજાએ રાણીને પૂછ્યું

'અચાનક શું થયું?'

'કઠિયારાને જોઈ મને જાતિ સ્મરણજ્ઞાન થયું છે.'

'પણ તેમાં મૂર્છા પામવાનું શું કારણ?'

'કઠિયારાને જોવાથી મને પૂર્વભવ યાદ આવ્યો.'

'પણ પૂર્વભવમાં તેં એવું શું જોયું?'

'પૂર્વભવ સાંભળવા જેવો છે. સાંભળો.'

'ત્યારે સંભળાવો.'

રાણીએ પોતાનો પૂર્વભવ કહી સંભળાવ્યો.

'હું અને આ કઠિયારો પૂર્વભવમાં પતિ-પત્ની હતાં. અમારી પરિસ્થિતિ ખૂબ દયાજનક હતી. પેટપૂરતું મેળવવું પણ મુશ્કેલ હતું. જંગલમાંથી લાકડાના ભારા લાવી અમારું ગુજરાન ચલાવતાં હતાં.'

રાજાએ પ્રશ્ન કર્યો કે-'તું આ ભવમાં રાણી બની અને તે લાકડાં વેચનારો કઠિયારો જ કેમ રહ્યો?'

'એના દુષ્કર્મોથી!'

'એવા એણે શું દુષ્કર્મો કર્યાં હતાં?'

"સાંભળો! એક સમયે અમે જંગલમાં લાકડાં લેવા ગયા હતા, ત્યાં નદીના કાંઠા પર શ્રી વીતરાગ પ્રભુની પ્રતિમાનાં દર્શન-

ર્યાં. મેં વીતરાગ દેવની બને તેટલી સેવા-ભક્તિ કરી મારા આત્માને પવિત્ર બનાવ્યો, અને મારા પતિને ભાવથી નમસ્કાર કરવાનું જણાવ્યું, ત્યાં તો મારા ઉપર તે ગુસ્સે થયા, અને કહેવા લાગ્યા કે– 'પાષાણના પૂતળાંને વળી નમસ્કાર શા ? તું તારે ઉપહાસ્ય કરી લે!' આ રીતે દેવાધિદેવની ભયંકરમાં ભયંકર આશાતના કરી, અને તેથી તે મરી ફરી દરિદ્ર કુળમાં ઉત્પન્ન થયો. હું મરીને રાજાની પત્ની થઈ છું. જીવોને પોતાના કરેલા કૃત્યો પ્રમાણે કર્મોનો બંધ થાય છે, અને કર્મોના બંધન મુજબ જીવનનું ઘડતર છે. વિશ્વભરમાં ચાર સત્તાઓનું સામ્રાજ્ય છે. તેમાં એક કર્મસત્તા મુખ્ય રીતે જીવો પર આધિપત્ય ભોગવે . માટે જ કહેવાય છે કે– 'कर्मणां गहनागतिः।' કર્મસત્તા પ્રાણીને મે તેવો બનાવી શકે છે, માટે તેની કરામત વિચિત્ર છે. રાણી પાસેથી કઠિયારાનો પૂર્વભવ સાંભળી રાજાએ કઠિયારાને કહ્યું કે– 'તેં પૂર્વભવમાં શ્રી જિનેશ્વરદેવની ઘોર આશાતના કરી છે, તેથી તું આ ભવમાં દુર્દશા અને દુઃખને ભોગવે છે; માટે દુઃખને દૂર કરવા શ્રી જિનેશ્વર ભગવાનની ભક્તિદ્વારા ધર્મનું આરાધન કર.'

પણ કઠિયારાનો જીવ ભારેકર્મી હતો; તેથી રાજાનું કથન ળે ઉતરી શક્યું નહીં. રાજાએ કઠિયારાને જવાની રજા આપી. જા-રાણી પણ પોતાના નિવાસસ્થાને પાછા ફર્યા અને તે ધર્મી પતિ-પત્નીએ કેટલાક દિવસો રાજ્યસુખ ભોગવવામાં ગાળ્યાં.

રાણી મનોરમાને પ્રતાપી એવા એક રાજપુત્રનો જન્મ થયો. તેનું નામ દેવસેન રાખવામાં આવ્યું. પુણ્યની પ્રબળતા સિવાય રાજકુળમાં જન્મ થવો મુશ્કેલ છે. ક્રમે કરી દેવસેન યુવાવસ્થાને પામ્યો. સુશીલ અને રૂપવાન એવી રાજકન્યા સાથે પાણિગ્રહણ થયું. દેવપાલ રાજા સંસારના સુખોથી કંટાળ્યો હતો. હવે તેને રાજ્યકારભાર બોજારૂપ લાગતો હતો. પુત્રને રાજ્ય લાયક જાણી દેવપાલે પોતાના પુત્ર દેવસેનને રાજ્યા-

ક પ્રશ્નપત્રમાં પ્રશ્નોના ઉત્તર સમજપૂર્વક અને મુદ્દાસર લખવા.)
(દરેક પ્રશ્નપત્રમાં શુદ્ધિ અને સ્વચ્છતા માટે ગુણ ૫)
(દરેકમાં કુલ ગુણ ૧૦૦)

ારંભિક પરીક્ષા (૧) તા. ૨૭-૬-૧૯૪૮

૧ 'એગિંદિયા' થી 'મિચ્છામિ દુક્કડં' સુધી અને 'જાવ અરિહંતાણં' થી 'અપ્પાણં વોસિરામિ' સુધી સૂત્રના વિભાગ શુદ્ધ લખો. ૧૦ ૧૦

૨ (i) ૧૬ સતીઓમાંથી ૧૦ સતીઓનાં નામ લખો. ૧૦
(ii) મોટા દશ તીર્થોનાં નામ લખો. તેમાંથી તમે કયા કયા તીર્થની યાત્રા કરી છે?

૩ નીચેના શબ્દોમાંથી સંબંધપૂર્વક ગમે તે પાંચના અર્થ લખો. તેઇંદિયા, જંભાઇએણં, લોગે, સંઘાઇયા, સંજમજાત્રા, ઓણુણં, પઢમં. ૧૦

૪ ભગવાન શ્રી મહાવીરદેવનું ૨૫ લીટીમાં ટૂંક ચરિત્ર લખો. ૧

ખાલી જગ્યા પૂરો.

ક (i) .....ભગવાનનું લંછન બળદ છે.
(ii)..... " " હાથી છે.
(iii)..... " " ચંદ્ર છે.
(iv)..... " " કાચબો છે.

ચ (i) શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુનું લંછન ...... છે.
(ii) શ્રી નેમનાથ " " ...... છે.
(iii) શ્રી સુમતિનાથ " " ...... છે.
(iv) શ્રી વિમલનાથ " " ...... છે.

૩, ૧૨, ૧૫, ૧૯ મા તીર્થંકરોનાં લંછન સહિત ન

૬ માંગેલા જવાબ આપો.

(i) પંચિંદિયસૂત્રમાં ગણાવેલા ગુરૂ મહારાજના છત્રીશ ગુણો ગણાવો.

(ii) નવકારમંત્રમાં ગણાવેલા પાંચ પરમેષ્ઠિ ગણાવો.

(iii) 'એગિંદિયા, બેઇંદિયા, તેઇંદિયા, ચઉરિંદિયા, પંચિંદિયા, નો અર્થ સારી રીતે સમજાવો, એ પાંચમાંથી તમને કયા વિભાગમાં ગણાવી શકાય ?

૭ (i) દેવપાલે કેવી રીતે રાજ્ય મેળવ્યું તે સવિસ્તર લખો.

(ii) મનોરમા રાણીને જાતિસ્મરણ થતાં, પહેલાંના ભવની શી વાર્તા દેવપાલ રાજાને મનોરમાએ જણાવી ? તેનું વર્ણન કરો.

(iii) સિંહરથ રાજાએ પોતાના રાજ્યનો વારસો કોને સોંપ્યો ? શા માટે તેને વારસદાર શોધવો પડ્યો ? તે સમજાવો.

તા. ૭-૧૧

પ્રારંભિક પરીક્ષા. (૨)

૧ નીચેની ગાથાઓના અર્થ સમજાવો.

(૧) 'અભિહયા વત્તિયા' થી 'તસ્સ મિચ્છામિ દુક્કડં'

(૨) અરિહંતે કિત્તઇસ્સં, ચઉવીસંપિ કેવલી.

૨ નીચેના સૂત્રો શુદ્ધતાથી સ્વચ્છ અક્ષરમાં લખો.

(૧) પંચિંદિય સૂત્ર સંપૂર્ણ. (૨) કરેમિ ભંતે સૂત્ર સ

૩ નીચેના શબ્દોમાંથી પાંચ શબ્દોના સંબંધપૂર્વક સમજાવો.

નિસિહિઆએ,

૪ ભગવાન શ્રી મહાવીર પ્રભુનો (દીક્ષા લીધા પછીના ચરિત્ર માંથી) સહનશીલતાનો એક પ્રસંગ ૧૫ લીટીમાં લખો. ૧૦

૫ નીચેના જવાબ આપો. ૯

(૧) તીર્થંકર ભગવાન એટલે શું ?
(૨) તમે કયા સૂત્રમાં ૨૪ ભગવાનનાં નામ શિખ્યા છો ?
(૩) ૧, ૫, ૯, ૨૧ ને ૨૩મા પ્રભુજીનાં લંછન લખો.

૬ તમે જાણુતા હો તે ૧૨ મહાસતીઓનાં નામ લખો. ૬

૭ જિનદત્ત શેઠનો એક મામુલી નોકર પ્રભુભક્તિના પ્રભાવથી કેવી રીતે રાજા થયો તે સવિસ્તર જણાવો ૧૦

૮ તમે જેટલાં સૂત્રો શિખ્યા છો, તેમાં તમને કયું સૂત્ર બહુ જ સારું અને શુદ્ધ આવડે છે ? ૫

૯ ખાલી જગ્યા પૂરો. ૧૦

(૧) શ્રી શત્રુંજય ગિરિરાજ ઉપર......ભગવાન બિરાજે છે.
(૨) શ્રી તારંગાજી તીર્થ પર......ભગવાન બિરાજે છે.
(૩) શ્રી તલાજા તીર્થ પર......ભગવાન બિરાજે છે.
(૪) શ્રી કદંબગિરિ તીર્થ પર...... „ „ „
(૫) શ્રી ગિરનારજી મહાતીર્થ પર... „ „ „

પ્રારંભિક પરીક્ષા. (૩) તા. ૩૦-૭-૧૯૪૯

૧ નીચે જણાવેલા સૂત્રો શુદ્ધિપૂર્વક લખો. ૧૫

(૧) નમસ્કાર મહામંત્ર (૨) સામાઇયવયજુત્તો.

૨ (i) "કરેમિ ભંતે" સૂત્રમાં તમે શું શિખ્યા છો, તે સંપૂર્ણ સમજાવો. ૧૦

નીચેના શબ્દોમાંથી સાત શબ્દોના સંબંધ સાથે અર્થ લખો. ૧૪
જાવ. પુપ્ફદંતં, લોગો, સવ્વસાહૂણં, ગમણાગમણે, સિદ્ધાણં,
જાવણિજ્જાએ, સુહુમાઈ, બીયક્કમણે.

૪ (i) સાત તીર્થોનાં નામો આપો, અને તે કયા કયા વિભાગમાં (પ્રાંતમાં) આવેલા છે, તે પણ જાણતા હો તો લખો. ૧૨

(ii) ૬, ૮, ૯, ૧૩, ૧૭ અને ૧૯મા પ્રભુજીનાં લાંછન સાથે નામો જણાવો.

૫ ભગવાન શ્રી મહાવીરસ્વામીજીએ દુનિયાને ક્યારે અને [illegible] ઉપદેશ આપ્યો? તેમાંથી તમે કેટલો અમલ કરો [illegible] તે ૨૦ લીટીમાં દર્શાવો. ૧૫

[illegible]

[illegible]

iii) વિસહર......મણુઓ. (iv) અભયદયાણ
ાહિદયાણં. (v) તહવિ મમ......ચલણાણં.

ીચેના શબ્દોમાંથી કોઈ પણ સાતનાં ભાવાર્થ
ે જાણતા હો તે તમારી ભાષામાં સમજાવો.
સામાયિક, કાઉસ્સગ્ગ, સમિતિ, ગુરુમહારાજ,
મહામંત્ર, ગુપ્તિ, સ્તુતિ અથવા થોય, ચૈત્ય અથ
મંદિર.

નીચેનાં વિષયોની તમારી બુદ્ધિ અનુસાર ટૂંક
લીટીમાં માહિતી આપો.
(i) તીર્થયાત્રા. (ii) પ્રતિક્રમણ. (iii) પચ્ચક્

નીચેના વાક્યોમાં જોઇતા શબ્દો ઉમેરી વાક્ય
(i) નંદાવર્ત.........ભગવાનનું.........હતું
(ii) ....ભગવંતનું સાથીઓ......હતું.
(iii) ગુરુમહારાજનાં.........ગુણોનું વર્ણન .
આવે છે.
(iv) માથેરાન હવાફેર કરવા જતાં..... .
.........કરવી ઉત્તમ છે.
...........ની કેળવણીની..... ...આપણે

૩ જંકિંચિ સૂત્રની પ્રશ્નોત્તરીમાંથી તમને શું શું જાણવા મળ્યું ? ૮

૪ પાઠ્યક્રમમાં જેટલા સૂત્રોનો "પરિમલ વિભાગ" તમે વાંચ્યો, તેમાં તમને કયા સૂત્રની પરિમલ ખૂબ ગમી ? તેનું કારણ પણ જણાવો. ૧૦

૫ નીચેના શબ્દો કયા સૂત્રમાં છે ? તે શબ્દો કયા શબ્દો સાથે વિશેષ સંબંધ ધરાવે છે, તે અર્થ સહિત સમજાવો. ૧૫
પરત્થકરણં, હિયએણ, તિદંડવિરયાણં, વિયટ્ટછઉમાણં, નિયમસંજુત્તો.

૬ (क) નીચેના વાક્યોમાં ખૂટતા શબ્દો ઉમેરી વાક્ય ૧૬

ને બૂઝવ્યો. તે કથા........આશ્ચર્યજનક છે.... . ... એક વખત કાઉસ્સગ્ગના ધ્યાનમાં લયલીન હતા, ત્યારે ....પ્રભુના કાનમાં ખીલા નાંખી મહાન ઉપસર્ગ કર્યો, ત્યારબાદ તે મહાન દિવ્ય વિભૂતિને........ગામમાં કેવળજ્ઞાન થયું. તે પ્રભુનો... ....એકંદરે શિષ્યોનો પરિવાર હતો...............મહારાજ તે પ્રભુના મુખ્ય ગણધર હતા. એ પ્રભુએ.....વર્ષ ચારિત્ર પાળ્યું. દીક્ષા લીધા પછી.......વર્ષે કેવળજ્ઞાન થયું. કેવળજ્ઞાની અવસ્થામાં.. .....વર્ષે આ પૃથ્વીતળ ઉપર મહાન ઉપકાર કર્યો, અને......વર્ષની ઉંમરે........તીર્થમાં તે પ્રભુ નિર્વાણ પામ્યા. આપણે એ......પ્રભુના શાસનમાં આજે આરાધના કરી રહ્યા છીએ. તેઓશ્રીના આત્મકલ્યાણ કરનારા વચન ઉપર આપણે.............રાખવી જોઇએ.

પ્રારંભિક પરીક્ષા. (૬) તા. ૨૭-૭-૫૨

૧ નીચેની ગાથાથી શરૂ કરી તે તે સૂત્ર પૂર્ણ લખો. ૧૫

(૧) સુવિહિંચ પુપ્ફદંતં.................(૨) એગિંદિયા બેઇંદિયા............(૩) જાવ નિયમં...........(૪) વાણિજ્જઇ જઇ વિ.........

ઉપરની ચાર ગાથામાંથી કોઇપણ ત્રણ લખો.

૨ નીચેના બે સૂત્રોમાંથી કોઇપણ એક સૂત્રનો ભાવાર્થ તમે શિખ્યા છો તે પ્રમાણે લખો.

(૧) લોગસ્સ.....(૨) કરેમિ ભંતે......

ર્વિંદિત્તિ સૂત્રની પ્રશ્નોત્તરીમાંથી તમને શું શું જાણવા ૮ મળ્યું ?

પાઠ્યક્રમમાં જેટલા સૂત્રોનો "પરિમલ વિભાગ" તમે ૧૦ વાંચ્યો, તેમાં તમને કયા સૂત્રની પરિમલ ખૂબ ગમી ? તેનું કારણ પણ જણાવો.

નીચેના શબ્દો કયા સૂત્રમાં છે ? તે શબ્દો કયા શબ્દો ૧૫ સાથે વિશેષ સંબંધ ધરાવે છે, તે અર્થ સહિત સમજાવો. પરત્થકરણં, હિયએણ, તિદંડવિરયાણં, વિયટ્ટછઉમાણં, નિયમસંજુત્તો.

(क) નીચેના વાક્યોમાં ખૂટતા શબ્દો ઉમેરી વાક્ય ૧૬ પૂર્ણ કરો.

(i) તારંગાજીમાં.....નું લંછન જોઇને આપણે કહી શકીએ છીએ, કે આ પ્રતિમાજી શ્રી.....ભગવાનની છે.

(ii) ત્રીજા અને સાતમા ભગવાનના........અને........ લંછન હતા.

(iii) ગામના જિન મંદિર........તીર્થભૂમિના......માં અધિક આનંદ......છે.

(iv) ઇતિહાસના પાના........સુવર્ણાક્ષરે મહાસતીઓનાં ....લખાઈ ગયા, તેનું કારણ એક જ છે, કે તેમના આત્મા ઘણા જ.........હતા.

(ख) દેવપાલ કેવી રીતે સુખી થયો, તે ૧૫ લીટીમાં જણાવો.

...ના અર્થ લખો.

નિગ્ગાયણટ્ઠાએ, અવિરાહિઓ, પચ્ચીયંતુ, આઈક્ખેઉ, ભંતે, ઉ.

૮ નીચેના પ્રશ્નોના તમારી ભાષામાં વિસ્તારપૂર્વક જવાબ આપો. ૧૨

(i) શ્રી વીરવિભુના ગર્ભના અભિગ્રહની જેમ આપણે અભિગ્રહ લઈ શકીએ કે નહીં ?

(ii) ભગવાન શ્રી મહાવીરદેવના ચારિત્રમાં કોઈપણ ત્રણ છૂપા રહસ્યો વિસ્તારથી લખો.

તા. ૨-૮-૫૩.

પ્રારંભિક પરીક્ષા (૭)

૧ નમુત્થુણં સૂત્ર શરૂથી " મુત્તાણં મોઅગાણં " સુધી શુદ્ધ લખો. ૧૫

૨ તમારા ગામના કોઈ પણ એક જિનમંદિરનું ૨૫ લીટીમાં વર્ણન લખો. ૧૫

૩ નીચે આપેલા શબ્દોમાંથી કોઈપણ પાંચ શબ્દો સંબંધપૂર્વક વિસ્તારથી સમજાવો, અને તે શબ્દો કયા સૂત્રમાં આવે છે, તે પણ લખો. ૧૫

સદ્ધાએ, બોહિં, શાસન, વીયરાય, જિંકિંચિ, કાણેણં, સંજુત્તો.

૪ નીચેના વાક્યો પ્રારંભિક પાઠ્યક્રમમાં તમે ક્યાં વાંચ્યા ? અને તે શા માટે લખાયા છે, તે સ્પષ્ટ સમજાવો. ૨૫

(i) "થોડું ધન હોય તો આપણે કેવા ઉદ્યમ કરીએ?" ....

(ii) "આપણા શત્રુનું આપણે બૂરું કરવામાં રાચીએ ?"

(iii) "કોઈ દેવ આપણને સહાય કરે, તો ધરતિ પર
આપણે ચાલીએ?"

[પ્રશ્ન ૨-૩ અને ૪માંથી કોઈ પણ બેના જવાબ આપો.]

...ના ચારમાંથી કોઈ પણ બે સૂત્રોનો ભાવાર્થ અને ૧૬
પણ બે સૂત્રોની ૩-૩ પંક્તિઓ લખો.

) જગચિંતામણિ. (ii) ઇચ્છકાર.
) ઉવસગ્ગહરં. (iv) સામાઇયવયજુત્તો. ૧૦

...યા પ્રમાણે જવાબ આપો.

i) ભગવાન મહાવીરદેવ "સમકિત પામ્યા" તે ભવ
કેટલામો? અને તે ભવનું સંક્ષિપ્ત વર્ણન લખો.

(ii) રાજા દેવપાલે કયા તીર્થંકર ભગવંત પાસે સંયમ
ગ્રહણ કર્યું હતું?

(iii) રાજા દેવપાલે કયા તપનું આરાધન કરી તીર્થંકર
પદ ઉપાર્જન કર્યું હતું? ૯

... ખાલી જગ્યા પૂરો.

(i) કમળ, ગેંડો અને મહિષ..............ભગવંતોના
લંછન હતા.

(ii) શ્રી મહાવીરસ્વામી ભગવંતની નિશ્રામાં............અને
............શ્રાવિકાએ તીર્થંકર નામકર્મ ઉપાર્જન
કર્યું હતું.

(iii) શ્રી............તીર્થ નજદીક...........નદીના કાંઠે ભગવંત
શ્રી મહાવીરદેવને...........ઉત્પન્ન થયું હતું.

(iv) નવકાર મહામંત્રના..........અક્ષર હોય તો જ પૂર્ણ કહેવાય.
(v) વર્ષમાં..........અઠ્ઠાઇઓ આયંબિલ તપથી ઉજવાય છે.
(vi) ૩-૯ તથા ૧૧ મા તીર્થંકર ભગવંતોના નામ.........હતાં.
(vii) ભગવાન મહાવીરદેવના ૧૨ ચોમાસા..........નગરીમાં થયા હતાં.
(viii) શ્રી પાવાપુરી - ગુણાયાં - રાજગૃહી અને કુંડલપુર તીર્થ..........પ્રાંતના..........જિલ્લામાં આવેલ છે.
(ix) ગુરુ મહારાજના..........ગુણ હોય છે.

૮ નીચેના શબ્દોમાંથી નવ શબ્દોના અર્થ લખો. ભવવિરહવરં, વાએસિરી, અવિગ્ઘેણં, લદ્ધે, મંતો, ઉવસામં, જયઉ, પણમામિ, પંચિંદિયા. સરણદયાણં, તિન્નાણં,

૯ વાક્યપૂર્તિ કરો.
(i) પોતાનું હિત ઇચ્છનારાઓ..........બાદ પરીક્ષા આપવા..........આનાકાની નથી.
(ii) વિદ્યાર્થીઓ પૂના..........ની પરીક્ષા આપવા બહુ જ ખૂશી થાય છે, કારણ કે તેમાં અભ્યાક્રમનું..........ધોરણ છે, અને ગામેગામના અભ્યાસીઓ સાથે સ્પર્ધા..........મળે છે.
(iii) દેવપાલ જેવી..........ભક્તિ અમારામાં..........તે દુઃખનો વિષય છે.